

СЪЯЧЪ

ОБУХЪ ВСЕЧНО ИЛЮСТРОВАНО СПИСАНИЕ

ЗА

ЕКОНОМИЯ, ЗЕМЛЕДѢЛИЕ И СКОТОВЪДСТВО

Редакторъ:

Ив. П. Бързаковъ

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.
Храната и храненето на домашнитѣ животни	553
Жилищата	569
По поводъ „Сегашното“ положение“	575
Търговията съ жита въ свѣта	579
„Сегашното положение“	587
Неумѣстни искания	593
Екскурзитѣ на ученицитѣ отъ земледѣл. училища	597
По износа на суровитѣ животински произведения	600
Съобщение отъ Бюрото за градобитницата	602
Конгресъ противъ „Шапа“	607
Спиротерапично сръдство за прѣдпазване кокошкитѣ отъ дифтеритъ	610
Разградский Окрѣгъ прѣзъ 1898 год.	615
Нуждата отъ правилникъ къмъ закона за санитарно-ветеринариата	626
полиция и проектъ за таквъ	638
Законопроектъ за риболовството	639
Новостъ въ Ветеринарството	640
Разни	
Обявления на корицитѣ	

ВАРНА

ПЕЧАТНИЦА Н. ПЕТРОВЪ

1899

ТЪРСЯ ИЗДАТЕЛЪ НА КНИГАТА:

ОПИСАНИЕ НА ПЕРОНОСПОРАТА (М А Н А Т А)

и

СРЪДСТВАТА ПРОТИВЪ НЕЯ.

При съставянieto на тази книга съмъ се ржково дилъ освѣнъ отъ личнитъ ми опити, добити на практика, нъ и отъ трудоветъ на г-да **Маршалъ Уардъ**, професоръ по ботаниката въ Лондонското лѣсничейско училище и **А. И. Погибна**, Експертъ при Одеский Филоксеренъ Комитетъ. Книгата е написана на лѣгкъ популяренъ языкъ, особено втората му часть, която описва срѣдствата противъ болѣстъта, съ обширни практически исчисления за разноскитъ и нуждитъ материали на: декаръ, дюлюмъ, лѣха, кютюкъ (чуканъ) и пр., е написана на языкъ достъпенъ за едва грамотенъ лозаръ.

Ще се състои отъ 3 до 4 печатни коли.

Желающитъ г. г. Книгоиздатели и Пост. Комисии, да прѣдприематъ издаванието ѝ, моля да се отнесжтъ за споразумѣние до Редакцията на сп. „Свѣтъ“ или направо до мене въ гр. Варна.

Ив. П. Бързаковъ,

Варненский Окр. Земледѣл. Надзиратель

ПОЛУМѢСЕЧНО ИЛЮСТРОВАНО СПИСАНИЕ

ЗА

ЕКОНОМИЯ, ЗЕМЛЕДѢЛИЕ И СКОТОВЪДСТВО

Храната и хранението на домашнитѣ животни.

„Много пари се харчатъ за жребци отъ Правителството, ама малко се принася полза, (Дали майко дали много се принася полза това никой още незнае, даже тѣзи, които сж най-близо до това дѣло; нашия запитвачъ и ний всички това ще узнаемъ, когато видимъ публикувана точна статистика за полученитѣ до сега резултати. р.) Азъ мисля, Г-не Редакторе, че не само добри жребци ни трѣбватъ, а ни трѣбватъ и познания по хранението на добитъка. Моля Вн, Г-не Редакторе, дайте ни наставления за избора на храната, начинътъ за отхраняването на добиткътъ, какъ и да мове трѣбва да имаме и пр.“

Повдигнатия въпросъ отъ нашия запитвачъ за храната и хранението на домашнитѣ животни, който помѣстваме на чело на тая статия, е отъ капитална важность за всѣки скотовъдецъ, та затова ний ще се постараемъ да освѣтимъ по него, до колкото нашиятъ познания ни позволяватъ, както самия запитвачъ, тъй сжщо и всички наши интересующи се читатели.

Както самото заглавие на статията е кратко, тъй също отговорът може да бжде много кратък: „добра и достатъчна храна и редовно хранение добитъка,“ обаче съ такъв единъ отговоръ нищо не се пояснява и понеже разнитѣ домашни животни иматъ различно предназначение,—за работа, за месо за млѣко, за вълна и пр., — и споредъ своето прѣдназначение изискватъ различна храна, то ний ще разгледамъ, по отдѣлно, по прѣдназначение — храненіето на различнитѣ домашни животни.

I. Храната

Подъ думата „храна“ за домашнитѣ животни (млѣкопитающи и птици) се разбира всичко, което животнитѣ ядѣтъ,—тая храна се подраздѣля на *животинска* (млѣко, месо и животински остатки), *растителна* (всички трѣви, сѣно, слама, овѣсъ ичмикъ, фий, кукурузъ и пр., разни плодове, като картофи, цвѣкло, тикви, сливи и пр.; остатъци отъ фабрицитѣ, като отъ захарнитѣ фабрики отъ бираріитѣ и пр.); и *минерални* (разни соли).

За младитѣ млѣкопитающи животни, — за ягнета, ярета, телета, жребета и пр., до дѣто се приготвятъ да ядѣтъ растителни храни, най-подходящата за тѣхъ храна е майчиното имъ млѣко и колко по дълго врѣме се оставятъ да бозаѣтъ, ако това не врѣди интереситѣ на стопанина, толкова по-добре за малкитѣ.

Най-важната храна за животнитѣ е растителната. Всѣка една растителна храна съдържа извѣстна частъ вода и твърди части; понеже водата животнитѣ могатъ да намѣрѣтъ и чиста, затова храната се цѣни по количеството на сухитѣ вѣщества, които съдържа и колкото по-малко има въ нея вода, толкова е и по скъпа; но стойността на храната зависи още отъ нейната смилаемостъ и съставъ. Една храна може да съдържа много питателни части, но ако тя неможе да се разложи и погълне въ червата, а се исхвърли на вѣнъ, тя е безполезна.

Когато се избира една трѣвна храна, трѣбва да се гледа, щото въ състава ѝ да влизатъ трѣви много

питателни, а такива сж всичкитѣ житни и пеперудовѣтни трѣви; утровнитѣ и горчивитѣ трѣви трѣбва съвсѣмъ малко да ги има или съвсѣмъ да липсuvatъ. Сѣно, събрано отъ по високи ливади съ силна почва, е всѣкога много по добро, отколкото отъ ниски, блатливи и мочорливи ливади, дѣто утровнитѣ, горчивитѣ трѣви, шаваръ, дзюка и пр. изобилствуватъ.

Най добро сѣно е онова, което е събрано кждѣ края на май, когато стѣблата на трѣвитѣ сж още сочни, листата зелѣни, въ пълния разцвѣтъ и само нѣкои трѣви сж прѣцѣфтални. Сѣно отъ сухи и прѣгорѣли трѣви, съ сухи стѣбла и пълни класове не е хранително, понеже не може да сѣ смеле. Прѣзъ врѣме на косенето не трѣбва да е завалвано отъ дъждъ, трѣбва да има зелѣнъ цвѣтъ, хубава мерись. Запаленото отъ влага, загнило и мухлясало сѣно е много врѣдно за всичкитѣ животни, особно за труднитѣ, които често помѣтатъ.

Сламата, макаръ-и да е малко питателна, въ селското стопанство има голѣмо значение, понеже значителна частъ отъ домашнитѣ животни се хранятъ само съ нея. Най-добра отъ всичкитѣ слами е овѣсената и подиръ нея идатъ житната, ичмената, ръжаната и пр. Кукурузнитѣ стѣбла сж особенно вкусни, додѣто сж зелѣни. Добрата слама трѣбва да не мериши на мухълъ; да не е оставена на измокруване и да е промѣшана съ трѣвни стѣбла.

Зърнеститѣ храни (овѣсъ, ичмикъ, кукурузъ и пр.) трѣбва да бждатъ сухи, съ пълно и едро зърно, чисти отъ разни примѣси—Глушина, къкълъ, разни плевелни зърна—да нѣматъ лоша мерись, да се прѣсипватъ лесно отъ една ржка въ друга, да бждатъ тѣжки и пр.

Остаткитѣ отъ захарнитѣ и бирарийни фабрики трѣбва скоро слѣдъ исхвърлянието имъ да се даватъ на животнитѣ, иначе се разлагатъ, запалватъ се, мухлясватъ и като се даватъ на животнитѣ, причиняватъ имъ разни болѣсти.

Храната отъ плодове, корени и много водни растения трѣбва да бжде много добръ запазена отъ разлагане, иначе тя поврѣжда животнитѣ, а тѣ се запаз-

ватъ или като се закопажтъ въ земята—въ особни дупки, или като се държатъ въ сухи помѣщения.

Като прибавка на храната служи солта, която се употребява и да раздразни апетита на животнитѣ, да яджтъ повече и да прикрива лошия вкусъ на нѣкои храни. Тя е и необходима за тѣлото, понеже влиза въ състава на кръвта, на месото, коститѣ, та за това всѣкога прѣзъ извѣстно време трѣбва да се дава на животнитѣ.

Важна часть отъ храната на животнитѣ съставлява водата, която различнитѣ животни въ различно количество употребяватъ; а това много зависи отъ храната, да ли е суха или зелѣна, отъ врѣмето да ли е горѣщо или студено и отъ самата вода, да ли е чиста, сладка или мръсна. Водата, която животнитѣ употребяватъ за пиение не трѣбва да бжде много студена, за да не причини възпаление въ стомаха и червата; нито топла, за да не причини разслабление на тия органи. Най-врѣдната вода е снѣжната. Вадата трѣбва да бжде бистра, да не съдържа разни изгнили органически вѣщества, да не мереше и пр. Застоялата въ ръоловетѣ и локвитѣ вода често пѣти е причина на разни болѣсти у животнитѣ.

На домашнитѣ животни храната се дава не само като сѣно, слама, плѣва, ярма, варени картофи и тикви, фабрични остатки, овѣсъ, ичимикъ и пр., а тѣ ѣж намиратъ прѣзъ по-голѣмата часть на годината въ полето на пасбищата—безъ всѣкакви други прибавки. Този начинъ на хранение, не ще ѣ дума, е най-икономичния и най-практичния, та затова е добръ да се знае, кое пасбище е добро и кое лошо. Това, което се каза за състава на доброто сѣно, напълно се отнася и къмъ доброто пасбище, понеже едното се получава отъ другото. Доброто пасбище трѣбва да бжде сухо, да има много и питателни трѣви, които всичкитѣ животни съ лакомство пасятъ; да нѣма горчиви и утровни трѣви като: лютичеви, млѣчкови, сѣнникоцвѣтни, бучимишови, лѣжитрѣвъ и пр. Нискитѣ, влажнитѣ и мочорливитѣ пасбища всѣкога сѣ врѣдни, не само защото трѣвата имъ е лоша и по тѣхъ растятъ утровни трѣви, но ѣ

защото въ тѣхъ животнитѣ залавятъ метилъ, разни водни болѣсти въ дробоветѣ, болѣсти въ краката и пр.

Близко при доброто пасбище трѣбва да има текуща вода и дървета, подъ които лѣтно вреле животнитѣ да могатъ да си почиватъ на сѣнка и хладъ.

Често пжти се случаватъ, че най-добрата храна и най-доброто пасбище причиняватъ най-лоши поврѣди на животнитѣ, тѣй напр. въ оставеното на отворено на двора сѣно отъ влагата се развиватъ разни гъби, мухели, плѣсени и пр., които съ просто око едвамъ се забѣлѣжватъ, сжщото се случаватъ и съ овѣса даже на сушина, такава храна като се даде на животнитѣ, причинява възпаление въ червата и умирање, а у труднитѣ сигурно помѣтане. Врѣдността на такава храна може да се премахне чрезъ попарване съ врѣла вода.

Покритата съ скрежъ, ситѣтъ и слана храна сжщо е много врѣдна. Пролѣтъ, есенъ и зимѣ, когато пасбищата сж покрити съ слана или скрежъ, животнитѣ не трѣбва да се пуцатъ на паша, защото се разболяватъ, нѣкои умиратъ, а много отъ труднитѣ помѣтанъ. Голѣма частъ отъ помѣтанията сж причинени само отъ пуцанието на добитѣка по сланивѣитѣ заранъ пасбища.

Пролѣтъ, при развиванieto на гората, животнитѣ трѣбва много да се пазжтъ, особено отъ дѣбовитѣ гори, понеже нѣкои отъ тѣхъ, особено говедата, съ голѣма охота яджтъ дѣбовитѣ филизи, отъ които се развива болѣстъ въ бѣбрецитѣ и кървопикане.

Никога не трѣбва да се правжтъ бързи промѣни въ храната на домашнитѣ животни; когато се иска да се замѣни една храна съ друга, трѣбва да се прави тая замѣна постепенно и въ нѣколко врѣме, додѣто животното се приучи на новата храна; а не изведнѣжъ. Това особено трѣбва да се съблюдава пролѣтъ при пуцанието животнитѣ на паша. Бързия прѣходъ отъ сухата зимна храна на зелѣната трѣва причинява силно раздражение на стомаха и червата, появява се силна и продължителна диареа, често пжти даже меризлива, животнитѣ много отпадатъ, изгубватъ си апетита и цѣли мѣсеци имъ трѣбватъ, додѣто се поправжтъ; есенъ такава бързо промѣняване отъ пашата на су-

хата храна дава обранти резултати—голѣмо запичане; ето защо и въ единия и въ другия случай, трѣбва да се отива полека, до дѣто животнитѣ се привикнѣтъ на новата храна. Пролѣтъ трѣбва нѣколко врѣме да се измѣнѣва зелѣната съ сухата храна и да имъ се дава, или пѣкъ заранъ да се нахранѣтъ животнитѣ съ суха храна, като се порѣси съ солена вода, за да имъ се увѣличи апетита и слѣдъ това да се пуцатъ вече сити на паша, за да неламѣтъ много на зелѣната трѣва.

Есень, когато вече въ полето не остане доста трѣва, за да се напасва добитѣка, трѣбва вечеръ при заврѣщанието му да му се дава по малко суха храна, до дѣто се привикне и зимата настѣпи за да се постави само на суха храна.

II. Хранението на неработнитѣ животни.

Голѣма частъ отъ домашнитѣ животни прѣзъ цѣлата година не се употрѣбѣватъ на никаква работа, както сѣ кравитѣ и биволицитѣ непрѣгателни — още непорастналитѣ за работа мѣжкарѣ, телцитѣ и малачетата, или само нѣколко дена въ година се употрѣбѣватъ на работа, както е съ всичкитѣ хергелета, употрѣбѣвани за харманѣ.

На всички тия животни прѣзъ зимния сезонъ се дава храна, само слама — толкова, колкото да иззимѣтъ; отъ хранения само съ слама добитѣкъ, и тя не въ достатѣчно количество, не може да се изисква нито работа, нито другъ приходъ, защото тия животни не само не получаватъ повече храна, отколкото имъ трѣбва, за да поддържатъ своя организмъ на една и сѣща степенъ, но още ѣ всѣки день ядятъ по нѣщо отъ себе си, отъ натрупаната лой и месо прѣзъ лѣтото и затова всѣки день сѣ нѣщо ослабватъ и напролѣтъ излизатъ само съ една кожа и кости; а тѣзи, които нѣматъ достатѣчна тѣлесна храна въ запасъ, умираатъ.

Таково оскѣдно хранение на неработния добитѣкъ е не само безполезно за стопанетѣ, а ѣ вредно. На всѣкъждѣ у насъ скотовѣдцитѣ иматъ това влечение — да притѣжаватъ много добитѣкъ на брой, който само

тъйче пасбищата лѣтъ, унищожават сламата зимѣ, безъ никаква полза за стопанитѣ. Въмѣсто 50 злѣ хранени и отъ никаква полза за стопанина животни, хиляди пѣти е по добръ да има само 10, но добръ хранени, които не само да живѣятъ, а и да произвѣждатъ. Отивашъ у една селска кѣща, която притѣжава 30 крави, а едно кило кравешко млѣко не може да ти намѣрѣтъ.

Нуждата отъ конския кракъ за хармана донейдѣ оправдава тоя начинъ на хранение хергелетата.

Прѣзъ всичкото добро време на годината всичкия неработенъ добитѣкъ се пуца на полето; а въ балканиститѣ мѣста хергелетата цѣлата година, даже най-лошитѣ зимни дни, прекарватъ въ горага. Този начинъ на отгледване неработнитѣ животни е най-добрия, — въ полето животнитѣ свободно се движатъ, и дишатъ чистъ въздухъ, по своята воля избиратъ трѣвата и пасятъ толкова, колкого имъ е угодно, особено пѣкъ ако пасбището е богато; отпочиватъ си, когато искатъ; привикватъ на студъ, топлина, вѣтрѣ, влага и пр. и ставатъ нерасположени къмъ болѣдуване. Въ пасбището животнитѣ пасятъ не само за поддържане на своя организъмъ, а и голѣма частъ отъ храната обръщатъ въ месо и лой — запасъ за зимно време. Тѣ пиятъ вода, когато сѣ жѣдни и колкото искатъ. Тукъ трѣбва да се гледа само да нѣма нѣкои утровни трѣви, които бихъ поврѣдили животнитѣ.

III Хранението на работния добитѣкъ.

Въ тая категорія влизатъ всичкитѣ впрѣгатни говеда, биволи и коне за впрѣгане и за яздене.

Въ селското стопанство най-важна роль играе работната група животни; безъ тѣхъ нѣма земледѣлие, нѣма съобщаване, нѣма трѣговия и поминѣкъ.

За да могатъ работнитѣ животни да извършватъ редовно и напълно работата, която отъ тѣхъ се изисква, тѣ трѣбва да бѣдѣтъ силни, издържливи и бързи; ако отъ тѣхъ се иска бързина, а понеже силата животнитѣ придобиватъ чрѣзъ привикване, упражнение и главно отъ храната, та затова и трѣбва редовно и добръ

да се хранѣтъ. На тѣхъ освѣнъ храната за поддържанието на организма трѣбва да се дава още и добавочна храна която тѣ обръщатъ въ сила — работа.

Всичкия работенъ добитѣкъ трѣбва да се храни добръ не само когато работи, а и когато не работи; не храната, която се дава въ деня на работата е полезна на животното, а оная, която нѣколко дена по-рано му е давана, — дадената заранъ, прѣди отивание на работа, храна отива въ лайната, дадената вечеръ — отива въ краката, а дадената преди 2—3 недѣли отива въ кръвта, коститѣ и мускулитѣ и тя именно е полезната. Тѣжко на тоя земледѣлецъ, който дава много ярма и сѣно на воловетѣ, само когато оржѣтъ; неговия плугъ сигурно нѣма да потѣва много дълбоко и никога дълго-врѣме нѣма да оре.

Храната, която работнитѣ животни получаватъ въ повече и когато неработѣтъ, не се губи, тя се обръща въ запасна сила въ тѣлото и когато стане нужда, обръща се въ работа; тази запасна сила най-много се проявява при искарвание на тѣжѣкъ товаръ възъ нанагорно, при прѣминаване на блатливи и кални мѣстности, при прѣскачание на урви, прѣлѣтствия и пр.

Най-добрата храна за работнитѣ животни е зърнестата, понеже съдържа най-питателни части; тя трѣбва да се дава било сурова, като овѣсѣ, ичимикъ и трици; или пѣкъ приготвена като се свари, попари или измѣша съ плѣва и наръзана слама; тая храна, която коштува доста скъпо, трѣбва да се дава въ малко количество — 3—4—5 килограма на конь и на день; 5—6 килограма на биволи и волове.

Слѣдъ зърнестата храна иде сѣното по своята питателность и трѣбва да се дава 5—6 килограма на конь и на день; за рогатия добитѣкъ, който много по-добръ смѣла храната, отколкото коня, може да се храни по равни части измѣша се сѣно и слама до 12—14 килограма или даже само добра слама и зърнести храни.

Обѣмистата храна трѣбва да се раздѣли по-равни части — на 5—6 и повече и да се дава въ опредѣленно врѣме съ почивки.

Не трѣбва да се мисли, че щомъ зърнестата храна

е най-хранителна за животните, то да имъ даваме само ичимикъ или овѣсъ, за да бждѣтъ много силни,—именно тогава ще бждѣтъ най-слаби и едвамъ ли могатъ да живѣятъ. Всѣко животно може да смеле само извѣстно количество зърнеста храна, повече дадената се изхвърля безполезно; а смиланието и на малкото количество зърнеста храна става само тогава, когато въ стомаха на животното има сѣно, слама, трѣва и пр., които го изпълнуватъ, допиратъ се до стенитѣ му, раздразняватъ го да отдѣлва сокове, които имено разлагатъ храната, правятъ ѝ лесно смилаема и въ червата се попива.

Лѣтъ на работния добитѣкъ, съ исключение на нѣкои коне, вмѣсто сѣно и слама оставятъ се да пасатъ зелѣната трѣва, която имъ е достатѣчна; но когато се иска усилена работа, зърнестата храна е необходима,—ичимикътъ и овѣсътъ сж месото, виното, ракията за животните, а всичкитѣ други храни сж хлѣба.

IV Хранитѣ на животнитѣ за нагояване.

При нагояванието всѣки стопанинъ глѣда повече да се оправятъ предназначениитѣ за клане животни, за да получи повече и по добро месо и повече лоѣ или масъ; а за постиганиято на тая цѣль трѣбва да се избиратъ млади и здрави животно, които лѣсно смилатъ храната; старитѣ и дълго врѣме работнитѣ животни трудно се гоѣтъ. Не скопенитѣ животни сжщо трудно се нагояватъ. Злѣ храненитѣ; слабитѣ, неспокойнитѣ животни мжчно се оправятъ и всичкото искусство въ сполуката се състои да се избержатъ животни, повече прѣдрасположени на нагояване и слѣдъ това да се хранятъ изобилно.

Най-икономичния начинъ за нагояване на животнитѣ за клане е, като се поставятъ на паша, дѣто има изобилна и сладка трѣва, особено детелина, и два три пжти прѣзъ седмицата имъ се дава кърмилло—ярма съ соль,—такова пасбище трѣбва да е далече отъ пжтища, далече отъ всѣкаквъ шумъ, да има наблизо вода, за да не се движатъ много животнитѣ. Гоненията, пла-

шенията, гюрүлтиитѣ, многото движение врѣждѣтъ на нагояванието.

Пасбищата за овци, предназначени за нагояване, не трѣбва да бждѣтъ мочорливи.

За свинетѣ най икономичното негояване е, ако се закаратѣ на желѣдь.

Зимно врѣме, а понѣкога и лѣтѣ, нагояванието става въ яхъритѣ и кошаритѣ. Този начинъ на нагояване най-малко полза приниса на стопанетѣ, понеже трѣбватъ помѣщения, прислуга, храната струва скъпо, животнитѣ отъ постоянното стоене на едно мѣсто не ъ смилѣтъ добрѣ. Само ако се избержѣтъ добрѣ животнитѣ, на близо има захарна или бирарийна фабрика, отъ които остатѣцитѣ се продаватъ много ефтино, животнитѣ много ги ядѣтъ и при продажбата се намѣри добра цѣна, тогава е добрѣ. Яхъритѣ, дѣто се нагоява добитѣкъ, трѣбва да бждѣтъ чисти, сухи, често провѣтривани, доста топли (15—18°) и не свѣтли, — трѣбва да иматъ слаба свѣтлина, яслитѣ трѣбва да бждѣтъ много чисти; подѣ животнитѣ трѣбва да има много слама послано, за да лежѣтъ на меко.

Стриженето на козината у говедата и на вълната у овцитѣ, както и чисто държанието на кожата помагатъ на нагояванието. Храната трѣбва да се дава въ изобилие и питателна; за да се направѣтъ по-лесно смиляеми и по-питателни извѣстни храни, то тѣ се приготвуватъ и тогава се даватъ, напр. ичимикѣтъ, овѣсѣтъ и кукурузѣтъ се смелватъ на ярма, тая ярма се попарва съ врѣла вода въ отдѣлни сѣдове за всѣко животно и като истине се дава. Сламата и сѣното се нарѣзватъ, турѣтъ се въ кади, измѣшватъ се съ малко солъ и се попарватъ съ вода; слѣдъ 24—48 часа се даватъ на животнитѣ и пр.

Еднообразното хранѣне омръзва на животнитѣ, за това често трѣбва да се промѣнява храната и много редовно да се дава.

Свинетѣ съ всичко се нагояватъ, — парена ярма, фабрични остатѣки, изгнили плодове, тикви, варени картофи, цвикъ и пр.

Гоението трѣбва да трае $3\frac{1}{2}$ —4 мѣсеца за говедата, 2—3 мѣсеца за свинетѣ и овцитѣ.

Ако нѣкое животно прѣзъ врѣме на нагояванието изгуби апетита, трѣбва по скоро да се заколе, защото иначе губи.

Нагояванието на домашнитѣ птици, освѣнъ съ всичкитѣ зърнести храни, най-лесно се постига чрѣзъ насилствено хранене каша отъ просено и кукурузно брашно, въ която, много е добръ, отъ време на време да се тура по малко на дребно скѣлцана коприва.

Ако прѣзъ време на нагояванието у нѣкое животно се появи диареа, то тя лесно се спира, като се промѣни храната и нѣколко дена наредъ се дава въ ярмата жельдъ—стърканъ на прахъ.

V. Хранението на добитъна за млѣко.

Млѣкото получаваме отъ овцитѣ, козитѣ, кравитѣ, и биволицитѣ.

Количеството на млѣкото, което едно животно може да ни даде, зависи отъ породата (има породи много млѣчни и маломлѣчни), отъ годинитѣ на животното (кравитѣ и биволицитѣ най-много млѣко даватъ отъ 5-та до 9-та година, овцитѣ и козитѣ отъ 4-та до 6-та), отъ самото животно (въ една и сѣща порода има нѣкои животни, които даватъ много млѣко и по това се отличаватъ), отъ храната и начина на хранението. Има нѣкои животни, които даватъ много млѣко, но е много водно; други даватъ по-малко, но е по тѣсто, по гѣсто и по вкусно.

За овцитѣ и козитѣ, които даватъ млѣко прѣзъ пролѣтѣта и лѣтото, когато има изобилие отъ зелѣна трѣва и листа отъ дърветата, най-добрата храна е пасищната, която съ нищо въ случая не може да се замѣни.

За кравитѣ и биволицитѣ, които даватъ млѣко лѣтъ и зимѣ, хранението може да става прѣзъ лѣтото съ паша, а прѣзъ зимата въ яхжра. И за тѣзи животни пуцанието на паша прѣзъ лѣтото е сѣщо най-походяще, не само защото е икономично, но защото тѣ правятъ движение, иматъ повече апетитъ, по сѣ здрави; пасятъ колкото

имъ е угодно зелѣна трѣва, която е най-добрата храна за млѣчния добитѣкъ.

Постоянното хранение въ яхѣра на млѣченъ добитѣкъ може да има смѣтка само въ голѣмитѣ градове дѣто нѣма наблизо пасбище и на всѣко време се търси млѣко.

И въ яхѣра млѣчния добитѣкъ трѣбва да се храни съ сочна зелѣна храна,—накосена трѣва, стѣбла отъ кукурузъ, листа отъ зеле и пр. — които най-подхожда за тия животни, понеже повече вода съдържа, а на млѣкото най-главната съставна частъ е водата; но чистата вода никога не може да замѣсти водата отъ зелѣната храна.

Едновременно съ зелѣната храна трѣбва да се дава и ярма съ солъ, която кара животнитѣ да пиятъ повече вода. Зимѣ когато нѣма зелѣна храна, то сламата и сѣното, които се даватъ на млѣчните животни, трѣбва да се нарѣзватъ, измѣшватъ добръ, попрѣскаватъ съ солена вода и се огравятъ да омекнатъ и чакъ на другия день се даватъ на животнитѣ. Остаткитѣ отъ цвѣклото, ичимикѣтъ отъ бирариинитѣ фабрики сж много добра храна за тия животни.

Никога животнитѣ за млѣко не трѣбва да се хранятъ много изобилно съ цѣль да се увѣличи количеството на млѣкото; животното не може да даде повече млѣко, отколкото е способно; а повече дадената храна ще служи за натлъстяване на тия животни, което е тъкмо противно на млѣчността, — тлъста крава млѣко не дава.

Ако не трѣбва да се хранятъ много изобилно, трѣбва да се хранятъ много редовно. Единъ пѣтъ о-предѣлено, какво количество храна трѣбва да се дава на едно млѣчно животно, трѣбва всѣки день и навреме да му се дава. Ако само 1—2 дена храната му се намали, млѣкото ще намалѣе; на 3 ѣ—4 ѣ день и два пѣти повече храна да му се даде, никога нѣма да се получи толкова млѣко, колкото животното е давало по-рано. Но има и храни, които намаляватъ млѣкото, такива сж горчивитѣ трѣви и дѣбовитѣ листа.

На животните за мляко може да се дават и картофи, но само варени и измъшани съ сено и слама, иначе те сж вредни.

Ако животните се държатъ въ яхъри, те зимѣ не трѣбва да бждатъ студени а да иматъ $+14^{\circ} \times 16^{\circ}$; а лѣтѣ да не сж много сухи и за избѣгване на сухостта по 1—2 пжти на день се наливка вода задъ животните, дѣто е мѣстото за ходене.

VI. Хранението на животните за вълна.

Количеството на вълната зависи отъ обширността на кожата, гъстота на влакната и отъ храната; а качеството зависи отъ породата на овцата, климатическите условия и редовността въ хранението.

Вълната най-много расте слѣдъ стрижба, а послѣ колкото по-дълга става, толкова по полека расте и въстояние на годината достига известна дължина. Ако животните се хранятъ добръ,—а храната на тия животни сж добрите и сухи пасбища, дѣто никое друго животно не би могло да се нахрани лѣтѣ на добри пасбища, а зимѣ съ добро сено и кърмиле (ичимикъ, овѣсъ, орофъ), то вълната редовно расте и има нужната тлѣстина, необходима за нейната еластичность. Отъ редовното хранение зависи еднаквостта въ дебелината на влакното; ако овцата единъ пжть се храни много, другъ пжть слабо, трети пжть срѣдно, то и влакното расте въ дължината и дебелината си на прескакулки, а такава вълна е най-доброкачественна. Даванието на соль е необходимо за вълнестите овци и като съставна часть на тѣлото и като раздражител на апетита.

VII. Хранението на малките животни.

Най-добрата и незаменима храна за малките животни е майчиното имъ мляко, което съдържа всичко необходимо за поддържанието на младия организъмъ. Периода, прѣзъ който малките животни трѣбва да се хранятъ съ мляко, е почти равенъ на половината време отъ бременността за всѣки видъ животни, тъй

напр. за кончета $5\frac{1}{2}$ — 6 мѣсеца, за телцитѣ и малачетата 4—5 мѣсеца; за ягнетата 2 — $2\frac{1}{2}$ мѣсеца. Ако малкитѣ сѣ предназначени за работа или за расплодъ трѣбва по-дълго време да се хранятъ съ млѣко.

Още отъ първия мѣсецъ всичкитѣ малки животни започватъ да зематъ по нѣкоя и друга трѣвичка, като гледатъ какво правятъ майкитѣ имъ и постепенно се привикватъ да се хранятъ съ растителната храна.

Понеже въ първитѣ дни слѣдъ ражданието всѣка майка има много млѣко, а малкитѣ не могатъ да го избозватъ, затова необходимо слѣдъ като малкитѣ забозаятъ първото млѣко, което за тѣхъ е необходимо, останалото трѣбва да се издой на земята; така трѣбва да се прави 3—4 дена наредъ, додѣто малкитѣ поопрастятъ, за да избозаватъ всичкото млѣко. При кобилитѣ това не може да се прави, понеже тѣ не се оставятъ, па ѣ нѣма нужда, защото тѣ никога нѣматъ много млѣко.

Въ първитѣ дни слѣдъ ражданието много отъ ягнетата се продрискватъ и много измиратъ. За избѣгване на това трѣбва да се оставя първитѣ дни много малко млѣко да бозаѣтъ — тѣ отъ гладъ не умиратъ — и да се пущатъ да ходятъ съ майкитѣ си; тогава тѣ по 10 — 15 и повече пѣти на день бозаѣтъ, но по малко млѣко, което лесно смилатъ; а като се оставятъ у дома, цѣль день гладуватъ, вечеръ майкитѣ се завръщатъ съ затоплено и много млѣко, ягнетата лакомо се нагълтатъ повече, отколкото могатъ да смелятъ и на другия день вече се появява диарея, която често се свършва съ смъртъ.

Ако майкитѣ на малкитѣ отиватъ на работа, никогата тутакси слѣдъ завръщанието имъ не трѣбва да се позволява на малкитѣ да бозаѣтъ, защото и въ тоя случай отъ топлото млѣко се получава диарея.

Понеже млѣкото на биволицитѣ и кравитѣ служи за експлоатация, никога не се оставя на малкитѣ да избозватъ всичкото млѣко, а само около 2—3 кила, — останалото се издойва и продава или самитѣ стопане го ядятъ. У млѣченитѣ крави, които даватъ 10 — 15 кила млѣко на день малкитѣ никога не могатъ да го избозаватъ,

а трѣбва да се издойва. Съ нарастванието на малките и привикванието имъ на растителна храна, постепенно имъ се намалява млѣкото, додѣто съвѣщмъ се прекрати. На ягнетата, телцитѣ и малачетата се дава зелѣна трѣва, или добро сѣно, боза отъ кукурузно брашно, варенъ орофъ и съ трици измѣшанъ, овѣсъ и пр. Отбиванието на тия животни, слѣдъ като привикнатъ на растителна храна, може да се извърши изведнѣжъ.

Отбиванието на кончетата трѣбва да става постепенно и въ рѣстояние на 2—3 седмици; Отначало трѣбва да се оставятъ да бозаѣтъ по 2 пѣти на день, послѣ прѣзъ день и вече се спира; а въ това време имъ се увѣличава количеството на овѣса и сѣното. Кончетата трѣбва да бждѣтъ вързани близо до майките си, за да не се трѣвожатъ, да не скачатъ и пр.

Прѣзъ първата зима трѣбва най-изобилно да се хранѣтъ всичките малки, понеже прѣзъ първата година всичките малки най-много растятъ и най-много се развиватъ; изпуснатъ ли се първата година, особно пѣкъ прѣзъ зимата, тогава не трѣбва да се очаква да станѣтъ добри животни, когато порастятъ; това особено пѣкъ има значение за малките кончета. Наистина, че тия животни додѣто сѣ малки нищо не произвеждатъ, не си отплащатъ храната; но тая отплата ще бжде 2—3 пѣти по-голѣма за стопанетѣ отъ добри храненитѣ малки, когато станѣтъ голѣми, отколкото отъ не храненитѣ добри, — всичкото искусство на скотовѣдството се заключава въ доброто хранение и гледане на малките *първата година*.

Прѣзъ зимата, всѣки стопанинъ, който желае да има добри коне, говеда, биволи и пр. трѣбва да дава на малките кончета, телци, биволчета и пр. по малко овѣсъ, ичимикъ, ярма и пр. (за кончетата само овѣсъ) и то всѣкой день. Прѣзъ втората година малките животни могатъ да минаватъ съ по малко зърнести храни.

Ако майката на нѣкое ягне, яре, теле или малаче умрѣ, додѣто още бозаѣтъ, то тѣ лесно се отглеждатъ съ млѣкото отъ други майки; а ако нѣкоя кобила умре, малкото конче не може да се отгледа, понеже никоя друга кобила не го приема, а съ кравешко млѣко труд-

но се отхранва и много костува. Който се рѣши да отхранва конѣ съ кравешко млѣко, трѣбва непременно да му присипва по малко вода — на 5 части млѣко, 1 часть вода и да му го дава всекога топло около 35 — 38°

VIII. Хранението на расплоднитѣ животни.

Расплоднитѣ животни никога не трѣбва да се хранѣтъ изобилно, защото затлъстяватъ, а затлъстяването и плодността сж противни едно на друго, — тлъсть добитѣкъ плодъ не дава, па ѣ да даде той бива слабъ. Тия животни трѣбва да се хранѣтъ умѣрено, но редовно, а само за жребцитѣ прѣзъ време на скачанията трѣбва да се хранѣтъ по изобилно.

Прѣзъ цѣлото лѣто пасбищната храна за всички е достатѣчна, а прѣзъ зимата както мжжкитѣ тѣй и женскитѣ расплодници трѣбва да се държѣтъ въ яхъри, подслони, сайванти и пр. и да се хранѣтъ съ суха храна, — сѣно, плѣва, овѣсъ, ичимикъ и пр.

Както многото храна е врѣдна за расплодниците, тѣй сжщо е врѣдно и слабото хранение, понеже труднитѣ отъ слабостъ помѣтатъ, а мжжкитѣ не сж въ състояние да заплодяватъ. За всичкитѣ трудни животни клдѣ края на бременността трѣбва значително да се намали количеството на фуражната храна, понеже много пълния коремъ силно натиска на плода, не му позволява да се развива, а приражданието испытватъ голѣми мжчнотии, даже много животни помѣтатъ.

На всичкитѣ трудни животни твърдѣ много врѣдѣтъ: загнилата слама, загнило, мухлясало, затлачено сѣно; измокренъ и мухлясалъ овѣсъ или ичимикъ, сжщо и ярмата; покрититѣ съ снѣгъ, ледъ, слана или скрежъ слама, сѣно, трѣва и пр. сжщо много студената и нечиста вода, понеже отъ такива храни и вода труднитѣ животни обикновенно помѣтатъ; а много се и разболѣватъ, поврѣждатъ се и измиратъ; ето защо всеки стопанинъ, който не иска да претърпява загуби, трѣбва да внимава много при хранението на трудния добитѣкъ и ако се случи да помѣтне нѣкое отъ неговитѣ животни, първото нѣщо, което трѣбва да направи, е да промѣни храната или да гледа, да ли не е гнила, мухлясала и пр.

Жилищата на домашнитѣ животни.

Жилищата на домашнитѣ животни се наричатъ различно споредъ вида на животнитѣ, за които сж предназначени и биватъ различно направени.

1) **Кокошарници за домашнитѣ птици.** — Тѣ трѣбва да сж добрѣ измазани и покрити, за да запазватъ добрѣ птицитѣ отъ дѣждъ, студъ и вѣтръ; снабдени съ напрѣжни дървета, по които да лежатъ птицитѣ да спятъ, сжщо—съ мѣста за носене на яйцата. Вратата трѣбва да се намира на югоисточната стѣрна. Кокошарницитѣ трѣбва да се строятъ далечъ отъ жилищата на хората и другитѣ животни, за да не бѣдѣтъ обезпокоявани отъ птичитѣ паразити: кукушици и пр. При постройката имъ трѣбва да се гледа да не сж на влажно мѣсто и трѣбва да бѣдѣтъ добрѣ изложени на слънце.

2) **Кочини за свинетѣ.** — На повечето мѣста у насъ за свинетѣ никакви кочини не се правятъ; просто заграждатъ едно малко пространство съ напрѣжно наковани дървета, затварятъ ги въ него и тамъ ги хранятъ; дѣждъ, студъ, калъ и пр. тѣ сж длѣжни да пренасатъ. Това толкова полезно животно тѣй небрѣжно се гледа.

Свинята има сжщо нужда да бѣде на сушина; погрѣшно мислятъ хората, че тя най-добрѣ се чувствува въ калѣта.

Свинскитѣ кочини трѣбва да се запазени отъ севернитѣ вѣтрове, отгорѣ покрити, дюшемето имъ трѣбва да бѣде двѣ педи надъ земята, за да се истичатъ нечистотиитѣ и вжтрѣ винѣги постилани съ суха слама, —свинята обича да бѣде запазена отъ студа.

3) **Сай, подслони или нѣшари** се наричатъ жилищата на овцитѣ и козитѣ. Тѣ могатъ да бѣдѣтъ пос-

троени отъ камъне, тухли, или отъ дървенъ материалъ. Понеже овцитѣ не сж много чувствителни на студа, то при построяванието на сайтѣ трѣбва да се гледа да бжджтъ поставени на височки и наклонни мѣста на югъ, за да се оттича лесно водата и да не бжджтъ заливани, да бжджтъ обърнати на юго-истокъ и много добрѣ запазени съ здрави стени отъ севѣрнитѣ и севѣро-западнитѣ вѣтрове, а обърнатата стѣрна срѣщу слънцето може да бжде само отъ нѣколко дирека или стена съ широки отвори и отгорѣ да е добрѣ покрита, за да не вали вжтрѣ снѣгъ, дъждъ и пр.

За малкитѣ ягнета, които сж много чувствителни на студа, трѣбва да има отдѣлна стаичка; достъ топла, много суха и широка споредъ тѣхното число. Влажнитѣ саи, нискитѣ и тъмни колиби сж причината, дѣто много ягнета, па ѝ овци, страдатъ отъ ревматизмъ — *клька въ ставитѣ и месата*.

4) **Обори — яхъри.** Отъ всячкитѣ домашни животни конетѣ и едрия рогатъ добитѣкъ най-много време стожтъ подъ покривъ и затова тѣхнитѣ жилища се строжтъ по съ внимание, отколкото за останалитѣ. Разбира се, че има много коне, па даже и говеда, които незнажтъ, какво нѣщо се казва оборъ; тѣ се отгледватъ въ полудиво състояние и за това нѣма какво да се каже за тѣхнитѣ подслони.

За голѣма частъ отъ хергелетата (неработнитѣ коне) па ѝ за неработния рогатъ добитѣка строжтъ само сайвантъ — подслони, колкото да не ги духа севѣрния вѣтъръ и да не ги вали дъждъ и снѣгъ, но отъ студъ не ги пазжтъ. Добритѣ обори, прѣдзначени да запазватъ животнитѣ лѣтѣ отъ голѣма горѣщина и мухи, зимѣ — отъ студъ, вѣтъръ и измокрувание трѣбва да отговарятъ на слѣдующитѣ условия:

1-во) *Мѣстото* дѣто ще се строжтъ обори, трѣбва да бжде сухо, височко, за да не се залива отъ вода, добрѣ изложено на слънце, съ почва, която лесно пропуца впиванието на вода, никога не на скала, далечъ отъ жилищата на хората и отъ склада на храна. Близкитѣ обори до жилищата на хората врѣджтъ на здравето съ лошата меризма и нечистотии.

2-ро) *Положението на оборитъ*. — Въ умѣренитѣ и студениѣ мѣста оборитѣ сж обѣрнати на югъ и юго-истокъ, а въ топлиѣ — на севѣръ. На всѣкъждѣ у насъ най-подходящето положение, което трѣбва да се даде на оборитѣ, е да бѣждѣтъ обѣрнати на юго истокъ, югъ и юго западъ; но често пѣкти положението на оборитѣ не зависи отъ волята на стопанина, а отъ самото положение на мѣстото, дѣто ще се стрѣждѣтъ, тѣй напр. въ селата и градоветѣ, които се намиратъ въ долини по севѣрнитѣ склонове на балканитѣ или на нѣкой хѣлмъ, обѣрнати на севѣръ, оборитѣ по никой начинъ не могатъ да бѣждѣтъ съ лице-обѣрното на югъ, а ще бѣждѣтъ обѣрнати на тамъ, на кждѣто позволява мѣстото. Главно трѣбва да се внимава да бѣждѣтъ запазени отъ влиянието на силнитѣ и студени севѣрни и севѣро западни вѣтрове.

3-то) *Материялитъ*. — Най-добръ материялъ за строение на обори сж печенитѣ тухли; но тукъ и дума не трѣбва да става за изборъ на материяла, понеже това напълно зависи отъ изобилието и ниската цѣна на материялитѣ, които се намиратъ на мѣстото, дѣто се стрѣждѣтъ оборитѣ. Понеже оборитѣ сж единъ мъртавъ капиталъ, който нищо не приноси, то тѣ, като се спазѣтъ всичкитѣ искания на хигиената, трѣбва по възможности да бѣждѣтъ ефтино построени.

Оборитѣ само отъ дървенъ материялъ, съ стени отъ плетъ и добръ измазани, за да непропущатъ вѣтръ, студъ и влага, съ добръ керемиденъ покривъ сж най-ефтини и достатѣчно топли.

Оборитѣ отъ много пористи камъни сж влажни и студени.

4-то) *Устройство*. — Дължината и широчината на оборитѣ зависи отъ числото на добитѣка, който ще се помѣщава въ тѣхъ. Оборитѣ могатъ да бѣждѣтъ построени да се вързватъ животнитѣ само на единъ редъ, или въ два реда; въ послѣдния случай главитѣ на животнитѣ могатъ да бѣждѣтъ обѣрнати къмъ стениѣ съ пѣтека за ходене по срѣдата, или съ глави обѣрнати едни срѣщу други на срѣдата, а пѣтеки за ходене по край стениѣ.

Стениѣ трѣбва да бѣждѣтъ здраво изработени, добръ

измазани и изсушени, — влагата винъги врѣди на животнитѣ.

На много мѣста не правѣтъ таванъ на яхъритѣ, а подпокрива е измазанъ, закованъ съ дъски и покритъ съ керемиди, или пъкъ има само покривъ отъ трѣстъ, камъшъ, слама и пр.

Най-добръ е да има таванъ, който да бѣде добръ обкованъ съ дъски и измазанъ, за да не пропуца да падатъ по гърбоветѣ на животнитѣ разни нечистотии и прахъ, а сжищо да не пропуца и студъ.

На много мѣста правѣтъ тавана доста високъ, за да служи за турание на слама, сѣно и пр. Това не е добро, защото такава храна поглъща всичкитѣ испарения и газове отъ разлаганieto на разни органически вѣщества въ оборитѣ, която, като се даде на животнитѣ, причинява имъ разни стомашни болѣсти.

Таванътъ трѣбва да бѣде високъ отъ земята отъ 3½ до 4 метра. Нискитѣ обори, както и нискитѣ кѣщи, сж врѣдни за животнитѣ, защото въ тѣхъ нѣма достатъчно въздухъ за дишане, а колкото го има, той е нечистъ и врѣденъ. Единъ отъ най-голѣмитѣ недостатѣци на оборитѣ по селата е именно този, че тѣ почти на всѣкъдѣ сж ниски; а на много мѣста сж не само ниски а и вдълбани въ земята, като изби, което е само въ врѣда на животнитѣ, това сж гробища на живи същества, а не обори. Въ такива обори животнитѣ страдатъ отъ болѣсти въ ставитѣ, мишицитѣ, очитѣ, кожата и пр.; отъ тѣхъ добръ добитѣкъ не излиза.

Всичкитѣ обори трѣбва да бѣдѣтъ съ покривъ, който не пропуца дѣждъ, снѣгъ и пр.

Подножието може да бѣде направено отъ разни материяли; най-доброто, а и най-скѣпото, е отъ печени тухли, поставени на прѣко и споени съ циментъ. Подножието отъ дървенъ материалъ е добро, само че много скоро се напива съ пикочъ и не чистотии, изгнива и се издѣлбава.

Най-ефтиното подножие е отъ прѣстъ и чакълъ измѣшани и добръ набити само че трѣбва поостоянно да се поправя, дѣто се поископа.

Подножието трѣбва да има извѣстенъ наклонъ отъ

предните към задните крака и от единия към другия край на обора за по-лесното оттичане на пикочъта. Наклонът от предните към задните крака не трябва да надминава 4 — 5 сантиметра за цялото подножие на животното.

Тутакси задъ животните трябва да има една плитка вадичка, съ добръ набито отъ чагълъ стени, даже и измазани, съ наклонъ отъ единия към другия край на обора, която служи за оттичане на пикочъта вънъ отъ обора въ единъ ископанъ трапъ.

Яслиѣ трябва да бждѣтъ поставени на половината отъ височината на животните, за конетѣ малко нѣщо по-високо, да бждѣтъ добръ сковани, на дъното да бждѣтъ 30 сантиметра, а горѣ 45—50 сантиметра широки и доста дълбоки, за да се не распрѣска храната.

За рогатия добитѣкъ обикновенно нѣма нужда отъ какво преграждане и отдѣлване на животните: трябва само да се присмѣтне по 1½ метръ широчина и 2 м. 80-см.—3 метра дължина за всѣко животно. За конетѣ се смѣта да има по 1 м. 80 см. широчина и 3 метра дължина; за трудните кобили, сѣщо и за кравитѣ, трябва да се оставятъ по-широки мѣста. Мѣстата за конетѣ се отдѣлятъ едни отъ други или съ гладки дѣски, наковани наклонно отъ предъ назадъ, или просто съ дървени прѣчки.

Прозорци и врати. — Всичките обори по селата у насъ сѣ безъ прозорци, като че ли животните нѣматъ нужда отъ тая благодатъ Божия; тѣ сѣ осждени на тъмниченъ затворъ прѣзъ време на стоението имъ въ оборитѣ, а за тѣхъ свѣтлината сѣщо е необходима, както и за човѣка. Прозорцитѣ сѣ необходими за провѣтриване на оборитѣ и пазение на нужната чистота въ тѣхъ.

Прозорцитѣ трябва да се поставѣтъ по възможности по-високо, даже до самия таванъ, за да не пада свѣтлина въ очитѣ на животните. ако сѣ срѣщу тѣхъ и зимѣ, когато се отварятъ, да не бие вѣтрѣтъ или студѣтъ право въ животните. Ако оборитѣ сѣ само за единъ редъ животни, то прозорцитѣ трябва да сѣ на стената задъ тѣхъ; ако сѣ за два реда, тогава може

да има и на двѣтѣ стѣни прозорци, по стената, обърната срѣщу владѣющитѣ вѣтрове, трѣбва да има малко прозорци. Прозорцитѣ трѣбва да бжджтъ повече широки, отколкото дълги и ако е възможно да се отварятъ отъ горѣ на долу, а не нагърни.

Вратитѣ трѣбва да бжджтъ поставени на стената, обърната срѣщу слънцето; да бжджтъ доста широки и високи, за да влизатъ и излизатъ свободно животнитѣ; рѣбоветѣ на дирецитѣ трѣбва да бжджтъ изгладени, за да не убиватъ животнитѣ, вратитѣ трѣбва да се отварятъ на вѣнъ, а не на вжтрѣ. Добритѣ врати трѣбва да бжджтъ поне 2 метра високи и 1 м. 60 с м. широки.

За пречистване на въздуха въ оборитѣ, освѣтъ вратитѣ и прозорцитѣ, често пжти оставятъ по единъ отворъ прѣзъ тавана и покрива въ срѣдата на обора.

Всичкитѣ нечистотии и измокрени постилки трѣбва да се събиратъ на извѣстно расстояние вѣнъ отъ оборитѣ, за да не врѣджтъ на животнитѣ съ лошата си меризъ и разни газове отъ разлаганието имъ.

Оборитѣ трѣбва винаги да се държжтъ чисто, а не да се оставя въ тѣхъ да гнижтъ и се разлагатъ разни нечистотии, отъ които често се поврѣждатъ очитѣ на животнитѣ, труднитѣ помѣтатъ и много се разболѣватъ.

По поводъ „сегашното положение“

Колонитѣ на нашитѣ политически вѣстници често си меняватъ колорита относително земледѣлието и въпроси касающи се до него. Така напр.: Ний въ единъ и същъ вѣстникъ ще срѣцнемъ различни мнения по земледѣлието. Това се случва даже и въ единъ и същъ брой. На едно мѣсто оплакватъ земледѣлеца, а на друго говорѣтъ, че е нужно да се наложи на земледѣлеца това и това. И наистина, много ни е чудно, па и веѣки ще се чуди, защо това е така, безъ обаче да може си състави какъво годѣ понятие за нашия земледѣлецъ. Разнитѣ политически органи говорѣтъ така, защото малко се интересуватъ отъ положението на народа; защото съ своето съжаление тѣ печелѣтъ симпатията на неѣжественното население, та по тоя начинъ да могатъ се докопа до властѣта и да обърнатъ острилото на ножа пакъ къмъ нещастния земледѣлецъ. Плачатъ за земледѣлието, не че милеѣтъ за него, но — за своя джобъ. Обаче това не се отнася до всичкитѣ вѣстници.

Вземани се отъ разни правителства разни мѣрки по земледѣлието; гърмѣтъ изъ ушитѣ ни възгласитѣ за подобрене на него, но нито една мѣрка не е приложена на практика, нито едно мнение е получило форма на мѣрка, макаръ и най добро да е то.

„Да грабимъ“! ето въ що се състои девиза на всички.

Има законъ за градобитията, но туренъ ли е въ дѣйствиe¹⁾? На нѣкои мѣста, загубитѣ сж оцѣнени, но пари, както говорѣтъ фактитѣ, никому или само на нѣколцина сж дадени²⁾.

1) Да нѣ само че не се прилага както трѣбва

2) Р. причинитѣ на това четн въ книжка XVII на сп. „Сѣляч“, Р.

Па и защо да имъ даватъ пари? Защо? Селянина ъдятъ само кокошки, а пъкъ положението му е било отъ добро, по-добро, но той само е навикнхлъ да вайка и се оплаква. Така думатъ и така ще думатъ всички тия, които малко познаватъ народа.

Я да идемъ въ нѣкоя къща по-лоша и отъ курникъ въ когото господата си запиратъ кокошките, да влѣземъ въ хамбара, въ когото мишките танцуватъ, да видимъ хлѣба, който по-вече прилича на калъ, отколкото на хлѣбъ, който нарочно е направенъ така за да тежи на стомаситѣ и да насища по-вече; сами ще се увѣримъ въ истинността и ще извикаме: „Всичкото зло е дадено на земледѣльца!“ Па и така сие. Да притуримъ при това и градобитията, наводненията, сушата и пр. природни стихии ще видимъ каква картина ще получимъ. Но до най ясна картина относително положението на земледѣльца ще дойдемъ тогава, когато туримъ тежките данъци и експлоатацията на разнитѣ търговци. Всичко това добръ може да познай този, който е стоялъ поне една годинка като учителъ въ кое и да било село. Отъ тъмно, до тъмно земледѣльца работи, труди се дано му поулекне, което никога не е било.

Тежко е наистена положението на земледѣльца. Грозна е апатията къмъ него. Тежко е кога човѣкъ си помисли, колко малко сж учителитѣ, които сж се обадили за подобрене на хала на земледѣльца, та поне съ това ако не помогнатъ, то поне да докажатъ че мислятъ за него. Но пъкъ какво може да свърши учителя. Прѣдъ ужаснитѣ прѣследвания на тѣзи, които сами го натоварватъ да просвѣтлява населението, и който за това го оставятъ безъ насжщия. До като върви това така никакво подобръние на земледѣльца не ще имаме.

Впрочемъ извинете, че се отдалечихъ отъ прѣдмета на настоящата статия, но не можахъ да сторѣж друго яче. Страхъ се да дамъ кратки черти отъ живота на този, който носи държавата на плѣщитѣ си, но незная до колко съмъ сполучилъ . . .

Да пристѣпимъ направо къмъ точкитѣ исказани въ въпросната статия по поводъ подобрънието на земледѣльца.

Точка 1). По тая точка нѣма какво да кажиме, освѣнъ че е добра, но до колко вѣрно ще могатъ да оцѣнятъ, лицата поставени въ комисията, положението на земледѣльца—не знаѣ. Па защо само единъ Окр. съвѣтникъ, Финансова агентъ, контролъора на респективната земл. каса и общ. кметъ? Нѣма ли нужда и отъ единъ селски учителъ, който по-вече отъ всѣки другъ познава положението на земледѣльца³⁾? Азъ мислѣ че участието на единъ или нѣколко учители за въ комисията на окръга или околията неще бѣде излишно и не може да окаже нищо освѣнъ полза и вѣрна оцѣнка на земледѣлческия халъ.

2). „Нуждитъ да се посрѣщнатъ съ кредитъ отъ земледѣлскитъ каси“ . . . Но кой отъ бѣднитъ земледѣлци има кредитъ въ тия каси? Тѣзи които иматъ кредитъ, тѣ нѣматъ нужда отъ никакви помощи, а такива въ нѣколко села има единъ или нѣколкома, за това тази частъ отъ 2 та точка не показва никаква полза. Може да има полза, но ако стане подобрене и въ самитъ каси.

Относително за подпомагание съ фондъ и начина за образуванието му не трѣбва да се каже нищо. Достатъчно е човѣкъ да помисли добръ и ще дойде до заключение, че дѣйствително е нуженъ единъ фондъ. Г-да чиновницитъ мислѣ нѣма бѣдѣтъ толкова скѣпи ако отстѣпѣтъ 50% отъ заплатата си, която впрочемъ е една много скромна сума. И то отъ тѣзи се иска които получаватъ по-вече отъ 1000 л. годишно, значи отъ тия които располагатъ съ излишекъ отъ пари. Нека знаѣтъ Господа Чиновницитъ, „за да вземаме отъ народа, трѣбва и да му дадемъ“. Да помислимъ че тоя народъ който нѣма залъгъ хлѣбъ, издѣржа, безъ да каже нѣщо, толкова щедро награждавани господа и че ако би той да отпаде изгубватъ хлѣба и тия които се хранѣтъ отъ него. За да се отгървемъ отъ това нека дадемъ и ние не $\frac{1}{2}$ отъ заплатата за мѣсець, но и цѣлата. За отпушание сума отъ бюджета нѣма кѣкъ да се каже. Това е много нужно.

³⁾ Не всѣчки Р.

Относително за расхвърлянието на налогъ върху индустриалци, търговци и пр. съобразно съ капитала или имотното състояние, е нужно и ползотворно, по ползата ще бжде по-голяма ако се расхвърли налога по прогресивенъ начинъ на имотното състояние.

Нужно е още да се открие подписка за ваши пожертвования по подобрението положението на земе-дѣлеца отъ едно земеделческо списание. Паритѣ да се употребятъ както е казано въ точка 3 та отъ ст. „Сегашното положение“ помената по-горѣ въ кн. XVIII и XIV на сп. „СЪЯЧЪ“.

Макаръ и това да е нищо за подобрението на земе-дѣлеца, все таки ще помогне.

На край ще апелирамъ къмъ всички да поднесатъ своята лента.

С. Спартански.

Търговия съ жита въ свѣта.

Става повече отъ 20 години отъ когато земледѣлческия въпросъ завзема едно отъ първитѣ мѣста въ цѣлия европейски печатъ. Тоя въпросъ се разисква спорѣдъ положението на мѣстото и производителността. И то не за това че земледѣлческитѣ произведения сж въ недостатѣкъ, рѣдки и за това скапи, но напротивъ, защото ги има въ изобилие, или най-малко въ достатѣчно количество, по която причина цѣната имъ спада или поне не е такава, каквато я би желали произвождачитѣ. Ето гдѣ е въпроса, който тревожи европейското общественно мнѣние и който го принуждава да се запита: неуже ли бързото умножаване и повдигане на многолуднитѣ градове и голѣмото развитие и прѣобразуване на искуствата не сж могли да повлияятъ въ обратна смисълъ, т. е. за повдиганieto цѣната на житата? Това сжщо заключение, като че би могло да се извади и отъ относителното, а често пѣти и абсолютното отпадане на селското земледѣлческо население. И като че ли земледѣлческия печатъ има основание, причини и право да говори за сжществуването на тоя земледѣлчески отпадакъ.

Правителствата на разнитѣ свѣтски държави, кое както е разбирало въпроса, сж се старали и опитвали щото искусвенно да могатъ да повдигнатъ цѣната на житата и по тоя начинъ да могатъ да оздравѣтъ положението на една часть отъ гражданското съсловие. По нѣкога наистина се е достигало до извѣстни добри резултати, по често пѣти тѣзи сжщи правителства сж се показвали нѣмощни въ постиганieto на гонимата цѣлъ. И вмѣсто подобрѣние въ положението и помощъ на това гражданско съсловие, напротивъ, тѣ сж биле нападани отъ това сжщо съсловие въ полза на което сж работили, въ случаятъ, когато не сж успѣвали да повдигнатъ житната цѣна. Това обаче обстоятелство не е случайно явление, и не сжмѣнно трѣбва да се дири причината му въ епохалнитѣ явления на днешния икономически животъ.

Истина е, че спорѣдъ историята на *Фовила* (*Historie de chasses ouvrires en Europe, Paris*), още отъ половината минѣло столѣтие, цѣната на хранитѣ се качва и то по 10 ст. на хектолитръ въ годината. Върхътъ на най-високата житна цѣна е билъ около 1881 год., отъ когато обаче се забѣлязва първото бързо отпадане, макаръ и не до тамъ въ значителна степенъ, но постоянно. И до самата половина на настоящето столѣтие, отъ когато се появихъ и бързо се развиха желѣзнопѣтнитѣ съобщения, цѣнитѣ на житата не сж били никакъ постоянни и никога не сж можле да се приближѣтъ една до друга. Причината на това явление се намира въ обстоятелството, че когато въ една страна или област жетвата е добра и цѣната на хранитѣ е ниска, то въ сѣсѣдната страна, напротивъ жетвата е слаба, а слѣдователно цѣната на хранитѣ е твърдѣ голѣма. Не развиванieto въ нѣкои страни и откриванieto въ други на бързи съобщения, това обстоятелство твърдѣ много е прѣчило и правило невъзможно изравняванieto на житнитѣ цѣни въ разни страни и държави, по причина твърдѣ трудното прѣнасяние на хранитѣ. Само въ край морскитѣ страни и въ ония, които се намиратъ на близо до голѣмитѣ пристанища, като че ли никога храната не е била оскъдна, та по тая причина и цѣната ѝ срѣдни безъ голѣми покачвания и спадания. Но съ бързото развитие на желѣзно-пѣтнитѣ съобщения, тѣхната прѣвратна задача, като че ли не пощади и самото земледѣлие. Бързото и ефтино съобщение е спомогнало щото, цѣнитѣ на хранитѣ по разнитѣ свѣтски житни търговски центрове, да можѣтъ, ако не съвсѣмъ, то поне приблизително да се приравнятъ. Не зависимо обаче, отъ желѣзницитѣ, спомогнали сж въ това отношение не малко и воднитѣ съобщения било по море, било по плавателни рѣки или канали. Всички тия сж спомогнали твърдѣ много, щото прѣнасянieto на хранитѣ днесъ да бѣде сто на сто па даже и повече по-ефтино и по-бързо отъ колкото е било то прѣди половина столѣтие. Днесъ напр. за прѣнасянieto на единъ тонъ тѣжина, на разстояние отъ единъ километръ съ малка бързина се плаща само 4 стотинки, а прѣнасянieto пъкъ по вода е още по-низко на половина т. е. 2 стотинки за същата тѣжина и далечина. Стрѣмленieto за улесняване на прѣнасянieto непрѣстанно се усиља и несъмнѣнно е, че въ кѣсо врѣме ще да може да се сполучи, щото единъ хектолитаръ жито да бѣде прѣнесенъ изъ Северна Америка въ Европа, въ Лондонъ напр., вмѣсто за 3 лева 50 ст. Както е сега за много по ефтена цѣна.

За това днесъ, вмѣсто нѣкогашнитѣ непрѣодолими спѣнки за прѣнасянieto на хранитѣ, които спѣнки служихъ като китайска

стѣна за защита на мѣстното земелно произведение въ нѣкои държави, ний виждаме че мѣждународнитѣ тържища сж отворени за цѣлия свѣтъ и при това, условията за борба сж едни и сжици за всички търговци и побѣдата е оздравена за произвѣдѣнията отъ плодовититѣ и неисчерпаеми земи, каквито сж въ долината на рѣката Мисисипи и Червената долина.

Днешната търговия съ жита възлиза годишно до 500,000,000 хектолитри. Това число обаче не е постоянно; то се мѣнява отъ година на година. Но вѣтъ отъ всѣко сжмѣние е, че въ послѣднитѣ нѣколко десетолѣтия по-бързо е порастнало по причина на обширнитѣ и бързи съобщения. До половината на това столѣтие търговията съ жита се е вършила най-много между Англия и Европейския континентъ. Появяванието на Северна Америка, Аржентина, Индия, и Австралия въ европейскитѣ житни тържища е почнало едвамъ отъ половината на настоящето столѣтие.

Отъ производителнитѣ държави, които рѣшително сж се заловили да изнасятъ храни, първо мѣсто завзема Руссия. Прѣзъ първитѣ 10 години отъ това столѣтие нейния износъ е билъ само 3,500,000 хектолитри; отъ 1840—1850 година се е повдигналъ на 11,500,000 х. л.; отъ 1800 — 1890 година той се е повдигналъ вече до 85,000,000 х. л. като се смѣтне и брашното. Слѣдъ нея иде Северо-Американския съюзъ, износътъ на житата на който около половината на това столѣтие е билъ до 5,000,000 х. л. въ 1878 година. е достигналъ до 51,000,000 х. л., а въ скоро врѣме слѣдъ това до 100,000,000 х. л. Въ това врѣме Индия почва да изважда на мѣждународнитѣ тържища жито отъ 30—40,000,000 х. л. въ годината.

Спорѣдъ професоръ Конрадъ събрани въ едно всички държави които иматъ нужда за вносъ на храни сж тия:

а) Държави които изнасятъ въ хиляди кубически метри:

	произвежда	к. м.	изнася	к. м.
Северна Америка	"	12,212	"	12,178
Руссия	"	34,683	"	34,588
Английска Индия	"	8,946	"	8,894
Австро-Унгария	"	4,142	"	4,130
Балкан. Държави	"	11,455	"	11,415
Австралия	"	3,742	"	3,232
Алжирия	"	778	"	712
Египетъ	"	554	"	495
Канада	"	480	"	17
Южна Америка	"	2,894	"	2,803
Всичко	"	79,842	"	78,552

б) Държави които внасятъ :

Англия	внося	29,088	кубически метри
Франция	„	11,357	„ „
Германия	„	3,328	„ „
Италия	„	6,628	„ „
Испания	„	2,433	„ „
Португалия	„	1,026	„ „
Швейцария	„	3,002	„ „
Белгия	„	8,199	„ „
Холандия	„	2,298	„ „
Дания	„	527	„ „
Швеция и Норвегия	„	547	„ „
Гърция	„	1,521	„ „
Всичко „		73,093	„ „

Слѣдователно, земитѣ, които заематъ първо мѣсто извозя-
нието на храни въ странство сж: Руссия, Северна Америка и Бал-
канскитѣ Държави (Влашко, Бѣлгария и Сърбия). Тѣ сж до нѣ-
къдѣ житницитѣ на западнитѣ промишленни държави. Слѣдъ тѣхъ
идагъ: Английска Индия, Австро-Унгария, Австралия и Южна Аме-
рика. Земитѣ пъкъ, които най много внасятъ сж промишленнитѣ:
Авглия, Франция, Италия и Белгия.

Ний не бѣлѣжиме тука това, което тия послѣдни държави
произвеждатъ у дома си, защото то е свършено незначително и
не играе никаква роль въ търговията.

За по-ясно изложение на прѣдмета нека вземемъ и нѣколко
нови цифри. Тѣзи ще си заѣмемъ отъ книгата на Л. Грандосъ,
която се занимава съ произведенията,

Спорѣдъ тая книга, произведената въ цѣлия свѣтъ храна:
жито, царевица, ржжъ, ечмикъ и овесъ отъ 1892 — 1896 год.
възлиза на 223,947,000 тони годишно, а обработената земя е била
230,000,000 хектари. Отъ тѣзи храна 130,720,000 е пожената и
събрана въ Европа а 93,227,000 топи въ земитѣ внѣ отъ Европа
По отдѣлно храни е имало :

Жито	67,796,000	тони
Царевица	57,715,000	„
Ржжъ	37,501,000	„
Ечмикъ	18,602,000	„
Овесъ	42,333,000	„
Всичко		223,947,000 тони

Цѣлото население по земното кълбо, извѣстно до сега, възлиза $1\frac{1}{2}$ милиарди; отъ това количество само 510,000,000 ядѣтъ чистъ хлѣбъ, мѣсенъ отъ жито, царевица и ржжъ. Като се взѣме прѣдъ видъ че главнитѣ храни, съ които се хранятъ човѣцитѣ сж: жито и ржжъ, тогава може да се каже че 105,297,000 или 1,052,970,000 метрови центи сж необходими за да исхранятъ годишно 500,000,000 човѣци, то ще рѣче, че за всѣки единъ човѣкъ сж необходими по 200 килограма храна. Храната която прѣодолява изхранванието на народонаселенията по свѣта се опрѣдѣли спорѣдъ мѣстноститѣ. Когато житото и др. за отхранванието на английското, германското и френското населения играе най-важна роль, тогава, Северно-американското и всичкитѣ южно европейски населения се хранятъ само съ царевица или ржжъ. Слѣдующата таблица ще да ни прѣдстави произвожданието на жито ржжъ и царевица съответственно съ народонаселението, За 1892 — 1896 година ний имаме слѣдующитѣ данни, отъ които се вижда по колко килограма и каква храна се пада годишно на човѣкъ.

На единъ човѣкъ се пада годишно килограма :

Въ Бѣлгария	354	420	83	=	828
„ Аржентина	480	—	248	=	668
„ Ромѣния	283	33	346	=	662
„ Европ. Русия	93	193	5	=	291
„ Франция	223	66	18	=	297
„ Канада	269	10	88	=	357
„ Урагвай	239	—	145	=	384
„ Австралия	219	—	39	=	258
„ Европ. Турция	149	55	47	=	270
„ Северна Америка	191	10	622	=	823
„ Австро-Унгария	121	76	76	=	273
„ Германия	57	139	—	=	196
„ Белгия	76	85	—	=	151
„ Сърбия	110	19	125	=	333
„ Алжирия	113	—	2	=	115
„ Италия	103	4	95	=	166
„ Англия	36	1	—	=	37
„ Индия	30	—	—	=	30

Горнитѣ числа сж отъ голѣмъ интересъ и ний ще да направиме нашитѣ по тѣхъ заключения. Бие въ очи тоя часъ, щомъ се хвърли единъ бѣгълъ погледъ върху тая таблица, че отъ всичкитѣ народи на свѣта произвожданието на храната е най-голѣмото въ

България и въ Северна Америка а слѣдъ тѣхъ идатъ Ромжия и Аржентина. При това, царевицата, която е най-главната храна на населенията отъ Северна Америка и южна Европа, дава възможностъ на Урагвай, Аржентина, Ромжия и Сърбия и други да испращатъ по голѣмата частъ отъ произведенията си за тамъ. Русия произвежда твърдѣ малко царевица и за това нейното население се храни повечето съ ржжъ, което дава възможностъ на тая велика държава да изнася жито въ странство. Отъ държавитѣ, които произвеждатъ храна сж Англия, Германия и Белгия.

Работата, слѣдователно, е твърдѣ проста и лесно разбираана. Отъ европейскитѣ държави които купуватъ отъ вънъ храни стои на първо мѣсто, Англия, която внася изъ странство толкова много храни, колкото вкупомъ всички други европейски държави. Напротивъ, външнитѣ, не европейски държави, които внасятъ своитѣ храни въ Европа сж: Северна Америка и Английска Индия. Отъ европейскитѣ държави тия които на първо мѣсто изнасятъ на вънъ отъ дома си за въ Европа сж: Балканскитѣ държави, Австро-Унгария и Русия.

Тука бие въ очи голѣмото съперничество, което сжществува мѣжду европейскитѣ и не европейски държави, при извозванието на храни. Гдѣ да се дири причината на това силно прѣдварвание, което неевропейскитѣ производители правятъ на европейцитѣ?

На първо мѣсто идва географическото положение на тия държави, както и климатическитѣ условия, а слѣдъ това вече и условията на сдружаванията. Неуборимо е, че гжстотата на населението прави земята да е скъпа, когато на противъ, рѣдкостъта на населението, като напр. въ Сѣверна Америка, и до днешенъ день дава възможностъ да се добива земята много ефтенѣ и даже съвършено безъ цѣна. При това добитъка е ефтинъ; съ малко капиталъ могатъ да се обработватъ голѣми пространства земи, което въ Европа не може да стане. Мислило се е, па и сега тѣй се мисли, че причинитѣ, за гдѣто неевропейскитѣ земледѣлчески държави, а особно Северна Америка толкова побѣдоносно напрѣдварватъ европейскитѣ и имъ съперничаютъ по европейскитѣ тържища съ своитѣ жита, сж били осъществяванието на земледѣлческитѣ искуства въ оная частъ на земното кълбо. Но това мисление е погрѣшно и не основно. Слѣдущата таблица ни показва, на противъ, че европейскитѣ образован държави разполагатъ съ най-добри и усъвършенствовани земледѣлчески оръдия; а това се доказва отъ обсто-

ятелството гдѣто отъ единъ хектаръ земя въ Европа се произвежда и добива най-много храни. Ето ни примѣри :

Англия	произвежда	23·30
Холандия	"	25·—
Дания	"	20·—
Канада	"	15·80
Германия	"	15·70
Швеция	"	12·70
Франция	"	12·25
Аржентина	"	12·—
Австро-Унгария	"	11·70
Ромъния	"	10·50
Северна Америка	"	10·—
Руссия	"	8·—
Индия	"	7·60
Италия	"	7·—
Австралия	"	6·—

Същата повърхностъ обработена земя въ Англия, слѣдователно дава по-вече отъ двойно произведение, отъ колкото въ Сев.-Америка.

Поражда се въпросъ сега: дали и какъ европейскитѣ земледѣлчески държави ще могатъ нѣкога да се освободитѣ отъ чуждестраннитѣ, а особно пъкъ отъ Северно Американскитѣ напрѣдварвания? Има два яжки фактори и отъ два вида, които ще да повлияѣтъ и вече влиянието имъ се осѣща, за да може да се отговори на тоя въпросъ утвърдително. На първи рѣдъ идватъ измѣненіята въ вътрѣшнитѣ условия на европейскитѣ държави: пространното развитие и усъвършенствуваніето на сръдствата и съобщенията и особно канализираніето на всички европейски рѣки и направяніето имъ плавателни съ извършваніето на това ще има възможностъ за сближението на Руссия и Балканскитѣ държави съ сръдата на Европа. Въ сѣщото врѣме, става необходимо да се развиѣтъ земледѣлческитѣ орѣдия и при това да се развие мѣжду долнии слой на народитѣ, въ земледѣлцитѣ агрономното земледѣлческото искуство и успорѣдно съ това на мѣсто сегашния начинъ за обработванието на земята на ситно распокѣсани части, да се съберѣтъ тѣ по възможностъ въ по голѣми единици и да се обработватъ задружно и съ по голѣми сили както напр. сѣ извѣстнитѣ *задрути* въ цѣлия Старо-Планински Полуостровъ. Въ земледѣлието *задругата* е главния факторъ, който способствува отъ една страна да се обработва лесно бързо и ефтино и да се произвежда много,

а при това се създава и добър, приятен и охотен животъ за членовеѣ на цѣлата задруга.

Вънѣ отъ това, измѣняването на обществения животъ въ Америка, а именно обръщаніе вниманіето на американското народонаселение къмъ стрѣмленіето за бързото строение на голѣми градища и повдиганіето на промишленно икономическитѣ прѣдприятія въ страната ще прѣустанови грамадното развитие на земледѣлието. По тоя начинъ всичкото американско земледѣлие ще се заѣме съ необходимото производство на храни за задоволяване само на своитѣ вътрешни нужди и тогава до сегашния напливъ за извозванието на храни ще да прѣстане, а слѣдователно европейскитѣ производители на храни ще да се освободятъ отъ вънкашни надирѣварванията за въ бѣдѣще. Това нѣщо се вече забѣлежава.

Само по тоя начинъ Европа ще да сиолучи да се отърве отъ външния напливъ на чужди грижи, ще да употрѣбява своитѣ храни, а съ това земледѣлцитѣ щѣтъ да се насърчатъ и ще можтъ успѣшно да обработватъ земята като произвождатъ необходимото количество храни отъ 40 — 45,000,000 тони годишно, достатѣчно за да прѣхранва за въ бѣдѣще цѣлото европейско население отъ 380,000,000 души, а то съставя 24% отъ цѣлото население по вселенията.

В. „ВЮЛЕТИНЪ“

„Сегашното положение“

Господине Редакторе!

Въ книжка XVIII и XIX-та на издаваемото се отъ Васъ земеделѣлческо списание „СБЯЧЪ“ е помѣстена статията подъ горното заглавие, въ която се описва плачевното положение на земеделѣлцитѣ. изобщо и онова на Добричската Околия въ особености, като се посочватъ и срѣдствата, съ които да се помогне на най-беднитѣ отъ тѣхъ, и въ края на статията и на списанието (въ особното антрефиле) обѣщавате да дадете мѣсто въ Вашето списание на всѣко мнение по повдигнатия въ тая статия въпросъ.

Ползувамъ се отъ Вашата любезность да се искажъ и азъ върху мѣркитѣ, които намирамъ за умѣстни да се зематъ за предпазване на земеделѣлческото население отъ разни бѣдствия и особено отъ гладъ, който отъ 1—2 години го застрашава. Да ли моето мнение по тоя важенъ въпросъ ще се сподѣли или не отъ читателитѣ на Вашето списание, това бѣднѣщето ще покаже; моята цѣль е главно да се поосвѣтли въпроса и всѣки заинтересованъ земеделѣлецъ да прибави по-нѣщо, което намира за умѣстно, за осъществението на идеята.

Нашия земеделѣлецъ е оставенъ напълно подъ произвола на сѣдбата, — родили се жито, той е ситъ и спокоенъ, нероди ли се гладътъ е напрага, бѣдствията отъ всѣкъждѣ започватъ да го застрашаватъ и понеже той е болшенството въ стѣрната, основата и крепило-то на държавата, то отъ неговото имотно или бѣдственното състояние зависи общото положение на стѣр-

ната, — зависи индустрия, зависи търговия, зависи промишленостъ пр.; ето защо е необходимо да се направи, да се нареди така, щото гладъ и бѣдствия никога да не застрашаватъ, никога да не безпокожатъ нашия земледѣлецъ; гарантира ли се отъ тѣзи стърна най големия и главния винтъ на държавната машина, ний никога нѣма испытваме такива сътрѣсения отъ нѣмане, каквито днесъ прекарваме и никога държавната машина нѣма да бжде спъвана въ своя ходъ.

Въ статията „Сегашното положение“ на първо мѣсто Вий (или списвачътъ се едно) прѣпоръчватъ да се изучи нѣмотията на селянитѣ отъ специална коммисия и на нѣкои да се отвори кредитъ прѣдъ земледѣлческитѣ каси подъ колективна гаранция които още иматъ имущества за залагане.

Земледѣлческитѣ каси, Господине Редакторе, не сж прѣдначарени да служатъ на земледѣлцитѣ и тѣ носятъ несъотвѣтвующе име. Когато касиеритѣ се избираха за тия каси, тогава тѣ служиха за улеснение и експлоатация отъ срана на мѣстнитѣ и влиятелни партизанае, които сж спомогнали на касиера да се избере. За земледѣлцитѣ обикновенно нѣмаше пари.

Слѣдъ прокарването на закона за земледѣлческитѣ каси, тѣхното фѣнкцииониране, като банкови учрѣждения, се постави на здрави основи и касиеритѣ вече се назначаватъ; нѣ съ това злото не се прѣмахна, а само видоизмѣни, — земледѣлцитѣ пакъ немѣжатъ да се ползватъ отъ собственитѣ си пари; а отъ тѣхъ се ползватъ търговцитѣ, кръчмаритѣ, чиповницитѣ и пр. Отивашъ въ земледѣлческата каса за пари; касиерътъ ти казва, че нѣма, — добръ. Въ твое присѣтсвие влиза единъ търговецъ или чиновникъ и истеглюва 2000 л.; заявявашъ на касиера, какъ може да има за търговеца, а за тебе да нѣма, — отговаря ти, че тѣ били „сиратски пари“, нѣкакви „срочни“ и „безсрочни“ влогове и ти се чудишъ на тия каси! Кой е тоя който контролира, че се даватъ на — неземледѣлцитѣ — не земледѣлчески пари?

Взеха се 30 милиона лева за смѣтка на земледѣлческитѣ каси; въ каситѣ се внесоха само 10 милиона,

кога ще се внесжтъ останалитѣ 20 милиона? Земледѣлцитѣ плащатъ лихвитѣ на тия 30 милиона, а отъ паритѣ се ползватъ всички други и твърдѣ—малцина земледѣлци; когато собствения капиталъ на земледѣлцитѣ въ касситѣ е повече отъ 40 милиона.

Та искамъ да кажѣхъ, че земледѣлческитѣ касси, при сегашната си наредба, сж малко полезни за земледѣлцитѣ.

На второ мѣсто Вий прѣдлагате да се спре половината плата на всички чиновници, които получаватъ повече отъ 1000 л., и офицери за единъ мѣсець и да наложи особенъ данѣкъ на всички търговци, като се вземе подъ внимание тѣхното богатство; тия пари да се раздадатъ на най-бѣднитѣ земледѣлци или да имъ се купи семе и въ растояние на 3 години, обратно да се събержтъ за образуване на специаленъ фондъ, подпомаганъ всѣка година отъ държавния бюджетъ. Много хубаво.

Да се спре половината плата на всички чиновници за единъ мѣсець, да се помогне на бѣднитѣ земледѣлци, — това е и лесно изпълнимо и хуманно. Едно рѣшение на Министерския Сѣвѣтъ и всичко е свършено.

Да се спре отъ платата на офицеритѣ е малко по трудно. Ази неискамъ да вѣрвамъ, че нашитѣ офицери не ще погледнжтъ състрадателно къмъ своитѣ родители, роднини, познайници и къмъ цѣлия народъ, когато го виждатъ, че е въ голѣмо бѣдствие и не ще му се притекжтъ на помощъ. Но тука едно „неможе“ всичко може да спре. До сегашнитѣ икономии, искани отъ Военното Министерство, това показватъ. Може да се намали хлѣба на войницитѣ, сѣното и ичимика на запрѣлитѣ коне; а да се намали платата на полковницитѣ—не може.

Да се наложи нѣкакъвъ данѣкъ на търговцитѣ въ сравнение съ богатството имъ, едвамъ ли е възможно. Най-първо трѣбва да има специаленъ за това законъ, иначе никакъвъ данѣкъ неможе да се наложи. Кадѣ е записано имуществото на всѣки отдѣленъ търговецъ и богаташъ, та да знаете, колко ще му се падне да пла-

ти допълнителенъ данѣкъ? Тази точка изобщо ми се вижда неиспълнима.

Вий прѣдлагате да се събере обратно, въ расстояние на три години, раздадената помощъ на крайно бѣдното население, отъ която да се образува единъ видъ постояненъ усигурителенъ фондъ, — подпомаганъ отъ държавния бюджетъ. Когато се дава помощъ на крайно бѣдно население, за да се намалѣтъ и улѣкчѣтъ неговитѣ бѣдствия и дума вече не трѣбва да става за възвръщаніе на даденото; само тогава е истинска помощъ. Искате ли да ѣхъ върне, то още при доближаваніето до засѣхналитѣ устни на дадения залѣкъ хлѣбъ, ще си спомни, че това ще трѣбва да се изплаща, макаръ, и слѣдъ три години, и помощта ще му се вижда горчива. Другъ е въпросътъ за раздадената помощъ на по състоятелнитѣ земледѣлци, които всѣкога ще бѣждѣтъ готови да изплатѣтъ *заемото*.

Съ усиливаніето на тоя фондъ отъ държавния бюджетъ Вий искате да се създаде едно второ издание на фонда за градобитнината. Вий сигурно знаете, какъ до сега сѣхъ се распрѣдѣляли прѣмитѣ отъ тоя фондъ, — на нѣкои мѣста се е плащало 2 — 3 пкти повече отъ колкото е загубата, а на други — 2 — 3 пкти по малко; на едни мѣста бие втори пктъ градъ, на други се присажда чуждо плодородіе. За подобни работи изъ Свищовско и на други мѣста Вий сте чували. И послѣ колко на време се изплащатъ припадающитѣ се загуби отъ фонда за градобитнината?

Отъ всичко до тука Вий виждате, кои сѣхъ добритѣ и кои лошитѣ стѣрни на предлаганія отъ Васъ начинъ за подпомаганіе на бѣднитѣ земледѣлци.

1) Да се одържи отъ заплатитѣ на чиновници и офицери е лесно приложимо.

2) Да се налага данѣкъ на търговцитѣ съобразно съ богатствата имъ е невъзможно.

3) Да се дава помощъ на бѣднитѣ и послѣ да се иска назадъ е неумѣстно.

4) Да се устройва втори усигурителенъ фондъ съ бюджетна помощъ е нецѣлесъобразно.

Моето мнение по тоя важенъ въпросъ е слѣдующето:

Нашето земеделческо население ще трѣбва единъ пѣтъ за винѣги да бѣде гарантирано отъ гладъ при каквито и да било случаи би се появилъ той, — градъ, наводнения, суша, пожаръ и пр. Предлагания отъ Васъ начинъ е най главно сега да помогне на нещастнитѣ и за това може да бѣде добръ. Но тѣ трѣбва за винѣги да бѣдѣтъ спокойни отъ къмъ тая страна.

Митхадъ-Паша, когато е учредилъ селскитѣ хамбари, които сѣ основата на сегашнитѣ Земеделчески Касси, е ималъ именно това предъ видъ — гарантиране винѣги селянина отъ гладъ — и ний сме длѣжни да му отдадемъ похвалата, която напълно въ случая заслужва. Неговитѣ наредби, макаръ и подъ друга форма, сѣ на дневенъ редъ въ Ромѣния.

Селскитѣ хамбари на Митхадъ-Паша сѣ почивали на слѣдующитѣ начала: 1) въ сѣко село се построява по единъ хамбаръ, въ който, въ време на хармана, се събира по единъ шиникъ храна на чифтъ впрѣгатенъ добитѣкъ отъ селянитѣ; 2) тази храна преди да настане слѣдующия харманъ не може да се продава; 3) при нещастна година се раздава на населението храна отъ селския хамбаръ, съразмѣрно съ числото на членове отъ всѣко сѣмѣйство; 4) при плодородна година старата храна се продава, на нейно мѣсто се събира нова, полученитѣ пари образуватъ фондъ за подпомагане на населението въ нещастни години; 5) при нужда всѣко село се удовлетворява съ собственний си капиталъ, а ако има излишѣкъ, се дава на други села, които нѣматъ достатѣчно; 6) полученитѣ сумми отъ продажба на храна се внасятъ въ околийската каса, които образуватъ общъ фондъ за земеделческото население отъ цѣлата околия, но на всѣко село внесениѣ сумми се пишѣтъ отдѣлно; 7) отъ земеделческитѣ пари се ползватъ само земеделцитѣ; 8) въ всѣко село си има селски съвѣтъ, който се грижи за прибирането на храна, нейното раздаване при нужда, продаванието ѣ при плодородни години и внасяние на полученитѣ пари въ Околийската Земеделческа Каса.

Такава една наредба е най солидната и постоянна гаранция за земеделческото население при всѣки не-

щастенъ случай; това е едно взаимно застрахуване, безъ да се прибѣгва до насилственни налози, бюджетни помощи, чиновнически и офицерски плати и пр.

Ето защо азъ мисля, че най добръ ще бѣде да се въстановятъ на ново земледѣлческитѣ, не селски, а общински, хамбари напълно спорѣдъ горнитѣ начала; това е единичкото спасение за нашия земледѣлецъ въ нещастни случаи. Богатия никога нѣма да прибѣгва до помощта на селския хамбаръ, а бѣдния всѣкога ще е гарантиранъ отъ бѣдствие.

Друго нѣщо, което трѣбва да се направи, е, да се отдѣли капитала на земледѣлческитѣ каси, отъ разни сиротски и други сумми, които само служѣтъ за маска, задъ която се криятъ разни непростителни експлоатации и отъ капитала на земледѣлческитѣ каси да иматъ право да се ползватъ само земледѣлцитѣ, а не разни партизани, чиновници, търговци, кръчмаре и пр. и пр., които единъ сантимъ не сж внесли въ земледѣлческата каса, а най много се ползватъ.

Така отдѣленъ чисто земледѣлческия капиталъ, всѣка година ще се усилва отъ лихвеннитѣ доходи и отъ новитѣ сумми, получени отъ продажбата на храната при всѣка плодородна година. Тоя капиталъ въ растояние само на 8—10 години ще може да достигне до 80—100 милиона лева чисто земледѣлчески пари, които напълно ще бѣждѣтъ достатѣчни за нуждитѣ на земледѣлческото население даже при най-нещастни години. Така гарантирано населението отъ гладъ ний нѣма никога да испитваме сътрѣсенія въ стѣрната, каквито днесъ прѣкарваме.

Но до когато отъ земледѣлческитѣ пари всѣки може да се ползува, на нашето земледѣлческо население ще може да се дава помощъ отъ държавата при нужда, колкото да не умре отъ гладъ.

Земледѣлческия капиталъ съ общинскитѣ хамбари ще иматъ и тая добра страна, че при нужда населението въ най скоро време ще бѣде удовлетворявано, и нѣма да чака съ години да получи онова, което ще се припада и на което има право, а да помогнешъ на единъ човѣкъ при първо поискване на помощъ е най-добрата услуга, която би могла да му се направи. Н. П.

Неумѣстни искания.

Правото да се критикуватъ дѣлата на държавнитѣ управители, да се протестира противъ тѣхъ и да се иска тѣхното замѣняване съ други, да се изказватъ мнѣния за бждщи реформи въ държавното управление, чрѣзъ публични събрания на открито е право освѣтено пиъ отъ основний законъ — конституцията. Колкото повече врѣмената тѣкътъ, колкото повече условията на живота ставатъ по тѣжки, толкова повече се развива у насъ това така да го наречемъ партизанско настроение и толкова повече се изострува и истъква на лице охотата да се искатъ измѣнения въ ходътъ на държавнитѣ работи, на правото казано по-горѣ. Ние не сме съгласни съ тѣзи партизани, прѣдъ които е всичко криво, щомъ не го вършатъ тѣ, че публичнитѣ събрания митингитѣ били избликъ на политически убѣждения, съзнаване правата си отъ самитѣ граждани и продуктъ отъ политическа зрѣлостъ. Да не се съгласяваме или по добръ да не върваме, въ това ни даватъ право станалитѣ до сега митинги, и отъ близото познавание народътъ си, мѣжду когото живѣемъ като казвамъ *народъ* разбирамъ дѣйствителний народъ — селската масса, а не партизанскитѣ личности въ градоветѣ които чакатъ да заематъ топлитѣ и мѣжки мѣста на тѣзи противъ които викатъ. На най послѣ на насъ се вижда, незнамъ какъ, че отъ къмъ това право — изказвание мнѣнието си по държавнитѣ работи въ публични събрания на открито, — у насъ се прибѣгва прибѣрзано прѣди да сж исчерпани всички срѣдства за помощъ. Това показва, че у насъ си

играятъ съ народа нѣколкома политически личности. Че при-бѣгванието до това право не се диктува отъ истинското съз-навание отъ народа ни, на гражданскитѣ си права показва и обстоятелството, че въ врѣме на избора едва ли 25 0/0 се явяватъ прѣдъ урнитѣ да си упражнятъ законното право, ами само съ думитѣ „и безъ мене ще стане“ игнориратъ това, което изпълнено съвѣстно, може да му даде ѡчастие и изпълнява единъ отъ най важнитѣ си дългове къмъ страната на която е той гражданинъ. Че митингитѣ, особено въ се-лата сж дѣло на разни политически шарлатани, казахме и по горѣ, се вижда отъ станалитѣ до сега митинги.

Народътъ — селскій народъ,—па кой ли и другъ не? притиснатъ отъ економическа криза, съсипанъ отъ нѣколко годишний неуружай е така зашемеденъ, щото много лѣсно може да стане маши въ ржцѣтѣ на разнаго рода политически шарлатани, а още повече, като той не си съзнава истин-скитѣ права и благодарение на обстоятелството, че той е трудолюбивъ прѣдаденъ всѣцѣло на трудната си кариера, не проучва, не слѣди причинитѣ на незavidното му положение и насѣсканъ отъ партизански личности, той захваща да тър-си тѣзи причини ту въ това, ту въ онова правителство и да вика противъ това което за свое нещастие се е случило да управлява въ тѣжки за земледѣльца години и да се ласкае че съ замѣняванието на управляющитѣ, ще се измине и тѣх-ната немотия и всждѣ ще потече медъ и масло.

Горнитѣ мисли намѣрихме за добрѣ да размѣнимъ съ драгитѣ си читатели, за да ни разбержтъ, поглѣднахме и какъ гледаме на митингитѣ въ селата, съ резолюциитѣ на които ще се занимаемъ и да кажемъ до колко сж неумѣст-ни вѣкон отъ исканията имъ, вѣщо което ще докаже право-тата на горнитѣ ни сжждения.

Случихме се въ едно село, Варненска околия въ денътъ когато билъ опрѣдѣленъ за митингъ. Глѣдаме тълпи пълни съ хора *отъ народътъ* пристигатъ, по лицата имъ нѣкакъ се

четеше едно незадоволство. Отъ распитване азъ разбрахъ, че ще има митингъ, връчи ми се и единъ червенъ листъ на който бѣше напечатано възвание. Азъ го прочетохъ съ внимание, повторихъ го, потретихъ го, и право да си кажа не ми се хареса. Отъ първо щомъ се научихъ че тукъ ще стане митингъ и като видѣхъ пристигание на една еднообразна масса народъ, нѣкакъ ми додража. Вътрѣшно азъ се зарадвахъ и си казахъ приближава вече часътъ когато земледѣца проникнатъ отъ правата си ще каже: **това трѣбва да стане, защото ние го искаме** и когато гласътъ му чутъ ще даде онова което трѣбва да е идеала въ бѣдѣщата борба на земледѣлца. Щомъ прочетохме горната фраза въ възванието: „Братя земледѣлци“ и надникахъ та прочетохъ имената на познати мене селяни, едно очудване ме обзе за прогреса койго е направенъ тука въ съзнанието и рѣкохъ си на ума, тукъ ще излезе нѣщо дѣйствително най право, най искрено, защото ще се искаже отъ дълбочината на сърдцата на царвулановцитѣ, за които толкова много плачатъ. Обаче като го прочетохъ единъ два и три пѣти видѣхъ, че азъ съмъ се лжгалъ. Убѣдихъ се азъ, че това възвание не е излѣзло отъ ржката на земледѣлци, та поне отъ тѣзи, които прѣзъ плѣтъ сж видѣли земледѣлнето, а е излѣзло отъ адвокатското писалище, отъ адвокатинъ който вижда селянинъ, когато му се попадне въ писалището да го оскубе и село когато отиде съ сѣдебний приставъ да секвестира добитъкътъ на селянина. На пусто се мжчихъ да вида въ него — възванието исказани или поне загатнати нуждитѣ на земледѣлца, нъ уви нищо друго не намѣрихъ освѣнъ „умразното“ „гешештарско“, „блюдолизническо“, правителство, напѣстрено тукъ таме съ фразата: „Братия Земледѣлци“. — Рѣкохъ си най послѣ: нищо, това е излѣзло отъ партизански ржцѣ, сложени сж имената на наивни и доверчиви земледѣлци, нъ важното е че тука прѣдъ мене стои едно множество народъ — земледѣлца който ще си искаже болкитѣ най искрено;

услугата на адвоката партизанинъ ще си остане услуга не добъръ изпълнена. Е па най послѣ толкова знае толкова дра-ще, па може би и за толкова пари толкова и такова се пи-ще. Важното е какво ще стане да видимъ.

Изнесе се масса, народа заобиколи массата, едно гробно мълчание съ поглѣди къмъ массата се въдвори и неznamъ защо моето сърдце нѣкакъ си затупка. Заинтересоваността кой ще бже оратора бѣше обща; ето и това любопитство за нѣкои, и заинтересованостъ за други се изпълни. На мас-сата се въскачи едно безъ мустаци момче, съ дълги коси, съ панталони, нѣжно обуто съ ластички, и въобще типъ на новъ гражданинъ, каквито гимназиитѣ отъ нѣколко го-дини насамъ фабрикуватъ. Поглѣднахъ на лицата на събрав-шитѣ сж въ момента когато то се яви на массата и извика колко гласъ му държи: „Братия Земледѣлци“, и забѣлѣзахъ че една горчива усмивка, едно ироническо споглѣждане се забѣлѣза мѣжду присѣтствующитѣ ся.

(Слѣдва).

Екскурзиитѣ на ученицитѣ отъ землед. училища

Прѣди нѣколко дни бѣха пристигнали въ града ни ученицитѣ отъ трѣтитѣ курсове на Садовското и Руссенското земледѣл. училища, всички на брой около 55 души. Отъ тука тѣ посѣтили Евксиноградъ и образцовата въ всичко випарница на Д-то „Гроздъ“. Ученицитѣ отъ Руссенското училище пожелали да посѣтѣтъ и новопостроената памучна-прѣдилна фабрика „Борисъ“, обаче управлението на послѣдната имъ отказало своето гостоприемство, за което неможемъ да не съжаляваме. Руссенскитѣ млади земледѣлци се ржковадеха въ Екскурзията отъ г. г. учителитѣ си: Гечевъ и Фетваджиевъ, а Свищовскитѣ такива отъ г. г. учителитѣ си: Тачевъ и Шаровъ. Първитѣ пристигнаха въ вторникъ (. . .) вечерьта, а вторитѣ въ сръда (. . .) вечерьта и на другий день по обѣдъ всичкитѣ екскурзианти съ ученицитѣ си заминаха съ парахода за Южна България, гдѣто както се научихме Садовцитѣ щели да се спрѣтъ въ карнабадско въ образцовото имѣние на брати Нейчеви, а Руссенци ще се спрѣтъ въ Садово.

Незнаемъ да ли би се намѣрилъ чловѣкъ, който да откаже ползата отъ екскурзиитѣ. Намъ не ни се вѣрва.

Екскурзията между многото си добрини, дава и тѣзи на ученицитѣ да видѣтъ да проучатъ на практика това което само сж го чели и слушали отъ своитѣ учители, разбира се, до колкото това можѣтъ да намѣрѣтъ въ ненапрѣднатата ни още въ земледѣлието страна, па и най важного е може да се каже, че ти дава възможность на ученицитѣ да видѣтъ въ каква фаза на развитие се намира нашето земледѣлие и кои сж неговитѣ нужди, та слѣдъ мѣсець два като излѣзатъ като свободни граждани отъ оградата на училището и се облекчѣтъ съ моралното задѣлжение да работѣтъ за това земледѣлие, тогава казваме, като познавачи на горнитѣ условия и нужди

да си начертаятъ планъ на дѣйствиe и като съсрѣдоточатъ силитѣ си къмъ опрѣдѣлената отъ самитѣ тѣхъ прицѣлна точка, неуморимо да я прислѣдватъ и да изнесжтъ земледѣлческый прогресъ на страната ни.

Постига ли се обаче тѣзи цѣль съ правенитѣ по такъв начинъ екскурзии? — отговаряме че: Не! и ето защо. Както се правятъ екскурзитѣ тѣ сж само едно истезавание на ученицитѣ, или по просто можемъ да ги наречемъ като, че и тѣ иматъ за цѣль да приучатъ ученицитѣ съ по-голѣма готовност и безъ роптание да принасятъ всички незгоди, които въ грубни работнически животъ могатъ да се случатъ. Че това е така ние го знаемъ защо сме го испазвали на онзи день това сждѣхме и по пещата на ученицитѣ, особено на Садовцитѣ, които бѣха пребродили балкана вече и тѣрпели тѣзи незгоди само 5—6 дня; Руссенци бѣха по бодри, защото освѣдъ 8 километровото шосе Варна—Евксиноградъ друго пѣшкомъ не бѣха прѣбродили. Садовцитѣ посърнали, тѣлесно убити, душевно отпаднали съ нетѣрпение очакваха трѣгванието на парахода да ги заведе по скоро въ Бургазъ и отъ тамъ на почивка въ Садово, когато тѣ вмѣсто да желаятъ краятъ на екскурзията, трѣбваше да желаятъ нейното продължение.

Кждѣ лѣжи причината на това? спорѣдъ насъ тя не е въ Министерството, а е мислимъ у ръководителитѣ на екскурзията учители и тѣхнитѣ Директори, които опрѣдѣляватъ маршрута на екскурзията. Вмѣсто въ 7—8 дня да се обиколи и то съ оскѣдни материални срѣдства частъ отъ двѣтѣ Българии, по добръ би било ако се располага само съ толкова малко врѣме да се обиколятъ само 2—3 по интересни окрѣзи, а ако има повече врѣме на расположение то да не се толкова бърза. Какво научиха напр. въ Варненскый окръгъ: по двѣтѣ страни на железницата отъ Шуменъ до Варна, тѣ сж видѣли изгорѣни отъ сушата храни, въ Варна видѣха една хубава изба на Д-тво „Гроздъ“ и въ Евксиноградъ видѣха това що паритѣ могатъ да направятъ и всичко това за Руссенци въ два дня, а за Садовци въ 24 часа. — Понеже Садовци се и придружаваха и отъ ветеринарентъ лѣкаръ; което ни дава право да мислимъ, че ученицитѣ изучаватъ и скотовѣдство и земледѣлие, а пъкъ и руссенци изучавали „всичко по земледѣлието“, то какво видѣха въ най интересний въ

това Варненский окръгъ? Видѣха ли поне единъ отъ толкова то говежди и конски заводи? Видѣха ли Добруджата, която съставлява особенъ интересъ за изучаващитъ практическото земледѣлие, понеже тѣзи „Житница на България“ въ всичко се различава отъ всѣка друга частъ на България? не и не и защо? защото се бърза, а съ бързание земледѣлие не се учи. При това една голѣма грѣшка правятъ ръководителитъ на екскурзиитъ, като мълкомъ пристигатъ мълкомъ заминаватъ. Ние не сме защитници на порлотитъ на салтаната и пр., нъ сме и противъ това бабешко движение. Поне ръководителитъ на Екскурзиитъ, въ битността си ученици въ Европа знаятъ, които отъ тѣхъ сж прави екскурзия какъ се посрѣщатъ и испращатъ екскурзиантитъ. Блѣскавитъ приеми, голѣмото съдѣйствие, които имъ се указватъ отъ населението и властитъ, се дължатъ само на обстоятелството, че тѣ сами даватъ важностъ на самата работа. Какво струва напр. на Г. Г. учителитъ да съобщаватъ телеграфически на Властитъ въ центроветъ на окръжията за денятъ и цѣлътъ на пристиганieto си, ако слѣдъ пристиганieto си тѣ се срѣщнатъ съ прѣдставителитъ на Властѣта и да изискатъ потребното имъ съдѣйствие? увѣряваме Ви, че тогава не само фабриктъ ще Ви бжджтъ отворени, нъ и много други интересни работи ще Ви се покажатъ и Вие ще имате на страната си симпатиитъ на населението на Властъ и пр., а съ това освѣнъ че ще популялизирате самата Ваша обиколка и и работа, нъ и училището, и ще избавите хората, отъ трудътъ да мислятъ: „тѣзи хора съ такава невидена форма отъ кой родъ оръжие сж; Мислимъ че бѣлѣжкитъ ще ни се взематъ въ внимание.

По износа на суравитѣ животински произведения.

Ето условията при които могатъ да се внесатъ въ Унгария суровитѣ животински произведения идящи отъ страни спрямо, които е наложена карантина.

Чл. VII §§ 43—46 отъ унгарския ветеринаренъ законъ отъ 1888 година.

Въ случай на карантина вноса на слѣдующитѣ стоки остава свободенъ :

- 1) Прана вълна на парна баня и добръ амбалирана,
- 2) Сухи черва или солени, въ затворени каси или качета,
- 3) Стопенъ лой,
- 4) Стерелизирано млѣко,
- 5) Бѣло сирене

На непрана вълна на балии, сушени кости и козина отъ добитѣкъ, рогове и кожи съвършенно исушени, вноса ще бѣде приетъ подъ слѣдующитѣ условия :

1) Вносителя трѣбва да докаже че горѣизложенитѣ артикули произлизатъ отъ таквазъ областъ, която има поне 30 километра, незаразена отъ эпизоотически болѣсти, или пъкъ че стоката е прѣстояла въ тая областъ поне 30 дни,

2) Че стоката не ще мине, въ врѣме на транспорта до границата, прѣзъ заразени мѣста.

Стоката трѣбва да се прѣнася на корабъ или желѣзница и безъ растоваряние до мѣстоназначението ѝ.

Въ случай на транзитъ, експедитора е длъженъ да докаже че стоката ще бѣде приета на границата на съседната държава.

Извънъ това нужно е за пратки отъ тоя родъ, специално позволение отъ кралевското министерство на земледѣлието.

Вноса на потрѣбици за оборъ, прѣдмѣти за впрѣгане

добитъкъ, дрѣхи и обувки изнесени, дрипели, сѣно, слама и всѣкакъвъ видъ кърма ще бжде абсолютно забранено.

Ако други стоки сж амбалирани въ сѣно или слама, амбалажа имъ ще бжде изгорѣнъ при влизанieto на стокитѣ.

Цѣлия транспортъ ще бжде отказанъ на границата, ако се намѣри мѣжду сушени кожи, рокове и кости едно само парче изложено на гниение.

Суравитѣ животински произведения ще се пропустнатъ ако,

1) Чиновника, назначенъ да прѣглѣда пратката на водната станция нѣма какво да упрекава отъ ветеринарна точка зрѣние и се произнесе за приеманieto ѝ,

2) Ако експедиторната търговска кжща се задѣлжи да заплати разноснитѣ по пътуването на тоя чиновникъ и внесе за това, като поржчителство, суммата 50 флоринта въ касата именуема „Domestikal casse“ на Кралевското Унгарско Министерство на земледѣлието.

Веднага щомъ тая сумма бжде заплатена, и щомъ търговската кжща съобщи датата на пристиганieto на кожитѣ на граничната станция, Министерския делегатъ, ще се отпрати тамъ за да извърши прѣглежданieto.

Бюро за взаимно задължително застраховане отъ градобитнината.

С Ъ О Б Щ Е Н И Е

Отъ съжденията, които се получили въ Бюрото за застрахуване отъ градобитнина става явно, че има много лица, особено между земледѣлцитѣ, които не сж още разбрали сжщността на закона за градобитнината, както и задачата на Бюрото, което тоя законъ основава.

Законътъ за градобитнината създава отъ всичкитѣ земледѣлци въ България едно дружество за взаимно осигоряване отъ градобитнината. Той постановява, че всѣкой земледѣлецъ ще намира на това дружество 5 на сто отъ поземелния си данѣкъ, че държавата ще отпуща на сжщото дружество всѣка година по 500000 лева помощъ и че тия двѣ сумми ще се раздаватъ на ония съдружници, които би пострадали отъ градобитнина, слѣдъ като се извадатъ отъ тѣхъ, нѣкои дрѣбни разноси, които сж точно опрѣдѣлени отъ казания законъ.

Слѣдователно, принципа на помѣнѣтия законъ е, че държавата заедно съ всичкитѣ земледѣлци въ България обезпечава напълно или отчасти ония земледѣлци, които би загубили посѣвитѣ си или часть отъ тѣхъ по слѣдствие на градобитнина.

Понеже въ приходътъ отъ поземленното даждие има голѣма разлика отъ една година на друга и понеже държавата дава всѣка година все по 500000 лева, отъ това излиза, че процентитѣ, които получаватъ пострадалитѣ отъ градобитнината зависятъ не отъ доходитѣ на дружеството, а отъ количеството на загубитѣ отъ градобитнината. Сиречъ, въ ония години, въ които се случятъ по малко градушки и слѣдователно по-малко загуби, тогава пострадалитѣ получаватъ единъ по-високъ процентъ за загубитѣ си; въ ония години

напротивъ прѣзъ които се случать по-много градушки и по-гвлѣми загуби, приходътъ на дружеството трѣбва да се расподѣли между по много пострадавши лица и за това тѣ получаватъ единъ по-малъкъ процентъ. Но понеже градобитнината бива всѣка година различна и понеже и пострадавшиѣ лица не сж всѣка година все същитѣ, затова неравенството въ процентитѣ се уравнивается слѣдъ едно извѣстно число години. Въ всѣки случай пострадалия отъ градобитнина получава всѣкога за обезпагубие една много по-голѣма сума отъ оная, която му е била удържана за грядобитнина, когато е плащаль поземленното си даждие и намира по-добра смѣтка отъ това осигорително дружество, отъ колкото ако то да не съществуваше.

За потвърждение на горѣизложеното ние даваме тука смѣткитѣ за градобитнината и за прѣзъ третѣ години.

Отъ тия смѣтки всѣки лесно може да се убѣди, както въ правилното фонкционирање на това взаимно застрахователно дружество, тъй и съ ползата, която истѣгляватъ отъ него земледѣлцитѣ въпрѣки недостатѣцитѣ на закона, които ще се поправятъ въ късо врѣме по законодателенъ редъ.

(Слѣдватъ смѣткитѣ).

ЗА 1896 ГОДИНА

приходъ

расходъ

	Л Е В А	С Т.		Л Е В А	С Т.
1) Държавна помощъ на фонда за градобитнината .	500.000	—	1) Пътни и дневни пари на изборнитѣ вѣщи земледѣлци и длъжностни лица	15925	34
2) Врѣхнината 5 ⁰ / ₀ върху поземелния налогъ за право на застрахованіе противъ градобитнината, събрана отъ земледѣлцитѣ	895.465	02	2) Сждебни разноси	336	80
			3) Управление .	4011	31
			4) Канцелярски разноси	5458	29
Всичко:	1,395.465	02	Всичко:	26731	74

За исплащаніе обещетенията на пострадалитѣ лица остава суммата

1.368733 л. 28 ст.

Констатиранитѣ загуби възлизатъ на:

2.442.374 л. 74 ст.

Слѣдва да се плати срѣщу дѣйствителнитѣ загуби

$$\frac{1.368.733 \text{ л. } 28 \text{ ст.}}{2.442.374 \text{ л. } 74 \text{ ст.}} = 0.56.04 \%$$

или на 100 лева — 56 лева

Прѣзъ годината сж пострадали 34750 домакинства.

„ „ „ убити 359870 декари земя.

ЗА 1897 ГОДИНА

приходъ			расходъ		
	ЛЕВА	СТ.		ЛЕВА	СТ.
1) Държавна помощ на фонда за градобитнината .	500.000	—	1) Пътни и дневни пари на изборнитѣ вѣщи земледѣлци и длъжностни лица . . .	15979	50
2) Врѣхнина 5% върху поземелния налогъ за право на застрахованіе противъ градобитнина, събрана отъ земледѣлцитѣ	894.287	55	2) Сждебни разности	809	16
			3) Управление .	11060	—
			4) Канцелярски расходи	2039	11
Всичко:	1394287	55	Всичко:	19887	77

За исплащаніе обезщетенията на пострадалитѣ лица остава суммата

1.364.399 л. 48 ст.

Констатиранитѣ загуби възлизатъ на

1.564.132 л. 36 ст.

Слѣдва да се плати срѣщу дѣйствителнитѣ загуби:

$$\frac{1.364399 \text{ л. } 48 \text{ ст.}}{1.564132 \text{ л. } 36 \text{ ст.}} = 0.87.23 \%$$

Или на 100 лева — 87 лева

Прѣзъ годината сж пострадали 32.341 домакинства.

„ „ „ убити 192.632 декари земя.

ЗА 1898 ГОДИНА

приходъ

расходъ

	Л Е В А	С Т.		Л Е В А	С Т.
1) Държавна по- мощъ на фонда за градобитнината .	500.000	—	1) Ижтни и днев- ни пари на избор- нитъ вѣщи земе- дѣлци и длъжност- ни лица.	55160	81
2) Врѣхнина 5 ⁰ / ₀ върху поземелния налогъ за право на застрахование отъ градобитни- на, събрана отъ земледѣлцитъ . .	898.114	87	2) Сждебни раз- носки.	2607	20
			3) Управление .	10470	—
			4) Канцелярски разноски	6214	35
			5) За исплаща- ние на закѣснели расходи съгласно чл. 26 отъ пра- вилника	10.000	—
Всичко:	1398114	87	Всичко:	84452	36

За исплащане обещетенията на пострадалитъ лица
остава суммата

1.313.662 л. 52 ст.

Констатиранитъ загуби възлизатъ на :

8.481.057 л. 19 ст.

Слѣдва да се плати срѣщу дѣйствителнитъ загуби :

$\frac{1.313.662 \text{ л. } 52 \text{ ст.}}{8.481.057 \text{ л. } 19 \text{ ст.}} = 0.15.48 \text{ o/o}$

Или на 100 лева — 15 лева.

Прѣзъ годината сж пострадали 89331 домакинства

„ „ „ убити 800000 дек. земя.

ОТЪ БЮРОТО.

Конгресъ противъ „Шапа“ държанъ въ Нансу (Франция) на 4-й миналий мѣсець.

Дружествата отъ 11 окръга сж пратили 60 прѣдстави-
тели на въпросния конгресъ.

Прѣд. Verbain е указалъ 3 главни причини за загвезд-
ванието на шапа въ окръга Meurthe-et-Moselle: 1) Вно-
сътъ въ тържището на Нансу на добитѣкъ отъ Villette, гдѣто
болестъта е ензоотична; 2) Търговската размѣна, която сж-
ществува между военното доволствуване отъ Toule и отъ Paris;
3) Търговията, която се прави въ нѣкои погранични градове,
гдѣто нѣкои мѣсопродавци купуватъ добитѣкъ отъ Viollette, а
мѣсото имъ продаватъ кадѣ Metz, по начинъ, че произлѣзва
за скотовѣдцитѣ отъ тия общини, една неостранима зараза.

Прѣд. Desoutter е прѣдложилъ да се създаде единъ ад-
министративенъ правилникъ, съ съдържание: 1) Че всичкия
добитѣкъ, който е билъ на тържището въ Viollette да бѣди
закланъ въ 5 дни; 2) Че добитѣка, който пристигва отъ про-
винцията да се откарва на самото мѣсто, гдѣто ще да се
коли; 3) Че колята и вагонитѣ да се дезинфектирватъ пай-
щателно, подъ рѣководството на ветеринаренъ персоналъ.

Прѣд. Lamy de Vie напада начинътъ на присажданието
противъ шапа; той мисли, че най добро средство за ограни-
чаванieto на болестъта е задължението, щото притежателитѣ
да сжобщаватъ немедленно за появяванието ѝ: по тоя на-
чинъ эпизоотията ще се задуши и нѣма да прѣмине мѣст-
ността, гдѣто е посетила.

Министерския инспекторъ Constant тоже са е искавалъ
противъ сурватколѣчението, съ сурватка приготвена отъ Lo-
ëfler et Frosch, която се продава въ Германия съ цѣль да
се прѣдаде невъсприемчивостъ противъ шапа. Сурватката прѣ-
дадена въ кръвта или пищеварителния каналъ, посредст-

вомъ капсули отъ желатина, е причинявала нагубни случаи: рани и усложнения въ червата, които се прѣдизвиквали уби-
ванието на добитъка. Никаква разлика не съществува въ раз-
витнето на болестта, когато е нападала добитъкъ присаденъ
и неприсаденъ. Репортитѣ на Германскитѣ ветеринарни лѣ-
кари не заключаватъ благоприятно за въпросното сурватко-
лѣчение; Flatter е на мнѣние, че присажданията сж нагубни
по двойни съображения: тѣ могатъ да придадѣтъ болестта
и даватъ лжлива сигурност на ступанитѣ. Добитъкъ вак-
ципиранъ отъ Flatter'a, Schmidt'a, Lanen'a, Schrader'a и др.,
не е билъ никакъ имунизиранъ и болестта са е развила у
него слѣдъ нѣколко седмици. Въ Vilbaden е вече възбранено
въпросното присаждане, по причина, че въ Francfort, епи-
зоотията се е появила впоследствие употребяването сурват-
ката на Loëffler'a. Въ заключение съжѣтва свършено да
се изостави употребяването на сурватколѣчението, и че глав-
ната причина за разпространяването на болѣстта съществува
въ нестрогото прилагане на санитарния законъ.

Ветеринаренъ лѣкаръ Muller прѣпоръчва напръскването
въ устата, по вимето и краката на болното добиче съ слѣ-
дующия растворъ: Сублиматъ 5·0, каликъвъ перманганатъ 15·0,
Салицилова кислота 30·0 и вода 900·0, смѣсенъ съ 3 пѣти
поголѣмо количество вода, и дезинфектирване въ околността
на добичето съ чистъ растворъ; по тоя начинъ е добивалъ въ
разстояние на 4—5 дена пълно излѣкуване.

Слѣдъ говоренето и на други прѣдставители, конгреса
е взелъ слѣдущитѣ рѣшения:

- 1) Да се забрани употребяването на сурватколѣчението;
- 2) Да се продължаватъ издирванията на вакцина за шала;
- 3) Да се обяви, чрѣзъ окръжнитѣ власти въ всѣка об-
щина, съдържанието на закона за санитарната полиция;
- 4) Да се образува единъ санитариумъ въ Viollette'a за
добитъка, който идва отъ заразенитѣ окрѣзи, и най строго
да се прилага закона за санитарно-ветеринарната полиция въ
това тържище;
- 5) Да се задлѣжатъ притежателитѣ на добитъкъ, като
изтвуватъ съ него, да притежаватъ свидѣтелство за происхож-
денне и здравосжстолние, а кога върлува тамъ, да не се из-
даватъ (свидѣтелства);
- 6) Да се затворятъ всички пазари за добитъкъ въ об-

щинитѣ, които пѣматъ ветеринаренъ персоналъ за да ги инспектира ;

7) Въ мирно врѣме, когато се движатъ военнитѣ части, да се инспектирватъ отъ компетентнитѣ санитарни власти движущия се съ тѣхъ добитѣкъ :

8) Въ мѣстноститѣ, гдѣто приносѣтъ е забраненъ, транспорта на добитѣка да става съ затворени коли и обвити крака ;

9) Да се дезинфектирватъ вагонитѣ въ едно опредѣлено врѣме отъ единъ агентинъ на компанията, подъ наблюдението и отговорността на единъ комисаръ и подъ контрольтъ на санитарнитѣ власти ;

10 Законътъ за санитарно-ветеринарната полиция да се прилага най строго, безъ да се вземе въ внимание мѣстното влияние ; а окръжнитѣ ветеринарни власти да се възнаграждаватъ въ достатѣчностъ, като имъ се възбрани частната клиентела.

По прѣдложение на Genau, скотовѣдцитѣ въ севѣро-источнитѣ области да се организиратъ въ едно сдружаванне съ седалище въ Напсу, за борба противъ шапа.

(Recueil de M. Vétérin.).

А у насъ ставали подобно пѣщо ? — Никакви здружавания, слѣдователно и никакви размѣнявания на възгледитѣ, било поне на специалиститѣ.

Тържищата сж истински огнища на зараза : безъ никакъвъ контролъ — оставени по произвола на сждбата.

Цѣли окръжи отъ по 3 и повѣче околии, съ по 300000 глави домашенъ добитѣкъ, сж повѣрени на единъ санитаренъ агентъ.

А шапа си върлували — върлува, и то безприпаственно.

При това мислимъ да подобряваме скотовѣдството и да свързваме ветеринарни конвенции.

Д-ръ Костовъ.

Сперо-терапевчно средство за прѣдпазване нокошкитѣ отъ „дифтеритъ“

(Извлечение отъ Recueil de médecine Vétérinaire, отъ студията на M. Lang
Ветеринаренъ лѣкаръ въ Нова-Каледонія).

Автора почва студията си съ това, че въ Каледонія въпросната зараза причинява всѣка година безбройни жертви; и дава слѣдното описание на болѣстѣта:

Въ първоначалния периодъ, заразата не е твърде забѣлѣзана, Тя почва съ това, че болнитѣ едвамъ се мърдатъ, сѣкашъ че сж прѣуморени: не сж въ състояние нето да хвъркатъ, нето да бѣгатъ.

Очитѣ имъ сж покрити съ лѣпливи мюкози, които сжединяватъ дветѣ клепачки. Очитѣ ставатъ мѣтви и истичатъ.

Носовитѣ отверстия сж запушени съ мюкози, които истичатъ и образуватъ увистнали зърна. Устата и гърлото сж покрити съ жлта въ видъ на лепило течностъ.

Болѣстѣта има бавенъ ходъ. Смъртта настѣпва чрѣзъ задушване. Ала забѣлѣзватъ се извънрѣдно остри случаи, безъ да сж се образували ципи, при които смъртта настѣпва твърде скоро.

Заразата има епизоотически характеръ и е прилѣпчива.

Секвестрирванието (отдѣляние) на първото болно спира понататъшния ходъ на заразата, при все това, тя непрестава да се явява периодически тамъ, гдѣто е била вechъ.

Вскритието показва изменѣние въ цвѣтътъ на всичкитѣ тѣкани. Пищеварителния каналъ почти празенъ. Бѣлитѣ дробове конжестирани. Черния дробъ е малко уголѣменъ.

Прѣпорѣчително е лѣчението съ лимоновъ сокъ да се търкатъ болнитѣ мѣста, или съ иодовъ-глицеринъ; махвание зърната отъ ноздритѣ, и отварянието имъ посрѣдствомъ една прѣчка, обвита съ памукъ намокренъ съ спиртъ.

Профилактията изисква хигиенически мѣрки, прѣчистване на

курникътъ и на съдоветъ за пиение. Отдѣляване на болното и заравяние на умрѣлитъ. Обаче тия прѣдписания не всѣкаде могатъ да се приспособятъ, както напр. по селата, гдѣто гадоветъ живѣятъ въобще на свобода и спятъ по дърветата. Затова автора са е силаелъ практически да лѣчи болнитъ съ всевъзможнитъ прѣпорѣчителни срѣдства, безъ, при това, да е получилъ нѣкаквъ желаемъ резултатъ. Въ съображение на това, намислилъ е да приспособи вакцинирванието, толкова по-вече, че въпросната зараза има голѣмо сходство съ дифтиритътъ по челоуѣка, за което и е помислилъ: дали сурватката на Roux нѣма де има нѣкакво влияние върху образуванieto на ексудатитъ (истиченията отъ носа, очитъ и въ устата). За което и е почналъ да прави опити въ два курника, отдалечени на 500 м. разстояние и съ една възвишеностъ отъ 30 м.

Въ единий курникъ болѣстътъ са е появявала почти всѣка година, въпреки нееднократнитъ дезинфекции, тогасъ — когато въ другия не бѣ са е появила ни веднажъ.

За уяснение на опититъ и за да не става грѣшка при излаганieto имъ, то първия курникъ ще се бѣлѣжи съ Н., а втория съ — В.

Първъ опитъ. Два кафеза съ по 6 кокошки, здрави и отъ еднаква възраст, отъ курника В, на всѣка една кокошка отъ единия кафезъ имъ се нацъркало въ вътрешната страна на кълката по 1 кубически с. м. антидифтеритенъ серумъ, слѣдъ което и двата кафеза ги примѣстили въ курника Н.

На шестия день, една отъ не-присаденитъ кокошки заболѣ: силитъ ѝ отпаднали, не бѣга като я подгопвали и не кълвѣла. Кждѣ десетия деуъ всичкитъ признаци сж се забѣлѣзали.

Слѣдъ това заболѣхъ още 4, кадѣ 17-я день. До тогива нищо необикновенно не са е забѣлѣзало по кокошкитъ, присадени отъ другия кафезъ. На 19-я день една отъ присаденитъ проявила заразата въ първоначалния периодъ. Инжекция съ още по 1 куб. с. м. серумъ са е повторило пакъ на присаденитъ. Въ разстояние на единъ мѣсецъ присаденитъ биле въ добро състояние, а не-присаденитъ заболѣли съ исключение на една кокошка.

Вторъ опитъ. На шестъ кокошки са е поцъркало по 1.5 куб. с. м. отъ сжщата сурватка на 1/XII 97 г., на сжщото мѣсто.

Първата имала е само три малки зърна по гагата, получила е 1.5 с. куб. м. На 5-й с. м. упомѣнатитъ зрънца сѣкашъ че сж се спрѣли въ развитieto си; Нова инжекция отъ 1.5 куб. с. м. На 10-й с.

м. зърнцата съвършено изчезнали; друга инжекция отъ 1 куб. с. м.

Втора кокошка, болничева, гагата и гребенътъ заразени; инжекция отъ 1·5 куб. с. м.

На 5-то число, като че ли е по-живичка; нова инжекция отъ 1·5 куб. с. м.

На 10-то число, гребенътъ е добилъ обикновения си цвѣтъ; зърната почвали да се губятъ; инжекция 1 куб. с. м.

Трета кокошка, силно заразена: цѣлата глава е обхваната; инжекция отъ 2 куб. с. м.

На 5-то число, по-добрѣ е била; нова инжекция отъ 2 куб. с. м.

На 10-то число, съвършено е оздравяла.

Четвърта кокошка, голѣми зърна по лѣвата поздра, които сж ги и оскубали; инжекция отъ 2 куб. с. м.

На 5-то число раната отъ оскубването съвършено е зарасла; инжекция отъ 2 куб. с. м.

На 10-то число е оздравѣла.

Пета кокошка, очитѣ и гребенътъ сж заразени, дветѣ леви . клепачки покриватъ окоето; инжекция 1·5 куб. с. м.

На 5-то число, малка чувствителностъ; инжекция 1·5 куб. с. м.

На 10-то число, въ пѣтя на оздравяване; инжекция 1·5 куб. с. м.

Шеста кокошка, съвършено здрава; инжекция 2 куб. с. м.

На 5-то число, нищо. На 10-то число, нищо.

До 11 януарий 98 г., никакъвъ другъ гадъ не бѣ поставенъ въ тоя курникъ.

Въ това разстояние, всичкитѣ дванадесетъ биле въ прѣкрасно здравосъстояние, ала лесно е било познаването на тия които сж биле болни, понеже тѣ отивали на напредъ много помалко отъ колкото другитѣ. Никаква зараза вече не са е забѣлѣзала върху коя и да е кокошка.

Третииятъ и четвъртииятъ опити. Тия два опита сж въ всичкитѣ точки прилични на първитѣ два. Сжмнителнитѣ кокошки всичкитѣ възприели болестта въ 7 до 19 день.

Количеството на спришцованата антидифтерична сурватка била отъ 3 куб. с. м. на два пѣтя въ 8 дневно разстояние, а на тая която породила сжмнение, прѣди да се развие заразата. отъ 4 куб. с. м. еднакожде на два пѣтя и въ сжщия промежуткъ.

Нѣмало е отбѣлѣзанъ смъртоносенъ случай.

Петия опитъ. На 3-й Мартъ, тринадесетъ здрави кокошки биле присадени всѣка съ по 3 куб. с. м. сурватка и сж ги поставили въ Курника Н. Наблюдавали постепенно въ разстояние на единъ мѣ-

сѣцъ, нето една не е проявила какъвъ и да е бѣлѣгъ, допускающъ предположение на зараза.

Шестия опитъ. Дванадесетъ Априлъ. Четири кокошки отъ 13 само доживѣли въ единъ курникъ. Притежателя, като разбралъ за правението на опититѣ, ги е подарилъ.)

Тия четири кокошки, на възраст 2 мѣсеца, биле тѣй слаби че сѣкашъ биле на 4 — 5 седмици. Всичкитѣ прѣдставлявали признаци на зараза около главата, но двѣтѣ прѣдставляваха признаци и на асфексия.

Три куб. с. м. са е инжектирало на всѣка една. Дветѣ най болнитѣ на по слѣдующия день умрѣли. Колкото за другитѣ двѣ, приели на-ново инжекция отъ 2 куб. с. м. слѣдъ четири дни, а на осмия день тѣ биле съвършено здрави.

Седмий опитъ. На 13 Априлъ, шестъ кокошки, отъ които четири прѣдставлявали признаци на заразата въ различни градуси, биле вакцинирани като приели по 3 куб. с. м.

Тия кокошки въ курника Н., сж се развили безъ да сж се разболѣли. Отъ четертихъ болни, едната са е изгубила; колкото за другитѣ три, оздравяването имъ е съвършено за днесъ.

Заключение. Отъ горѣизложеното явствува: върху 83 здрави кокошки, въсприемайки антидифтеритната сурватка, само една е въсприела болѣстѣта, и то при най-благоприятни условия на заразяване; върху 21 болни, само 3 сж въсприели смъртѣта.

Автора свършва съ апелъ къмъ практикующитѣ ветеринарната медицина, резултатитѣ на които, биле тѣ наложителни или не, ще да резолвиратъ една не отъ малка важностъ проблема; като обѣщава, че ще да продължи опититѣ си въ по-голѣмъ размѣръ на острова.

Не ще да е безцѣлно, ще да прибавя азъ, ако поч. М-во на Търгов. и Земледѣлието прати по десетина куб. с. антидифтеритна сурватка на всѣкий окръженъ ветер. лѣкаръ, та да направятъ и тѣ по нѣкой опитъ, прѣзъ врѣме когато върлува тоя бичъ, причиняющъ не по-малка загуба отъ кокошата холера.

Относително же прѣдпазителнитѣ мѣрки, които трѣбва да взема всѣкой ступанинъ при появяванието на въпросната зараза по домашнитѣ птици, ще да повтора слѣдното: 1) Отдѣляване на болнитѣ отъ здравитѣ, прѣдпочтително е умъртвяванието на болнитѣ. 2) Прѣчистване на курника и двороветѣ отъ смета, изгарянието му, и посипванието имъ съ варъ. 3) Ако болѣстѣта има лѣгкъ вървежъ, да се отдѣляватъ лѣжливитѣ ципи по язика и

устата, слѣдъ което да се изгарятъ ранитѣ съ малко сѣрна киселина, теребентиново масло, или да се покрятъ съ прахъ отъ тюкюртъ. 4) Понеже е изслѣдвано, че дифтерита по птицитѣ се придава и на чловѣка подъ название псеудо-дифтеритъ, то прѣдпазванието, щото болнитѣ птици да не мърсятъ сждоветѣ и др. принадлежности, служащи за храна на хората, е тоже прѣпоржчително.

Разградъ, 1-й Май 1899 г.

Д-ръ Ностовъ.

Разградский Окрѣгъ прѣзъ 1898 г.

Медико-физиография на окрѣга и економическото състояние на населението му отъ точка зрѣние на селското стопанство*).

отъ

Разградский Окр. Ветеринаренъ лѣиаръ:

Д-ръ Костовъ.

(продължение)

Пазари за проданъ на домашния добитѣкъ въ окрѣга— нѣма годишни, освѣнѣ тоя, който се образува въ врѣме на конкурса по скотовѣдството. Седмични пазари има: въ гр. Разградъ—понедеѣльникъ въ гр. Попово — Петѣкъ; въ с. Кеманларъ—петѣкъ; въ с. Торлакъ — неделя, въ с. Лърсово— среда, и въ с. Дикилиташъ — неделя. Обаче тии пазари сѣ едно вавилонско смѣшение (продаватъ се коне рѣдомъ съ овце, волове и пр.), неуредени, лишени отъ всякакѣкъ санитарно-административенъ контролъ, истински сбирница на зараза (както имахъ случая да констатирамъ на пазаря въ гр. Разградъ „Шарка“ по нѣколко стада овце).

Прѣзъ течението на годината Разградский окрѣгъ е билъ прѣдметъ на износна търговия на: 21447 сухи агнешки кожи, 34374 ерешки; 25 вола и 740 овцѣ.

Окрѣжния конкурсъ по земледѣлието и скотовѣдството, който бѣ вече вторий, се произведе прѣзъ 98 год. на 24, 25 и 26 Априлъ въ гр. Разградъ на сѣщото мѣсто, при сѣщата обстановка, както и ланския, — истинско народно тържество, гдѣто се отпразднува трудѣтъ на земледѣлеца. Цѣѣльта,

*) Коментаратъ ще си направимъ слѣдъ отпечатването на цѣѣлий отчетъ.

която се гонеше, бѣ да се поощрѣтъ, като се възнаградѣтъ за добитѣци съ въспроизводителна способностъ скотовѣдцитѣ.

Изложени бѣха: 77 жребци, 100 кобили, съ и бѣзъ кончета, и 106 жребчета (1—3 год.),—за които се възнаградиха двама притежатели съ Hors concours, двамина съ похвални листове, двамина съ по 75 лева, шестима съ по 50 лева, двадесетима съ по 20 л. и 35-ма съ по 10 лева.

Съ волове бѣха се явили: 65 изложители, отъ които се вънаградихъ: единъ съ 100 л., двамина съ по една маслена буталка, двамина съ по 25 л. и 10-ма съ по 10 лева.

За овце се вънаградихъ: единъ съ Hors concours, 1-нъ съ 75 л., двамина съ по 50 л., 3-ма съ по 25 л. и 2-ма съ по 10 лева.

Съ свини се явиха 8 изложители, отъ които се вънаградихъ: единъ съ 50 лева, двама съ по 30 л. и двама съ по 20 лева.

Съ птици се явихъ 16 изложители, отъ които се вънаградихъ: единъ съ 50 лева, двама съ по 30 лева и 9-ма съ по 10 лева.

Съ пчели имаше 18 изложители, отъ които се вънаградихъ: единъ съ 20 л. и кошеръ, двама съ по 10 лева и кошеръ, 3-ма съ по единъ кошеръ.

Съ земледѣлчески орѣдия имаше 8 изложители, отъ които се вънаградихъ: единъ съ 50 л., двама съ по 25 л., петима съ по 20 л.

За надприпускание (кушия) се вънаградихъ: 1-ва серия съ 50, 30 и 15 л.; 2-ра серия съ 30, 20 и 10 л.; 3-та серия съ 20, 15 и 10 л. А за земледѣлчески произведения се вънаградихъ: единъ за ячемикъ за пиво съ плугъ, единъ за макъ съ 25 л., двамина за конопъ съ по 25 л. За картофи: единъ съ плугъ, двама съ по 25 лева, трима съ по 20 л. За Люцерна: единъ съ триоръ, трима съ по единъ плугъ, двама съ по 50 л., единъ съ 25 л. и 5-ма съ по 20 л.

Както се вижда изложители имаше повѣче отъ достатъчно; коне имаше доста хубави екземплири, особено приплодитѣ на окрѣжнитѣ и държавнитѣ жребци; нъ за съжаление, за говеждата пасмина остава много да се желае

При това бѣхъ отбелѣзалъ въ изложението си: желателно е такива конкурси да се образуватъ всѣка година, нъ разбира се, като почиватъ на други основи: да се даватъ

награди за разни категории добитъкъ. Обаче, окр. сѣвътъ не е прѣдвидѣлъ никакъвъ кредитъ за подобна цѣль — за идущата година.

Паралелно съ описуемото състояние на домашния добитъкъ иде и неговото здравословно състояние, та да излезе картината по пълна.

Бдѣнието здравословното състояние на домашния добитъкъ въ окръга, прѣзъ описуемата година, бѣ повѣрено само на единъ Окръженъ Ветеринаренъ Лѣкаръ и единъ такъвъ — фелдшеръ (плюсъ единъ Ветеринаренъ фелдшеръ при окръжния складъ за жребци и единъ — градски въ Попово), на които бѣ възложено многобройни длъжности: лѣкарска, санитарно — административна, скотовѣдствена и инспекцията на мѣсата въ гр. Разградъ.

Въ промежутока на описуемото врѣме добитъкъ въ Разградско е билъ нападанъ отъ слѣдующитѣ заразителни, прилепчиви и эпизоотически болѣсти: 1) Шарка, 2) Шапъ, 3) Бѣсъ, 4) Вжгленъ, 5) Сапъ, 6) Краста и 7) Гърлица.

Спорѣдъ както се вижда отъ тукъ приложената таблица № II, се явно възстаповива, че е върлувало:

1) „Шарката“ (*Variola ovina*) въ 53 мѣстности изъ окръга, отъ която сж заболѣли 3928 овце; биле сж присадени 5979 овце — за поскорошно прѣкративане на болѣстѣта въ заразенитѣ мѣстности; оздравели сж въ 37 мѣстности 8363 глави; а сж умрѣли 664, и оставатъ болни за сега 880 овце въ 16 мѣстности.

Отъ отбелѣзанитѣ въ сжщата таблица — числа за констатирането на въпросната эпизоотия, очебийно е и факта, че въ нѣкои мѣстности, а именно тамъ гдѣто овцевѣдството е най голѣмо, шарката се е загнездила и върлува отъ 1897 год. Тоя пагубенъ за населението фактъ се дължи на това, че болѣстѣта напада: днесъ едно стадо, слѣдъ врѣме друго и т. н., а най главно на това: че лѣкарския персоналъ бѣ въ невъзможността да присади съ хилядитѣ овце, понеже эпизоотиитѣ тая година върлуваха въ всѣко село изъ цѣлия окръгъ, и на слабото прилагане на санитарно административнитѣ мѣрки отъ страна на общинскитѣ власти. за това, желателно би-било да се сформирава една санитарно-административна стража, вроде на горската, понеже не веднѣжъ сжмъ констатиралъ на пазаря да докарватъ шаркави овце за

проданъ, и добитъкъ отъ мѣстности заразени, — за които простѣпци, разбира се, сѣмъ секвестиралъ животнитѣ, а притежателитѣ имъ — ги давахъ въ сѣдъ и сѣ бивали наказвани,

2) „Шапа“ (*Arphtae epizooticae*) е върлувалъ въ 62 мѣстности изъ окръга, и е нападалъ едрия и дребния рогатъ добитъкъ — около 7997 глави, отъ които сѣ оздравели 7996; а е умрѣло само 1 добиче. Къмъ мѣсецъ Юлий Шапъ нѣмаше изъ окръга, понеже бѣ прѣкратенъ, за което бѣхъ отбелѣзалъ даже въ изложението си: — . . . тѣй щото, за сега, може да се каже, че не върлува вече тоя бичъ изъ окръга. Обаче, какво бѣ моето разочорование къмъ свършека на упоменатия мѣсецъ и въ началото на Августъ: писменни, телеграфически и устни съобщения като градушка капеха за появяването на Шапа, който бѣ се распространилъ съ бързината на свѣтковицата. Болѣстѣта бѣ най много распространена въ Поповска околия, благодарение на географическото си положение; понеже е кръсто-пътъ за Руссенский, Шумненский и Търновский окръзи, друго — на обстоятелството не наврѣме съобщавание за появяването ѝ, невземание прѣдварителни мѣрки отъ общинскитѣ власти до моето пристигване, небрежно отнасяние стопанитѣ къмъ лѣкуванieto на болния си добитъкъ, трудното приспособление за ограничавание движението на болния добитъкъ и пр. и пр. причини, които само способствуваха за распространяването ѝ, а никакъ не и за прѣкратяването. Даже и циганитѣ способствуваха за това, съ тѣхного скитание съ добитѣка си отъ село на село, както бѣ случая въ с. Езерче, противъ които вземахъ мѣрки щото до гдѣто не имъ оздраве добитѣка, да не се пуцатъ да се прѣселятъ въ друго село.

Болѣстѣта взема такъвъ размѣръ, че то не бѣ вече эпизоотическа, а панзотическа, за това и санитарно-полицейскитѣ мѣрки нито можеха да се прилагатъ; нито пъкъ да се контролиратъ; главното ми внимание бѣ, до колкото се можеше, да се лѣкува болния добитъкъ, а здравия да се прѣдпазва. За таи цѣль прѣдписвахъ почти за всѣка община сѣрна киселина употребяемо въ растворъ 1% за пиение, сѣщо прѣпорѣчвахъ и Мащеркова настойка; а за краката: миенieto имъ съ варова вода, или мащеркова настойка, посипването на ранитѣ съ прахъ отъ синъ камъкъ и пр.

Лѣкуването старяхъ се да бѣде задължително, ала то

бѣ само моя мечта, защото нѣкой охотно и съ внимание си лѣкуваха добичетата, тогазъ — когато други нехаеха, а трети — безъ да се съвѣтватъ съ менъ — вземвали си киселина отъ аптеката и каустицирали горкитѣ животни (случая въ с. Хасанъ-Терзи въ чифлика на божемъ интелигентенъ — Ив. Симеоновъ).

Болѣстѣта въобще — бѣ не отъ лѣкитѣ си форми: на много мѣста ма поразяваше добичето съ зинали пенести уста, като си подава на вѣнъ-лзика прошаренъ съ рани за да вземе прохлада; а други — лѣгнали по срѣдъ дворовитѣ или крѣстоплѣтищата въ безнадежностъ, отъ болки въ краката, които бѣхъ останали безъ нѣжки. Въобще може да се каже, че болѣстѣта имаше обикновенната си трайностъ, само съ исключение, тамъ гдѣто щателно я бияха (съ лѣкарство, чистотата и изолирване) се ограничи въ върлуването си.

Водимъ отъ горѣизложеното искамъ да вадя заключение, че за да може да се помогне противъ Шапа, а не да бждатъ принудени стопанитѣ да криятъ като ги е страхъ да не имъ поставятъ добичетата подъ карангина, то — епизоотията „Шапъ“ да се прѣмахне отъ закона за Санитарно-Ветеринарната полиция, въ замѣна, на което — да се популяризира: лѣчението (и то безплатно), хигиено-диететическиятъ мѣрки за въ случая, както и тя — на само прѣдизваването.

3). „Бѣсътъ (Rabies) прѣдъ течението на годината се е появилъ въ 4 мѣстности и е нападналъ едрия рогатъ добитѣкъ и кучетата, отъ които сж биле заболѣли 2 кучета, 2 вола и 1 биволъ, — които пакъ сж ухапали 10 кучета и 4 свини; оздравели сж 1 волъ, а останалитѣ всичкитѣ кучета сж опичтожени, тоже 1 волъ и биволѣтъ, 1 свиня умрѣла, а 3-тѣ оцѣнени и опичтожени. Тоже е билъ ухапанъ и единъ човекъ, който е билъ пратенъ въ Антирабическия институтъ въ София на лѣчение, и сега е здравъ.

4). „Въгленътъ“ (Anthrax) е върлувалъ въ 2 мѣстности, отъ която болѣстъ сж заболѣли 12 овце и 2 вола, и всичкитѣ сж умрѣли. Тоже е билъ заразенъ и единъ човекъ отъ болнитѣ овце, ала подложенъ на медицинско лѣкуване е оздравѣлъ.

5). „Сапа“ (Malleus humidus) е билъ констатиранъ въ 4 мѣстности, върху 13 коня подозрени за тая болѣстъ; върху които животни са е правило клинически, риноскопически и

съ малелна изслѣдвания, — слѣдъ което ако са е доказвало че сж сапни, то сж се оцѣнявали, убивали и вскритието е потвърдявало винаги диагнозистъ. Петъ отъ горѣцитиранитѣ коня сж биле освободени отъ поставената карантина за наблюдение, по причина че не се указаха болни; а 8-тѣхъ сж убиха. като за това, на вситѣ притежатели имъ се заплати отъ държавата половина отъ оценката, съгласно чл. 112, буква В, малка буква а отъ закона за санитарно Ветеринарната полиция, — а нето единъ случай по буква А малка буква в отъ цитирания членъ, ако би да не са е константирало съществуването на тази болѣсть на аутопсията. Така винаги сжмъ дѣйствувалъ и дѣйствувамъ съгласно дѣйствующия за въ случая законъ въ княжеството, като се ржководо по научнитѣ изслѣдвания — указани — въ тезата ми (публикувана въ *Jl, giornale di veterinaria militare* 1893 г.) — само по тоя начинъ тоя бичъ ще да се оничтожи, който са е загнездилъ въ источна България, — тамъ гдѣто коневѣдството е най напръднало.

6) „Краста“ (Scabies) е върлувала въ 3 мѣстности по овцетѣ, отъ които сж страдали 842 глави; 23 отъ тѣхъ сж умрѣли, а 819 овце сж оздравели — като сж се лѣкували съ отваръ отъ тютюневи листове, които сжмъ отнуцалъ безплатно.

Обаче искамъ да вѣрвамъ, че крастата е въ много по голѣмъ размѣръ, то за това сжмъ издалъ окръжно, чрѣзъ което се приканва населението да идва въ канцеларията ми за да имъ дамъ безплатно тютюневи листове, за да си лѣкуватъ краставитѣ добичета, въ противность ще бждатъ наказани по чл. 416 отъ наказателния законъ.

7) „Гърлицата“ (Anqina infectioza) прѣзъ течението на годината е върлувала само въ една мѣстность изъ окръга, отъ които болѣсть сж били заразени 35 свини, 5 отъ тѣхъ сж оздравени, а 30 свини — умрѣли.

Ако се вникне съ числата за константирването и прекратяване на описанитѣ болести, ще имаме кръглата цифра 234 мѣстности. кето се равнява на 234 командировки прѣзъ течението на описуемата година; и, ако се допустви, че за всѣко констатиране или прѣкрятяване на каквато и да е болѣсть за въ една мѣстность се изисква средно единъ день (а то е минимума), то ще излезн: че $\frac{2}{3}$ отъ врѣмето на годината е имало само константирванитѣ и прѣкрятяванитѣ, а

за останалото време: вземане на мероприятия по подобрене на скотовѣдството.

За подобрене на скотовѣдството съществува единъ окръженъ сѣвътъ по скотовѣдството и общински сѣвъти, ала за тия послѣднитѣ оставатъ много още да се желае: тѣхното функциониране е за подобро бѣдище.

Окръжния сѣвътъ по скотовѣдството се прѣдсѣдателствува отъ Окр. Управитель, и има за членове: Окр. Ветер. Лѣкаръ (който е и дѣловодител на сѣвъта), членовѣтъ на Пост. Коммиссия, Военния комендантъ; инспектора по лозарството и двама земеделци.

Упоменатия сѣвътъ прѣзъ течение на годината е земалъ слѣдующитѣ рѣшения:

1) Опредѣли днитѣ 24, 25 и 26 Априлий за образование на конкурса по скотовѣдството и за тая цѣль натовари Окр. Управитель, Окръж. Ветер. Лѣкаръ и единъ членъ отъ Постоянната Коммиссия да обхождатъ околийскитѣ центрове на окръга, да свикватъ околото население и го заинтересуватъ за да взематъ участие повече изложители.

2) Натоварилъ е Постоянната Коммиссия да влезе въ споразумение съ комисионера Стоманияковъ (гр. Руссе) за доставяние на два Руски жребци за окръжния складъ за жребци; и да се направи распорѣждане за вписане въ Окръжната Касса на общинскитѣ сумми за купуване на жребци бикове и пр.

3) Съвокупителнитѣ пункты изъ окръга за окръжнитѣ и държавнитѣ жребци за прѣзъ 1898 г. да си останатъ същитѣ, които сѣ биле имали.

4) Да се набавятъ при всѣкои единъ окръженъ и държавенъ жребець — и пробенъ жребедъ, за която цѣль Постоянната Коммиссия ще да плаща по 50 л. до гдѣто трае сезона.

5) Постоянната Коммиссия да запита Плевневската: дали се намѣрватъ добри искърски бикове и съ каква цена, та да се купятъ за Разградско.

6) Прѣдсѣдатели на сѣвъта да издаде окръжно за сформуването на общинскитѣ сѣвъти по скотовѣдството.

7) Да се образува коммиссия отъ: Окр. Управитель Окр. В. Лѣкаръ, Лѣсничел, Окр. Инженеръ и Прѣдсѣдатели на Постоянната Коммиссия за да изучи въпросътъ — построяване на общински обори за всѣко село.

8) Натоварилъ е Окр. Управителъ, Вет. Лѣкаръ, Лѣсничей и Прѣдсѣдателя на Пост. Коммиссия да опрѣдѣлятъ наградитѣ за прѣдстоящия конкурсъ по скотовѣдството.

9) Исказва мнение — за мѣрките, които трѣбва да се прѣдвидятъ въ правилника за приложение на закона по коневѣдството: а) продажбата на добитѣка да става винаги съ свидѣтелство; б) Тия свидѣтелства да сѣ еднакви за цѣлото Княжество; в) Свидѣтелствата на заклания, умрѣлия или изгубения добитѣкъ да се предаватъ въ общ. управления; г) Свидѣтелствата да се издаватъ само за 1 глава добитѣкъ; д) Общинскитѣ управления да държатъ рѣдовни списази за едрия добитѣкъ; е) Стопанитѣ на подобенъ добитѣкъ да сѣ общаватъ Общ. Управления за станалото измѣнение въ количеството; ж) Интизапа можи да се дава на закупувачъ, нѣ свидѣтелствата за купуване и пр. да ги издаватъ Общ. Управления; з) Да не се остава бѣзъ надзоръ добитѣка по кѣра или на папа, въпротивностъ кмета да глоби стопанитѣ имъ.

10) Прѣдъ видъ че П. Коммиссия е опустнала 3000 л. и Държавната помощъ 1500 л. за награди за конкурса по скотовѣдството и въ съображение че птицевѣдството е и така заинтересувано изъ окръга, а земледѣлческитѣ орѣдия и машини нема ги толкова много изъ окръга, то намали наградитѣ по тѣхъ за да се прибавятъ къмъ тия — за конетѣ.

11). По прѣдстоящия конкурсъ по скотовѣдството: а) да се поканятъ общинскитѣ сѣмѣти да присѣствуватъ. б) Пост. Коммиссия да извърши всичкитѣ прѣдварителни работи по устрояването на конкурса; в) да се направи постѣпка прѣдъ Министерството на Н. Просвѣщение за да присѣствуватъ ученицитѣ и учителитѣ отъ града при отварянieto на конкурса; г) П. Коммиссия да обяви днитѣ и траянieto на конкурса; д) да се построи една навѣса за вѣрзване на коне и пр., и е) Наградитѣ да се раздаватъ въ денѣтъ на закриванieto на конкурса.

12) Да се отговори на окръжното № 434 на Министерството на Търговията, че ремонтната военна коммиссия може да дойде за да копува коне, въ вѣрмето на конкурса.

13) Наградитѣ прѣдвидени за култивиранието на лудо-просо да се дадатъ за ячмникъ за пиво, за макъ и за люцерна. Едната награда опрѣделена за култивиранието на ко-

нопъ да се даде за люцерна; също и една награда отъ за картофи да се даде за люцерна.

Да се наградътъ за култивиранieto на картофи 6 души; за люцерна 12 души, като се указаха кои именно.

14) Да се построи конюшна за окр. складъ за жребци и испытателно поле при нея, като за тая цѣль натоварва: Окр- Управителъ, Ветер. Лѣкаръ, Прѣдс. на Пост. Комиссия и инженера ѝ, гр. Кметъ и инспектора по Лозарството да избиратъ подходяще мѣсто. Слѣдъ това, да се помоли Р-ското то гр. Управление за да отстъпи бѣзплатно това мѣсто. Да се натовари инженера при Комиссията да състави планъ за конюшната. А Постоянната Комиссия да изучи всичкото по тая постройка и щомъ се събере Окр. Сжвѣтъ да прѣдложи за отпущание на нужния кредитъ.

15) Удобри избраното мѣсто за образуване на Окръж. Складъ за жребци, което се намѣрва: между шосето гр. Разградъ и желѣзнопѣтната станция, р. Ломъ, градската скотобойна и ниви.

16) Да не се прѣдставятъ за възнаграждаване съ медали коневѣдци, понеже нема такива, които да се занимаватъ специално съ коневѣдството.

17) Да се помоли Министерството на Търговията и Земледѣлието за да ходатайствува прѣдъ Военното Министерство за отпущанието на едната половина отъ конюшнитѣ на 20-й полкъ за приврѣменно помѣщение на Окр. жребци.

18) Разисква върху рапорта на Окр. Вет. Лѣкаръ до Министерството на Търговията и Земледѣлието — по подобренieto на скотовѣдството въ Княжеството: а) Държавата да достава ежегодно чисто-крѣвни швейцарски бикове въ конезаводитѣ си, а да ги праща на станции, когато е нужно; б) Окр. Сжвѣти по скотовѣдството да купуватъ мѣстни нѣ отборъ бикове за общинитѣ; в) Сжщитѣ сжвѣти да набавятъ Мериносови овни за общинитѣ; г) — и Йоркширски перези; д) Насърчителнитѣ мѣрки по подобрънието на добитѣка да се състоятъ въ: парични награди, медали, дипломи, даване съ концесия на държавни мѣри, намаляние тарифитѣ по жилѣзницитѣ за животнитѣ, даване на премии при износа на нашенски добитѣкъ и произвѣденията му, ремонтиранieto на армията ни съ мѣстни коне. е) За да се даде потикъ за вѣтрешна и външна търговия за добитѣка, се изисква: да се

създадѣтъ законодателни мѣрки за прѣдхраняване на добитъка отъ всѣкакви евентуалности, болѣсти и епизоотии; да се създаде правилникъ по закона за Сап. — Ветеринарната полиция; да се увѣличи Ветеринарниятъ персоналъ; да се уредѣтъ мѣстнитѣ пазари за добитѣкъ, и да се сключи Ветеринарна конвенция съ чуждитѣ държави.

19) Да се изискватъ отъ Държавния Конезаводъ Кабиюкъ за идущата година: по 1 вирѣгателенъ жребецъ за с. с. Кеманлари и Садина, и по 1 ѣздовой за с. с. Шекере и Дрѣновецъ.

20) Задължава се П. Комиссия да раздаде наградитѣ на притежателитѣ за култивиранието на землени произвѣдения, опрѣделени вече.

21) Окр. Управитель да помоли гр. Управление за да отпусне бѣзъ никакви условия удобнѣното мѣсто за устрояване на Окр. Складъ за жребци.

22) П. Комиссия да набави съвокупителни карти за общинскитѣ жребци.

23) Да се скопятъ всичкитѣ негодни жребци изъ окръга, прѣзъ идущата пролѣтъ.

24) Да се купятъ мѣстни жребци за 26 общини, и за 48 общини — бикове.

25) Да се помоли М-то на Търговията и Земледѣлието да отпусне 100 k-gr. Люцерново семѣ за нашия окръгъ.

26) Да се купи за Завѣтската община породистъ перезъ отъ Садово.

и 27) Да се отпуснатъ 100 л. зл. отъ Пост. Комиссия за набавяване Ветеринарни инструменти за окр. складъ за жребци.

Прѣди да свърша съ описванието на Разградскій окръгъ прѣзъ 1898 г., нека отбелѣжа нѣщо и за 1899 г.

За прѣзъ прѣдстоящата година въ графата — за подобренія на скотовѣдството — има прѣдвидено въ бюджетитѣ: —

1) Окрѣжния: за подобрене расата на едрия рогатъ добитѣкъ, овцетѣ, конетѣ въ окръга, прѣхрана и прислуга на окръжнитѣ жребци; подковаване, лѣкуване и прѣхрана на държавнитѣ жребци пращани отъ Кабиюкъ — 4000 л. За двама Ветеринарни фелдшери 3000 л. Трима постоянни слуги 1800 л. за врѣмепни слуги 1100 л. за ремонтъ на конюш-

ната 100 л. за бичета 500 л. за построяване на нова конюшна и образуване на Окр. Складъ за жребци 6000 л.

2) Градскитѣ: Разградската 1000 л. и Поповската 400 л. и

3) Селско-общински: Ярдѣмский 200 л., Чаирски 200 л., Хандарски 150 л., Фюлбенлерски 100 л., Снахларски 250 л., Садински 400 л., Паламарски 250 л., Пособински 100 л., Опаченски 200 л., Любленски 250 л., Кжзжларски 150 л., Каравелерски 100 л., Кавачевски 100 л., Кьосенски 100 л., Кеди Юренски 150 л., Зараевски 200 л., Арабларски 250 л., Аязларски 250 л., Байджи Омурски 200 л., Кеманларский 640 л., Хебибски 200 л., Хърсовски 30 л., Подайвенски 400 л., Кара Арнаудски 400 л., Голѣмо Адайски 400 л., Голѣмо Кокаржански 150 л., Абдулски 200 л., Атски 200 л., Юнузъ Абдалски 200 л., Келли Куюджукски 200 л., Батѣмбергски 300 л., Чукуровски 200 л., Ташчиски 80 л., Ютуклерски 200 л., Малко Адайски 45 л., Каифа Деренски 150 л., Борисовски 250 л., Топчийски 300 л., Дикили Ташки 250 л., Езерченски 200 л., Сазлжшки 100 л., Сѣновски 200 л., Кубадински 250 л., Карагьозски 100 л., Шекеренски 200 л., Дурански 200 л., Дрѣновски 100 л., Гюзелдже Алански 200 л., Торлашки 400 л. и Каловски 300 л.

Тия суми ще се израсходватъ за прѣдначението имъ, ала съ съгласието на окръжния свѣтъ по земледѣлието и скотовѣдството, който ще да вземе рѣшение въ първото си близко заседание.

Разградский Окр. Ветер. Лѣкаръ:

Д-ръ Костовъ

Нуждата отъ правилникъ за приспособление на закона за санитарно-ветеринарната полиция и проектъ за таквъ

Неоспорима е нуждата, която се чувствува отъ единъ правилникъ при прилаганieto — закона за санитарно-ветеринарната полиция, понеже закона съществува вече отъ двѣ години, а разнитѣ окръжни, създадени за уяснение на закона, сж или непълни, при това въ разни години, — тъй че административно-санитарния персоналъ се намира въ голѣмо затруднение когато прилага въпросния законъ. Нецо повече. Всѣкой Ветеринаренъ Лѣкарь се ръководи по разнитѣ законоположения, съществуващи въ държавата, гдѣто е правилъ своитѣ студии. Велѣдствие на което е поражадало лишни запитвания, обяснения и пр.

Въ съображение на горнитѣ доводи и на това, за поскорошното създаване на единъ общъ правилникъ за Санитарно-ветеринарната полиция и то, който да бжде приспособимъ у насъ, — давамъ настоящия проекто-правилникъ за обнародване, който, ако се удостои съ честта да бжде раскритикуванъ, да служи за основа на официалния.

ПРОЕКТО-ПРАВИЛНИКЪ

за

Приспособление на закона за Санитарно-ветеринарната полиция.

Ч А С Т Ъ 1.

О б щ и п о л о ж е н и я.

Г Л А В А I.

Болѣститѣ по добитѣка, които подлѣжатъ на ветеринарно-полицейскій надзоръ.

Чл. 1. Болѣститѣ по домашния добитѣкъ, които трѣбва да се считатъ, като заразителни и противъ които се приспособяватъ мѣрkitѣ, показани въ закона за санитарно-ветеринарната полиция, сж :

- 1) Чумата (*Pestis Bovina*) по всичкитѣ прѣживни животни;
- 2) Прилѣпчива плевро-пневмония (*Plevro-pnevmonia*) по едрия рогатъ добитѣкъ (волски);
- 3) Шарка (*Variola ovina*) по овцетѣ;
- 4) Краста (*Scabies*) по конетѣ, магаретата, мулетата, едрия и дребния рогатъ добитѣкъ, и свинитѣ;
- 5) Шапъ (*Arphtae Epizooticae*) по едрия и дребния рогатъ добитѣкъ и свинитѣ;
- 6) Санъ (*Malleus pumidis et Farciminosus*) въ всичкитѣ свои видове, по конетѣ, магаретата и мулетата;
- 7) Венерическа злокачественна болѣсть (*Luës venerea aegui*) по жребцитѣ и кобилигѣ за развъждане;
- 8) Прилѣпчиво възпаление на бѣлия дробъ и червата въ свинитѣ (*Tebriis Typhoidea et Erysipelas suis septica*);
- 9) Бѣсъ (*Rabies*) по всичкитѣ животни;

- 10) Въгленъ (Anthrax) по всички домашенъ добитъкъ;
- 11) Прилъпчивъ отокъ по едрия рогатъ добитъкъ (Emphysema infectiosum); и
- 12) Гърлица по свинитѣ и биволитѣ (Angina infectiosa).

Г Л А В А II.

Прѣдпазителни мѣрки противъ заразителнитѣ болѣсти.

О Т Д ѣ Л Ѣ I.

Прѣдпазителни мѣрки противъ внасянието и изнасянието на заразителнитѣ болѣсти въ държавата.

Чл. 2. Запрѣтено е внасянието въ държавата на добитъкъ, прѣдрасположенъ на болѣститѣ, указани въ чл. 1., ако притежателя или водача имъ не прѣдстави на пограничните ветеринарни власти редовно свидѣтелство за произхождението и здравосъстоянието на добитъка, издадено отъ официаленъ Ветеринаренъ Лѣкаръ, отъ мѣстността, отъ гдѣто сж тръгнали животнитѣ.

Въ свидѣтелствата за произхождение да е отбѣлѣзано: числото на добитъка, белѣгътъ или марката, която притежава мѣстността на отпавянието имъ, прѣдзначението, и че произхождатъ отъ мѣстности здрави, опазени отъ каква и да е епизоотическа, заразителна или прилъпчива болѣсть въ разстояние на 20 к. м., и че по пътя имъ, ако сж вървели до границата, не сж минали прѣзъ заразителни мѣстности отъ епизоотически болѣсти.

Животнитѣ, които неби биле отбѣлѣзани въ свидѣтелствата и на които белѣжитѣ имъ неотговарятъ съ тия — отбѣлѣзани въ свидѣтелствата, възвръщатъ се обратно.

Свидѣтелствата за произхождение и здравосъстояние трѣбва да сж завѣрени отъ Административнитѣ власти отъ гдѣто сж отправени, и тия, които сж насрочили 10 дена отъ датата на издаването до произстигването, не се приематъ.

Чл. 3. Окръжнитѣ и митарственни управители, както и Ветеринарнитѣ власти отъ границитѣ, старатъ се да узнаватъ епизоотическитѣ болѣсти въ пограничните мѣстности, като увѣдомяватъ постоянно Министерството на Търговията и Земледѣието и когато узнаятъ, че подобна болѣсть се е

наближила на едно по малко разстояние отъ 40 к. м., извѣстятъ веднага телеграфически.

Чл. 4. Дипломатическитѣ ни и Търговски Агенти, сж задължени да узнаватъ ходътъ на эпизоотитѣ въ мѣстности-тѣ гдѣто се памѣрватъ и да пращатъ въ Министерството на Търговията седмични свѣдѣния за санитарното състояние на добитъка въ тия мѣстности.

Чл. 5. Ако въ пѣкол отъ съединенитѣ държави се появи болѣстъ по домашния добитѣкъ, която застрашава да зарази добитъка въ България, то внасянието на добитѣкъ и неговитѣ сурови производѣния, както и на храната и вещи за добитъка се възбранява отъ заразенитѣ мѣстности за извѣстно разстояние на границата, или се ограничава вносътъ на добитѣкъ отъ незаразенитѣ мѣстности прѣзъ извѣстни пунктове, опрѣдѣлени отъ Министерството на Търговията и обнародвани въ Държавния вѣстникъ. Добитѣкъ, който би прѣдставлявалъ подозрителни признаци, че е заразенъ отъ пѣкол эпизоотическа болѣстъ забранява му се вносътъ, даже, ако само едно животно покаже признаци на съмнение, възвраща се цѣлия транспортъ съ когото е пристигналъ.

Всички други животни, които сж неспособни да се заразяватъ отъ болѣстѣта, която съществува въ сѣседнитѣ държави, могатъ да се внасятъ само, слѣдъ като бѣдѣтъ дезинфектирани съгласно указанията на Ветеринарни лѣкарь.

Когато Министерството позволи вносътъ или транзитътъ на добитъка или нѣкои произведения отъ незаразенитѣ мѣстности въ държавитѣ гдѣто съществува эпизоотическа болѣстъ, то внасянието е позволено прѣзъ наблюдателнитѣ пунктове, или ще да се образуватъ врѣмении пунктове за дезинфекция, гдѣто ще да се назначаватъ Ветеринарни лѣкари за прѣглеждане и дезинфектиране на добитъка и производепиита имъ, храната и вещитѣ, които сж носители на зараза. Ветеринарнитѣ лѣкари, натоварени съ длѣжността въ подобни пунктове, длѣжни сж да извѣстятъ телеграфически всѣкой съмнителенъ случай забелѣзанъ върху добитъка, прѣд-назначенъ за вносъ и спира вносътъ; за всичко това рапортира въ Министерството на Търговията и Земледѣлието.

Чл. 6. При горѣпоменатитѣ случаи, ако эпизоотията е твърде распространена, взематъ се мѣрки да се възбрани съ-

вършенно внасянието на животинскитѣ произведения, храната и вещитѣ, които сж носители на зараза.

При такива обстоятелства Министерството се распорѣжда за образуване на единъ санитаренъ кордонъ отъ войници по цѣлата застрашаваща линия.

Чл. 7. Запрѣтено е изнасянието вънъ отъ границитѣ на Българското Княжество на болѣни добитѣкъ и на онзи —, за когото се има съмнение, че е заразенъ отъ болѣститѣ, показани въ чл. 1 отъ закона за санитарно-ветеринарната полиция, тоже и въ настоящия правилникъ.

Чл. 8. Когато нѣкоя заразителна болѣсть избухне въ сѣсѣднитѣ държави и взима голѣми размѣри, които се доближава и до границата на нашата страна, на едно разстояние отъ 20 к. м., то Административнитѣ власти на пограничните окрѣзи взиматъ мѣрки за да се опише всичкия добитѣкъ, прѣдрасположенъ на заразяването и наблюдаватъ движението на добитѣка, увѣличаванието му или намаляванието.

Въ мѣстноститѣ, гдѣто сжществуватъ прѣдпазителни зони и редовни регистри за добитѣка, то Ветеринарнитѣ лѣкари правятъ единъ сериозенъ контролъ, съгласно специалния правилникъ за прѣдпазителнитѣ зони.

О Т Д Ѣ Л Ъ II.

Прѣдпазителнитѣ мѣрки противъ распространяванието на заразителнитѣ болѣсти въ вътрѣшността на страната.

Чл. 9. Прѣкарване на заразенъ или съмнителенъ добитѣкъ отъ една мѣстность въ друга строго е забранено.

Тоже е забранено ходението на пазачитѣ или чужди лица отъ едно стадо въ друго.

Пазачитѣ и притежателитѣ на добитѣка не сж свободни да вкарватъ другъ добитѣкъ въ стадата, които сж имъ повѣрили, бѣзъ позволения на общинскитѣ власти.

Мѣсопродавцитѣ сж длѣжни да държатъ добитѣка купенъ за клане отдѣлно отъ другия си добитѣкъ, когото иматъ за дамазлѣжъ или друга цель.

Ханджитѣ, гдѣто се събира добитѣкъ за прѣкарване отъ една мѣстность въ друга, сж длѣжни да държатъ отдѣлно добитѣка си отъ оня, който се събира по тѣхнитѣ дворове,

и ще да очистватъ веднага слѣдъ трѣгванието ихжритѣ, вещитѣ и всичкитѣ мѣстности, гдѣто сж стояли чуздитѣ добитѣци.

Чл. 10. Когато добитѣка се прѣнася или прѣкарва въ вѣтрѣиността на страната, трѣба да бѣде снабденъ съ свидетелство за происхождение и здравието му, при случантѣ, указани въ чл. 9 отъ закона за санитарно-ветеринарната полиция.

Чл. 11. Когато съществува по единъ видъ добитѣкъ нѣкоя прилѣпчива болѣсть, която може да се прѣдаде и на другъ видъ добитѣкъ, изискватъ се свидетелства за происхождението и здравието на всичкитѣ видове добитѣци, които могатъ да се заразятъ отъ тая болѣсть. Същия рѣдъ ще се пази при прѣнасянието на подобенъ добитѣкъ по желѣзницитѣ или корабитѣ, както и когато се закарва по панаиръ или изложение.

Добитѣкъ, който пътува се прѣглежда отъ надлѣжния Ветеринаренъ Лѣкаръ всѣки 10 дена.

Чл. 12. Пазарищата за добитѣкъ трѣба бѣзусловно да бѣдатъ отдалечени отъ жилищата и колкото е възможно по близо до салханитѣ и желѣзнитѣ пѣтища. Тѣ трѣбва да бѣдѣтъ обкрѣжени съ окопи, като иматъ 1—2 врати за влизане и излизане отъ гдѣто да се има възможность да се контролира всичкия добитѣкъ който влиза, ако е придруженъ съ свидѣтелство за происхождение пѣкъ е здравъ.

Чл. 13. Всички пазарища на добитѣкъ трѣба да сж разпредѣлени на нѣколко части, въ които да се има възможность да се вързва добитѣка по категории, видъ, или за каквато цѣль е прѣдвзначенъ: тамазлѣкъ или за възпроизвѣждане, касапницитѣ и работа.

Само въ такива мѣстности се позволява да се докарва и излага добитѣкъ за проданъ.

До тия пазари трѣба да има отдѣлени помѣщения, гдѣто ще да се поставя добитѣка намеренъ безъ свидетелство за происхождение и други — за добитѣкъ съ съмнителни признаци отъ нѣкоя заразителна болѣсть.

Притежателитѣ на мѣстноститѣ, гдѣто се образуватъ подобни пазари, или общинскитѣ власти, длѣжни сж да распорѣждѣтъ за прѣчистванието на смѣта, оставенъ отъ добитѣка и да го оничтожаватъ веднага слѣдъ свѣршванието или затварянието на пазарищата.

Чл. 14. Всичкиѣ пазари или обори за добитѣкъ, публичниѣ изложения за добитѣкъ и мѣстностиѣ, гдѣто става проданѣ на добитѣкъ, се инспектирватѣ отѣ единѣ държавенѣ Ветеринаренѣ Лѣкарѣ, окръженѣ или общински, съответствено въ каква мѣстностѣ се намиратѣ тии обори. Той контролирва съ съдѣйствието на полицейскиѣ власти, здравословното състояние на добитѣка, и ако е придруженѣ съ свидетелство за происхождение; той прѣдписва хигиенически мѣрки отѣ санитарно-ветеринарната полиция, които трѣба да се приспособяватѣ и които респективниѣ власти сѣ длѣжни да изпълняватѣ.

Чл. 15. Въ всѣка градска община трѣба да има скотобойна, гдѣто ще се коли бѣзусловно всичкия добитѣкъ, прѣд-назначенѣ за консомации.

Скотобойниѣ трѣба да притежаватѣ условията, изисквани отѣ обществената хигиена.

Чл. 16. Добитѣкъ, който се коли въ скотобойниѣ, трѣбва да бѣде прѣгледанѣ, както прѣди така и слѣдѣ кланнето отѣ единѣ ветеринаренѣ лѣкарѣ.

За екзамениранието на подозрѣни и заразени мѣса отѣ Ветеринарни Лѣкарѣ, общинскиѣ власти сѣ длѣжни да направятѣ стая при скотобойната снабдена съ микроскопѣ, инструменти и всичко необходимо за извършване на тая служба.

Чл. 17. Клането на добитѣка въ скотобойната става денемѣ, за да може съ лѣснина да се прѣгледа здравословността на мѣсото и на вътрешниѣ органи, които констатирани отѣ Ветеринарни Лѣкарѣ за зловредни за публичната консомация, се опичтожава всичко или отчасти, спорѣдѣ степента и видѣтъ на заразата.

Специаленѣ правилникѣ за скотобойниѣ урѣжда въ подробности упоменатиѣ постановления.

Въ селскиѣ общини збранено е клането на едѣръ рогатѣ добитѣкъ, бѣзѣ да го е прѣгледалѣ кмета или неговѣ делегатѣ. Селскиѣ общини прѣдставятѣ въ края на всѣки мѣсецѣ ведомостѣта за числото на заклания добитѣкъ, на окр. Ветер. Лѣкарѣ.

Чл. 18. Добитѣка който се намери по панаиритѣ или скотобойниѣ болѣнѣ, или съ съмнителна зараза отѣ прѣдвиденитѣ въ чл. 1-й болѣсти, се закарва веднага на опрѣ-

деленого за това мѣсто, за да се приспособятъ мѣрктѣ, указани въ настоящия правилникъ.

Чл. 19. Добитъкъ който се докарва за продажъ на панаири, търгове или изложения и мѣстоприсхождението му не може да се докаже положително, изолирова се веднага, догдѣто се докаже происхождението му, или се констатира, че е здравъ.

Чл. 20. Животнитѣ прѣдзначени за общественни нужди, като по трамвайтѣ, пощитѣ, файтонитѣ, каруцитѣ, хергелетата, млѣкарницитѣ и въобще всичкитѣ живогни които принадлежатъ на общинскитѣ власти, или на разнитѣ дружества, инспектирватъ се периодически отъ окръжния или градския Ветеринаренъ Лѣкаръ, за да се констатира здравосъстоянието имъ и да се взематъ надлежнитѣ мѣрки, за да не ставатъ огнища на зараза.

Исключватъ се отъ тая инспекция хергелетата и всичкитѣ помѣщения, които принадлежатъ на държавата, окръжния и общинитѣ, и които иматъ особенъ Ветеринаренъ персоналъ.

Мѣстноститѣ, гдѣто се набиратъ труповѣ на добитъка или разнитѣ имъ останки, инспектиратъ се често пати отъ окръжния или общинския Ветеринаренъ Лѣкаръ, за да се контролира заравнянето на труповѣ на 2 метра дълбочина и, да се поддържа нуждната чистота.

Чл. 21. Когато се прѣнася добитъкъ по желѣзницитѣ или кораби, се съблюдаютъ слѣдующитѣ правила: а) транспортътъ трѣбва да е прѣгледанъ, както въ врѣмето на натоварването, тѣй и въ врѣме на растоварването отъ единъ Ветеринаренъ Лѣкаръ, парочно назначенъ отъ Министерството; б) стоварването на добитъка не може да стане освѣнъ на мѣстоназначението; в) запрѣтено е прѣнасянието на добитъкъ изъ странство съ сѣщия тренъ или корабъ, въ който се намира мѣстенъ добитъкъ, и г) вагони и кораби съ които се изнася добитъкътъ, както и прибори, които сѣ служили за натоварването и стоварването му, веднага слѣдъ стоварването се дезинфектиратъ въ присѣствието на правителственъ Ветеринаренъ Лѣкаръ.

Чл. 22. Стада отъ добитъкъ, които се прѣкарватъ въ вътрешността на страпата, се инспектиратъ въ трѣгванието и пристигванието отъ единъ Ветеринаренъ Лѣкаръ, който е

обязавъ да удостовѣри въ свидѣтелството за произхождението и здравieto на добитъка, числото и състоянието, въ което го е намѣрилъ, и като е констатиралъ че е здравъ, прѣдава свидѣтелството за произхождение. Ако сж изминали 10 дни отъ издаванието му, то прѣглеждатъ се на ново, гдѣто сж стигнали, отъ Ветеринарния Лѣкаръ или ако нѣма таквъ, отъ общинския кметъ, които продължаватъ срока.

За добитъка прѣдназначенъ за експортъ въ прѣдпазителната зона, продълженнето на срока става само отъ Ветеринарни лѣкари, и на пристиганието имъ наново се прѣглеждатъ отъ Ветеринаренъ лѣкаръ за да се удостовѣри здравосъстоянието му.

Чл. 23. Клането на добитъка за публична консомация или разнитѣ произведения и консервитѣ, става въ специални мѣстности опрѣделени отъ административнитѣ власти, които мѣстности сж подъ надзора на единъ Ветер. Лѣкаръ. Единъ особенъ правилникъ опрѣделя начинътъ на образуването и функционирането на подобни завѣдения.

Подобни мѣрки ще се прилагатъ и на добитъка прѣдназначенъ за убивание или закалване по изричитѣ прѣдписания на закона за санитарно ветеринарната полиция.

Чл. 24. Притежателитѣ или въобще всѣкоя личностъ по занаятъ, които сж въ сношение съ добитъка (джамбазитѣ, коновалитѣ, касапитѣ и др.) сж длѣжни да внимаваатъ, когато влизатъ въ двороветѣ на конюшинитѣ, кошаритѣ или стадата, гдѣто се намерва добитъкъ, за да не принасятъ и разпространяватъ прилѣпчиви болѣсти; тѣ сж длѣжни да се чистятъ и, когато е нужно да се дезинфектирватъ, когато влизатъ въ помѣщенията на добитъка, или мипуватъ отъ едно въ друго. Въ двороветѣ обявени за заразени отъ нѣкоя епизоотическа болѣстъ, или които сж поставени подъ карантина, свършено се запрѣтвява влизанието на чужди лица и лѣжанието на служащитѣ, гдѣто се държатъ болни или съмнително болни животни.

Чл. 25. Притежателитѣ на добитъкъ, частнитѣ лица, овчаритѣ и тия, които въобще сж натоварени съ гледанието на добитъка, както и Ветеринарнитѣ лѣкари, щомъ забелѣжатъ съществуването на една отъ болѣститѣ, прѣдвидени въ чл. 1, или подозрѣтъ нейното съществуване, сж длѣжни

да съобщатъ веднага, за това на надлъжнитѣ власти, като същеврѣменно отдѣлятъ болнитѣ и подозрѣнитѣ животни.

Явяването е задължително и тогава, когато се разболяватъ три добитчета отъ същата вътрешна болѣсть.

Чл. 26. Властитѣ, на които трѣбва да се извѣстява за появяването на горѣказанитѣ заразителни болѣсти сж: а) кметоветѣ или полицейскитѣ агенти въ градскитѣ общини; б) кметоветѣ въ селскитѣ общини за появилитѣ се случаи въ общината, както и за случаитѣ по добитѣка, който се прѣкарва прѣзъ общината; в) замѣстникъ кмета или общинскии съвѣтникъ, когато случая се появи въ едно село, гдѣто нѣма общинско управление, и г) погранични началникъ, началницитѣ на митницитѣ, или началникъ на най-близката желѣзнопътна станция, когато случая се появи въ единъ корабъ или трень.

Чл. 27. Кметоветѣ, когато получатъ положително извѣстие за появяването на нѣкоя заразителна болѣсть, показана въ чл. 1, или щомъ се извѣстятъ отъ санитарнитѣ агенти за това, провѣриватъ факта, и се распорѣждатъ за свикването на епизоотическата комиссия.

Въ градскитѣ общини които сж сѣдалище на окръгъ, свикватъ веднага на опрѣденото мѣсто епизоотическата комиссия, за да вземе мѣрkitѣ, показани въ настоящия правилникъ.

Въ селскитѣ общини, се донася на околийското управление, което изисква телеграфически отъ окръжното управление испращанieto на епизоотическата комиссия а до испращанieto ѝ, кметътъ се распорѣжда за съставянieto списъци на болния добитѣкъ, като ги отдѣли отъ здравитѣ и имъ опредѣли особена паша и водопой, както и на съмнително болнитѣ.

Чл. 28. Кметоветѣ въ окръжнитѣ градове и окръжнитѣ управители за останалитѣ общини, щомъ получатъ извѣстие за появяването на нѣкоя заразителна болѣсть, свикватъ епизоотическата комиссия, която трѣбва да се увѣри въ естеството, размѣра и причината на болѣстьта, и да приложи мѣрkitѣ, прѣдписани въ закона за санитарно-ветеринарната полиция, (ако кмета е взелъ прѣдварителни мѣрки до пристигването на комиссията, за отдѣлението на болнитѣ отъ здравитѣ, и

ако е рапортиралъ, веднага слѣдъ получаване извѣстие, за появяването на епизоотията).

Чл. 29. Епизоотическата комиссия се състои: а) Въ градскитѣ общини отъ общинския Ветеринаренъ Лѣкаръ, а когато нѣма такъвъ отъ окръжния или околийския Ветеринаренъ Лѣкаръ, градския кметъ или помощника му и единъ полицейски приставъ или околийски началникъ, б) въ селскитѣ общини, отъ окръжния или отъ околийския Ветеринаренъ Лѣкаръ, или отъ Ветеринарния лѣкаръ на прѣдпазителната зона, кмета на общината, или замѣстника му е единъ общинскій членъ.

За резултата на стореното констатиране съставя се единъ протоколъ въ три екземпляра, отъ които една остава въ общинското управление за ръководство и изпълнение, втория се испраща на окр. управителъ за понататъшно разпорѣждане, а третия въ Министерството на Търговията и Земледѣлието за свѣденіе.

За констатираніето видѣтъ на болѣстѣта, Ветеринарния лѣкаръ отъ комиссията е единствения компетентенъ и отговоренъ за научнитѣ негови грѣшки, а другитѣ членове отъ административнитѣ власти сж длѣжни да приспособятъ мѣрkitѣ прѣдвидени въ закона и всѣко едно разпорѣждане, което ще да се прѣдпише отъ официалния Ветеринаренъ Лѣкаръ, и сж отговорни за точното имъ прилаганіе.

Въ случай, когато се вика военна помощъ за да пазятъ, военнитѣ командири сж длѣжни да приложатъ мѣрkitѣ, прѣдписани отъ епизоотическата комиссия, която ще да опрѣдѣли извѣсни мѣстности за пзение и за което Ветеринарния лѣкаръ право се сношава съ командира на частѣта; обаче, вслучай, когато се командирова Ветеринарния инспекторъ Министерството въ подобна мѣстность, то той контролирва и дерижирва всичкитѣ санитарно-полицейски мѣркия, необходими за прилаганіе.

Чл. 30. Въ епизоотическата комиссия може да вземе участие и единъ Ветеринаренъ лѣкаръ, делигиранъ отъ заинтересованото лице, който би ималъ свободна практика въ княжеството.

Чл. 31. Когато мнѣніето на държавния Ветер. Лѣкаръ противорѣчи съ мнѣніето на Ветер. Лѣкаръ, делигиранъ отъ заинтересованото лице, относително диагностиката на болѣстѣта,

тогава отъ една страна ще се приспособятъ Ветеринарно-полицейскитѣ мѣрки, исказани отъ държавния Ветер. Лѣкарь а пъкъ отъ друга ще се рапортира случаятъ на Министерството на Търговията и земледѣлието, за разрѣшението въпроса отъ Върховния Ветеринаренъ Съвѣтъ, който може да делигира нѣкой Ветеринаренъ инспекторъ.

Чл. 32. Ако по нѣмание умрѣлъ добитѣкъ, комиссията за констатиране спиротията намери за нужно да направи вскрытие за потвърждение на диагностиката, въ такъвъ случай, изисква се отъ окр. Управителъ да позволи убиванieto на единъ добитѣкъ, за да се извърши изискуемото вскрытие.

Чл. 33. Ако отъ извършената констатация се докаже, че не съществува ни най малко съмнѣние за нѣкоя заразителна болѣсть, вдигатъ се всичкитѣ прѣдпазителни мѣрки.

(Смѣдва)

ЗАКОНОПРОЕКТЪ ЗА РИБОЛОВСТВО.

Министерството на Земледелието и Търговията съ писмото си № 1193 отъ 10 мартъ т. г. ни испраща единъ екземпляръ отъ законопроекта за риболовството, съ молба да го разгледаме и да дадемъ мнѣнието си по него. Редакцията ни намѣри за добръ при прѣгледжанието на законопроекта да повика и се посвѣтѣва съ вѣщи по риболовното дѣло лица въ Варненско и мислимъ да сме получили, като прѣдлагаме на кратко долнитѣ измѣнения, които трѣбва да станатъ въ закона, който съ тѣхъ ще бѣде най цѣлосъобразенъ и въ положение да повдигне рибовѣдството и риболовството въ България и да даде поминѣкъ на значителна частъ отъ населението, населяюще крайбрѣжията.

1) *Къмъ алинея в на чл. 13.* Да се допустне свѣтлина при ловение по риба и въ езерата, защото безъ такава е немислимо да се чисти мрѣжата и въобще да разбере рибовеца какво прави, при това езерата се намиратъ при сжщитѣ почти условия, както и морето и Дунава.

2) *Въ края на чл. 23,* който опрѣдѣлява запрѣтеното врѣме за ловение риба, да се прибави: „Щуката и сома се ловить прѣвъ цѣлата година,—сжщо и рацитѣ.“ Това измѣнение е важно, защото както е извѣстно тѣзи два вида риби се хранять исключительно отъ риба и съ това ужасно уничтожаватъ другитѣ видове, а пакъ рацитѣ уничтожаватъ хайверя на рибитѣ, хвърленъ въ водитѣ.

3) *Къмъ III Забѣлъжка на сжщий членъ,* позволения срокъ прѣди праздницѣтѣ Благовѣщение и Врѣбница два дѣня да се измѣни на *четери* дѣня. Това се иска за да можатъ тѣзи, които търгуватъ съ риба да иматъ врѣме да експедирайтъ до праздницѣтѣ наловената риба въ вътрешността на княжеството, въ мѣста лишени отъ риба.

4) *Втората алинея на чл. 28* е особено важна и добръ би било прѣдвидений срокъ — една година — за направа на проходитѣ за рибата, да се намали на *шестъ* мѣсеци защото всѣко бавение въ прилагане на тѣзи мѣрка е въ полза на уничтожаванieto на рибата, тѣй като сжществуващитѣ язове, прѣгради и пр. прѣсичатъ за винаги пътя на рибата по течението, като я ограничаватъ само на едно мѣсто, изложена на уничтожаване.

Новостъ въ Ветеринарството

Извѣстния паразитоологъ бившъ мой Професоръ Е. Перопчито, директоръ на ветеринарното училище въ Туринъ и преподавателъ по бактеорологията, ми е пратилъ следното извѣстие :

„Прѣдпазително присаждане противъ прилѣпчивото въспаление на бѣлия дробъ и червата по свинитѣ (*pneumo enterite infectieuse dus paris*).

Прѣлѣпчивото въспаление на бѣлия дробъ и червата въ свинитѣ, което прави голѣми изети на скотовѣдцитѣ въ цѣлия свѣтъ, е било предметъ на особено изучаване въ нашата лабаратория, съ целъ да се намѣри срѣдство за защита, като се противопостави на тая ужасна зараза.

Слѣдъ дълги издирвания ний сме сполучили да приготвимъ единъ вакцинъ, който е бивалъ употребяванъ съ пълна сполука.

Този вакцинъ по настоящемъ се приготвява въ бактериологическата секция на нашата лабаратория подъ дирекцията на Д-ръ Брускетини, за да бѣди поставенъ на разположение на всѣкого, който желае да си го набави.

Вакцинътъ е приготвенъ въ точно състояние и дозата за всѣко животно е отъ по 3 с. т. с.; всѣко шише съдържа необходимата доза за присаждане на 3 животни.

Неизбѣжно условие за успѣха на присажданieto е да се спринцоватъ съвършено здрави свини; присажданieto на животни вече заразени, е бѣзполезно.

Начинътъ на употребяване:

Сприцованieto се практикува по долната страна на бѣдрото, слѣдъ като се стерилизира сприцътъ съ сублиматъ 1⁰/₀₀, или карболова вода 5⁰/₀.

Шишето трѣбва да се расклати прѣди да се употреби.

Десетъ дни слѣдъ присажданieto, животнитѣ могатъ да се считатъ като иммулизирани.

Въ случай, гдѣто эпизоотията има опасенъ характеръ, се практикува повторна инжекция 5 дена слѣдъ първата.

Цената за една достатъчна доза, за присажданieto на едно животно е 25 ст.

Адресирава се въ лабораторията на Sig. Prof. E. Peroncito, via Niza 52, Torino.

Трѣбва да се прибавятъ и нѣколко стотинки за експедиция.

Проф. Е. Перончито и Д-ръ А. Брускетини:“

И тъй болестъта-прилѣпчиво възпаление на бѣлия дробъ и червата по свинитѣ—е лѣчима, или по вѣрно казано—про-
чутия професоръ е изнамѣрилъ сигурно срѣдство за прѣд-
пазване отъ заразяването ѝ, и то съвършено ефтино и
лесноприспособимо; тогазъ, когато щетитѣ произвѣдени отъ
нея, сж несравнено много по-голѣми.

При това, отъ седмичнитѣ бюлетини на Министерството
на Т. и Земледѣлието явствува, че въпросната эпизоотия вър-
лува и у насъ.

Прочие, защо да не се въведе прѣдпазително присаж-
дание, тамъ, гдѣто върлува — за смѣтка на притежателитѣ.
Въпросътъ заслужва надлѣжното внимание.

гр. Разградъ, 29 Мартъ 1899 год.

Д-ръ Костовъ.

Р А З Н И.

Производството на картофитѣ въ Европа.

Германия е първата страна, която отглежда и произвежда най много картофи. Годишното ѝ производство възлиза на 11400 милиона кг. слѣдъ неж иде Франция, която произвежда 6750 мил. кг.; Руссия 5650 мил. кг.; Австрия 4156 мил. кг.; Англия 2850 мил. кг.; Белгия 2300 мил. кг.; Унгария 1500 мил. кг.; Холандия 1150 мил. кг.; България ? ? ?

Производството въ цѣлата Европа възлиза на 95,888,400 кубически метра. Останалитѣ земи произвеждатъ годишно приблизително 6,754,400 кубич. метра, или всичко 102,642,800 кубически метра.

Производството на виното въ по главнитѣ винарски страни, прѣзъ 1898 година.

Ако и да беше реколтата на виното въ Франция приблизително същата въ 1898 и 1897 год. — 32,282,300 хектолитри, вмѣсто 32,350,700,—другитѣ продуктивни земи напротивъ имахъ изобилна реколта прѣзъ послѣдната година.

Италия и Испания, бѣхъ Фаворизирани отъ една, извънмѣрна реколта, отъ 6 милиона хектолитри приблизително; първата е произвела 31,500,000 хек., вмѣсто 25,958,500, а втората—24,750,000 хек., вмѣсто 18,900,000.

Руссия е произвела прѣзъ 1898 год. 3,120,000 хек., вмѣсто 2,500,000; а Съединенитѣ Държави минаватъ отъ 1,147,000 хек., 1,300,000.

Най сетнѣ България, почти тройно е намалила своята винена реколта; отъ 2,600,000 хек., сега е слязла на 1,090,000.

Само въ Германия и Австро Унгария отъ единъ пѣтъ се е намалила чувствително винената, реколта като на първата е спаднала отъ 2,100,000 хек. на 1,800,000, а на втората отъ 3,000,000 хек. на 2,800,000.

Износъ.

Прѣзъ миналата година прѣзъ Балчикското пристанище е изнесено :

Ячмникъ	5,130,330	килограми
Червенка	2,645,189	„
Бобъ (фасулъ)	1,222,300	„

Филоксерата въ Сливенъ.

Официоза „Новъ Вѣкъ“ въ единъ отъ послѣднитѣ си броеве съобщава, че филоксерата била открита и въ лозята на гр. Сливенъ. Ние запитаме компетентнитѣ въ случая хора въ Сливенъ и въ идущата книжка ще можемъ да съобщимъ на читателитѣ си вѣрна ли е или не тѣзи нежелателна новина.

Ако филоксерата дѣйствително е занесена вече и въ Сливенскитѣ лозя, то лозарството на дѣлата Южна България се обрича на пропадане, а кому не е извѣстно, че голѣма частъ отъ тамошното население очаква прѣхраната си отъ лозарството? Ето защо длъжностъ на правителството е да се земе сериозно, безъ да жали срѣдства и трудъ, за ограничаванieto на заразата само въ откривигѣ и които ще се откриятъ гнѣзда. Злото е голѣмо, нъ още въ началото си то е прѣудолимо.

Мисълта, че естествената граница—Балканътъ, ще попрѣчи или по добръ, ще изолира отъ заразата Южната България отъ Сѣверната, не излезе права, обаче ние всѣ пакъ прѣдполагаме, че злото е прѣнесено въ Сливенъ не отъ разенитѣ български мѣстности, а отъ Турция, която поради калпавата организация въ държавното си управление е занемарила много интересни и съдобносни за економическото положение на населението ѝ въпроси, какъвто е филоксерний въпросъ, за когото Турскитѣ управители нито даже помислюватъ. Ние мислимъ, че повече отъ справедливо е нашето правителство да обяви Турция за заразена отъ филоксерата и да не пропуска нищо, което би било въ състояние да прѣнесе заразата.

Пероноспората (Мапата).

Министерството на Земледелието и Търговията се е заело чрез свойте си органи за най широкото популялизиране борбата противъ Пероноспората. Намъ особено ни е драго, като виждаме, че тази операция намира вече приемъ и отъ най проститѣ недоверчивитѣ лозари. Тъзи година се прѣдполага да се напръскатъ много повече лози, отъ колкото друга година, защото, освѣнъ че резултатитѣ отъ миналата година насърчиха много лозари, пъ тъй година тази операция се популялизира много повече, чрезъ практическитѣ курсове, държани отъ Земледѣлческитѣ Надзиратели и Инспекторитѣ по лозарството, прѣдъ народнитѣ учители и лозари. Прѣзъ м-ць Май въ Варненский окръгъ сж станали 8 такива курсове, прѣдъ много заинтересовани учители и лозари.

Сушата.

Отъ всекъждѣ пристигатъ нежелателни свѣдения за дълготрайната суша, която рискуване се, да оничтожи цѣлата ни реколта. Послѣднитѣ обаче нѣколко напоителни дъждове дадоха надѣжда на земледѣлцитѣ. До сега се исчислява за Варненский окръгъ около 40% съвършенна загуба отъ всичкитѣ посѣви. Има голѣма опасностъ отъ недостигъ на храна за добитѣка, за прѣзъ зимата, вслѣдствие на което цѣната му е спаднала на половина.

По поводъ на горната угроза Земледѣлческий Съвѣтъ, при Министерството на Земледелието и Търговията взель и Г. Министра утвърдитѣ слѣдующитѣ рѣшения:

1) Да се направи едно внимателно прѣгледвание на сѣдбитѣ въ Хасковский, Ст.-Загорский, Сливенский и Бургаский окръжи, отъ гдѣто пристигатъ най тревожни извѣстия. Това прѣглѣдвание ще има за задача да поясни дѣйствителността на положението и да посочи нуждитѣ на земледѣлското население въ тия мѣста. Прѣгледванието да се извърши отъ двама чиновници при Министерството въ едно съ чиновницитѣ при респективнитѣ земледѣлски касси.

2) Такова прѣгледвание да стане и въ другитѣ окръжия отъ Земледѣлскитѣ Надзиратели, заедно съ чиновницитѣ.

отъ надлежнитѣ земледѣлчески касси по единъ или двама, които да държатъ Министерството въ течение за състоянието на посѣвитѣ.

3) Тамъ гдѣто се укаже пужда, да се допуска добитѣка на паша въ всички праздни мѣста изъ горитѣ, въ старитѣ гори както и въ всички ония млади гори, които иматъ височина отъ три метра на горѣ. Въ ония млади гори, който сж по-ниски отъ 3 метра да се сече чрѣзъ прорѣждане и кастрене до колкото е допустимо; добитата шума да се употребява за храна на добитѣка вънъ отъ гората. Правението на листинци за зимна храна да се почне отъ началото на м. Августъ.

4) Да се изработятъ популярни наставления, напечатани на афиши, които да съдържатъ най-потрѣбнитѣ упътвания за приготвянето на други фуражи и сурогати, съ които да може да се изхрани добитѣка.

5) Да се иска отъ Правителството единъ фондъ отъ 300,000 до 500,000 лева, за раздаване помощи за сѣме и храна на ония земледѣлци, които сж пострадали съвършено отъ сушата и сж исчерпали кредита си въ земледѣлческитѣ кассии.

6) Да се ходатайствува, за да се отложи събиранieto на данѣцитѣ въ тия села, къдѣто сѣидбитѣ сж извънредно злѣ.

Дано тѣзи рѣшения се уважатъ отъ гдѣто трѣбва и се приложатъ защото безъ това може би повече отъ $\frac{1}{4}$ отъ Българскитѣ земледѣлци, ще бждѣтъ изгубени освѣнъ за държавата, нъ и за сами себе си.

Министерството на Земледѣлието и Търговията

е издало слѣдующитѣ наставления:

Съ какво могатъ земледѣлцитѣ да наваксатъ липсатъ на сѣно и слама за храна на добитѣка си.

Тъзъ годишната суша остави добитѣка на земледѣлцитѣ въ полето безъ паша. Стопанитѣ сж се завили и замаяли какво да правятъ добитѣка си. Едни го дохранватъ съ плевя, но и тя се привършва и заскѣпва, други го откарватъ по балканитѣ на паша, трети го продаватъ, но цѣна даватъ никаква. Това става сега още

прѣзъ лѣтото, ами зимжсь? Какво ще се прави зимжсь, когато сѣното не станж и сламата ще бжде малко? Тѣзи питания се въртятъ още отъ сега изъ главата на всѣки земледѣлецъ, който държи добитѣкъ, а кой земледѣлецъ може безъ добитѣкъ? Нали той му е и работна сила и блажина за въ кѣщи? Съ какво ще оре, ако нѣма волове, съ какво ще ублажи кѣщата си, ако не държи крава, съ какво ще натори слаби пиви, ако нѣма овци? Всѣки, всѣки земледѣлецъ държи добитѣкъ, ами какъ ще го отгледа прѣзъ тая оскѣдна година?

Били сж и по други мѣста и по други царщини суши такива, каквито, пази Боже, е тая година у насъ, биле по-голѣми, по-страшни суши сж ставали, отъ колкото тая у насъ. Въ Руссия прѣди 8 години стана такава суша, щото ни хора, ни добитѣкъ нѣмаше що да ядѣтъ и мрѣхж отъ гладъ. Прѣди 6 години въ Френско станж такава суша, че не взехж ни сламка сѣно. Минж-лата година имаше голѣма суша въ Едренско, а тая година, такава суша, като у насъ, по лоша биле, има въ Влашко. Хората въ тия царщини сж мислили, тѣй сжщо като насъ тая година, какъ да си помогнатъ, съ какво да наваксатъ липсата на сѣно и слама, та да си учуватъ добитѣка.

Мислили и измислили хората ето какво :

Дѣждъ не вали мѣсецъ, два, три, по прѣзъ цѣлото лѣто не може да не вали, се ще звали единъ два пѣти прѣзъ лѣтото; тогава веднага слѣдъ дѣжда земледѣлцитѣ засѣватъ най-силната си поорана нива, или съ просо, или съ лудо просо (дели-дарж), или съ царевича (мисиръ, кукурузъ, папуръ). Тия храни ги сѣятъ за кѣрмъ на добитѣка си на зелено и за сѣно. Сѣятъ, не както всѣки пѣтъ, а ги сѣятъ на гжсто да поникнатъ по-гжсто, за да дадѣтъ по много. За да изникне по-скоро царевичата нарисватъ я въ хлалѣ вода, за да набжбне, тогава по-скоро пониква. Засѣванието на царевичата, може да стане подъ рало на педи и педи и половина брезда отъ брезда и като се пущатъ по двѣ три зърна въ браздата стѣпка отъ стѣпка. На силна нива се сѣятъ тия храни за добитѣка, за да поникнатъ и израстѣтъ по-бърже и дадѣтъ по-много. Нивата подиръ тѣхъ пакъ може да се посѣе съ зимнина.

Когато израстѣтъ тия храни ступанина може да си коси отъ тѣхъ и да храни добитѣка си съ зелено. Може даже да посѣе въ едно врѣме или едно подиръ друго, споредъ дѣждоветѣ, двѣ ниви или нивата си на два пѣти, та догдѣ окоси едната, другата да му застигне. Оставенитѣ ниви или парчета отъ нивата за сѣно трѣбва да се почакатъ да цѣвнатъ. Щомъ като цѣвнатъ, трѣбва да ги покосимъ, инакъ ако чакаме за зърно едно — врѣме нѣма, друго — зърно нѣма да дадѣтъ като хората, защото сж на гжсто, трето нѣма да получимъ тогава сѣно, а ще получимъ слама.

Когато покосятъ царевичата, ако бжде кѣсно, та не ще може да изсѣхне, тогава земледѣлцитѣ въ другитѣ земи сж измислили, така да я завардятъ за зимата.

На високо уцедно мѣсто ископватъ ями една до друга, по

дълги а по тѣсни, при земи уцедни и сухи три аршина дълбоки, стѣнитѣ и дѣното на тия ями едни ги изграждатъ съ печени керпичи, други ги цементируютъ, а трети за евтеини само ги убѣхтватъ и изглаждатъ. Нарѣзватъ царевицата на парчета (може и цѣла, но по-добра става, ако е на парчета) и пълнятъ ямитѣ, като отъ врѣме на врѣме утъпкватъ царевицата добрѣ, да не оставатъ праздни мѣста. Така напълнятъ ямата, до гдѣто дойде до горѣ или излѣзе една педя надъ земята и послѣ покриватъ съ дѣски или пъртые или съвсѣмъ не покриватъ и най-послѣ нахвърлятъ прѣстъ (земя) отъ горѣ надъ ямата около единъ аршинъ. Така скътана царевицата слѣдъ 1¹/₂, 2 или най много три мѣсеци кипва и умѣква като зелето (лаханата) и прѣзъ зимата, като откриватъ по малко вадятъ и даватъ на добитѣка, който като привикне я яде много лакомо. Отъ начало догдѣ привикне посипватъ я съ трички и плѣва. Кога разбутваме ямата трѣбва да захващаме отъ края като свършимъ едно парче отъ горѣ до дѣно, продължаваме повататѣкъ. При това, слѣдъ като извадимъ царевицата, пакъ да заровимъ да не мръзне, и мухлясва. Ако земята ни е влажна тогава ямата правимъ надъ земята, като оградиме съ керпичи или прѣстъ стѣни, но пакъ тъпкани и дебели аршинъ.

Тѣй както прикѣтваме царевицата за зима може да прикѣтваме и други храни и трѣви, когато нѣма врѣме и нѣма слѣнце, да ги изсушимъ добрѣ. Тѣй може да прикѣтваме: шума и филизи отъ гора и лозе.

Друга помощъ, за изхранване добитѣка прѣзъ идущата зима земледѣлцитѣ, могатъ да намѣрятъ въ листницитѣ. Какъ се правятъ листници, нашитѣ земледѣлци знаятъ това. Нека знаятъ и това, че листници за шума трѣбва да се правятъ колкото е възможно по рано лѣте. Листници пѣкъ за бръстение или трупание млади клонки безъ шума трѣбва да става късно есенъ или прѣзъ зимата, защото тогава сѣ най хранителни. Онѣзи клонки, пѣкъ, които не сѣ по-дебели отъ половина прѣстъ сѣ толкова хранителни колкото и сѣното, особено, ако прѣди хранението се учукватъ, както се мѣнѣтъ грѣститѣ (конопитѣ)

Трета помощъ за хранението добитѣка прѣзъ идущата зима земледѣлцитѣ може да намѣрятъ въ лозовитѣ листа. Слѣдъ гроздобера, ако прѣта е узрѣлъ добрѣ, лозовитѣ листа (шума) могатъ да се оберѣтъ или просто, като се ушмулѣтъ прѣтето като се изрѣжѣтъ педя, педя и половина надъ земята. Такава шума, като се изсуши или наложи въ ями, както казахме за царевицата, дава храна толкова питателна колкото и сѣното. Самия прѣтъ, ако се натрупа на листници и прѣди хранението се поучкува, както се мѣнѣтъ грѣститѣ (конопа) ще бѣдѣтъ сѣщо тѣй хранителни, както и клонетѣ за бръстение.

Тѣй си сѣ помогвали за изхранване добитѣка земледѣлцитѣ въ сушави години въ други земи, тѣй ще си помогнатъ земледѣлцитѣ и у насъ стига о-врѣме, съ вѣра и присърдце да се заловятъ за работа. Отчайване не трѣбва.

У л њ а т а .

Тъзи година се посѣя едно голѣмо пространство съ пролѣтното Руско жито „Улька“. Отъ личнитѣ си прѣглѣди се убѣдихме, че „Ульката“ на всѣкъждѣ е противостояла на дълготрайната суша, когато мѣстнитѣ жита прѣтърпѣха голѣми загуби. Ако това жито и по отношение плодоношението си и запазванието плода се укаже, че прѣвъсходствува мѣстнитѣ жита, не остава нищо друго, освѣнъ за идущата година да глѣдатъ земледѣлцитѣ да засѣятъ повече отъ него, отъ колкото отъ мѣстнитѣ жита.

Десятъка въ натура.

Народнитѣ прѣдставители К. Рачковъ и Божилъ Райновъ, първий избраникъ отъ Варна и околията, а вторий отъ Балчикско, внесли въ Каммарата прѣдложение за събиране поземлений данѣкъ—десятъка прѣзъ настоящата година въ натура. Това прѣдложение по принципъ е било вече прието и може би сега, когато пишемъ тѣзи рѣдове то да е вече узаконено. Ние мислимъ този въпросъ за много сериозенъ и заслужающъ вниманието на всички ни. Спорѣдъ насъ съ това ще се удовлетворятъ много онеправдани съ поземлений данѣкъ земледѣлци, само че чрѣзъ земледѣлчески събрания трѣбва да се урѣди т. е. да се опростотвори начина, по който трѣбва да се взима срѣднѣото произведение, па и събиранieto на самий данѣкъ въ натура, защото безъ това, то е цѣло обрѣмѣнение за земледѣлцитѣ.

Взиманieto мнѣнието на земледѣлцитѣ и слѣдъ това прилаганieto на тѣзи мѣрка, ако се укаже практична, може би, ще послужи при разрѣшение сѣций въпросъ слѣдъ една година, тѣй като законний петгодишенъ срокъ на закона за поземлений данѣкъ се свършва съ настоящата година.

Л ю ц е р н а т а

Щастливци земледѣлци бѣха тия, които имаха засѣта „люцерна.“ Тѣ не могатъ да ни се исхвалятъ, че при тѣзи суша, ако и люцерната да е била слаба, нѣ пакъ можли да подкрѣпятъ живота и до нѣгдѣ силитѣ на добитѣктѣ си съ нея

и да изоржът угаритѣ, а останалитѣ по нѣмание трѣва, освѣнъ че немогли да оржът нъ и рискуватъ да изгубятъ добитѣка си. Миналата година по причина на „Шапа“ тѣзи отъ земледѣлцитѣ, които имаха люцерна си запазиха добитѣка стъ зараза и непрѣкъснато си слѣдваха полскитѣ работи съ добитѣкѣтъ си.

Може ли и кога да се поврѣща купенъ добитѣкъ?

Чл. 275 отъ съществующия у насъ законъ за задълженитѣ и договоритѣ, буквално казва:

„Ако нѣма противно съглашение, искѣтъ за унищожение, поради недостатѣци на вещьта, се заявява отъ купувача въ слѣдующитѣ срокове: за недвижимъ имотъ—до една година; за животни—до осемъ дни; а за движими нѣща—до единъ мѣсецъ.

Срокѣтъ наченва отъ продаванието. Искѣтъ за унищожение продажбитѣ на животни се допуска само за опредѣленитѣ отъ закона или отъ мѣстнитѣ обичаи недостатѣци.“

Дѣйствително въ закона за санитарно ветерината полиция, чл. 145 е прѣдвидено:

„Продажбата на добитѣкъ, боленъ отъ нѣкоя заразителна болестъ, прѣдвидена въ настоящия законъ, се счита за недействителна.“ Обаче това прѣдписание не обема и не заразителнитѣ болести и недостатѣцитѣ, за които купувача да има право да възвърне добитѣка на продавача, а най главно—осемъ дневния срокъ е съвършено недостатѣченъ. понеже мѣсечната слѣпота, запала и др. можѣтъ да се узнаѣтъ близо кадѣ 25-ия день.

Не е ли врѣме и у насъ да се обградѣтъ интереситѣ на довѣрчивото население отъ недобросовѣстността на разнитѣ джамбази и др., — при продажбата и покупката на домашния добитѣкъ?

Печатни погрѣшки

Стр.	редъ		напечатано	чети
593	4 и 5	отъ долѣ	„незнамъ“	„незнаемъ“
594	8	„ „ мѣжду	„разбержтъ“ и	„погледнахми“ „какъ“
„	3	„ „	„случихме“	„случихъ“
„	4	„ „	„глѣдаме“	„глѣдамъ“
595	12	„ горѣ	„прочетохме“	„прочетохъ“
597	11	„ „	„свищовскитѣ“	„Садовскитѣ“
„	13 и 14	оскобенитѣ	„(. . .)“ „(. . .)“	„(18)“ „(19)“
598	8	отъ горѣ	„че и тѣ“	„че ли тѣ“
„	10	„ „	„принасятъ“	„прѣнасятъ“
„	11	„ „	„грубни“	„грубий“
„	13	„ „	„пещата“	„лицата“
599	9	„ „	„порлотитѣ“	„гюрюлтиитѣ“
„	2	„ долѣ	„сж	„сж“

 Засѣдно съ тѣзи книжка испращаме и книжка № 1 на тѣзи отъ Г-да абонатитѣ и училищнитѣ библиотеки, които по кѣсно бѣха се абонирали, когато вече книжка 1 бѣше се исчерпала, та нѣмаше се възможность да имъ се испрати. Молимъ и другитѣ Г. г. абонати и учрѣждения, неполутили книжка 1 да ни съобщатъ за да имъ се испрати.

РЕДАКЦИЯТА

„Сбѣчъ“ излиза два пѣти въ мѣсеца: въ гр. Варна въ
обемъ отъ двѣ печатни коли всѣки брой.

Цѣната на годишния абонаментъ е 8 лева за въ Бъл-
гария, 10 — за извънъ.

На ученицитѣ и войчицитѣ „Сбѣчъ“ се отстъжива по 4
лева, а на селскитѣ учители — 16 лева, нѣ платими на
веднѣжъ. Абониранieto става чрѣзъ редакцията, чрѣзъ Аген-
титѣ ни и чрѣзъ всичкитѣ Т. П. станции въ княжеството.

Ръкописи назадъ се неврѣщатъ.

За обявление се плаща по 60 ст. за гармоненъ рѣдъ
на първа страница и — 30 ст. на послѣдната страница и
корицитѣ.

Всичко се адресира до редакцията на „Сбѣчъ“ въ Варна.

 Молимъ г. г. учителитѣ и ученицитѣ — абонати на
списанието ни да ни явяватъ на врѣме всѣко промѣнение
на адреситѣ си.

 Понеже агентина ни Василъ П. Лазаровъ е злоупотре-
трѣбилъ съ довѣрието ни, за което е даденъ подъ сѣдъ, то
прѣдупрѣждаваме г. г. абонатитѣ ни да не му повѣрѣватъ никакви
сумми. Тѣзи отъ г. г. новозаписалигѣ сж за списанието ни аба-
нати при Лазарова и платили въ прѣдплата срѣщу расписна, се
умоляватъ да яватъ въ редакцията колко сж му платили и срѣщу
накъвъ № расписна.

РЕДАКЦИЯТА.
